

talaia

agrupació excursionista
VILANOVA I LA GELTRÚ

REVISTA D'EXCURSIONISME
JULIOL-AGOST-SETEMBRE 97

TECNICS

AIGUA

LLUM

GAS

CALEFACCIÓ

REPARACIÓ D'ESCALFADORS

Picapedrers, 3 - Tel. 814 32 46
VILANOVA I LA GELTRÚ

NOUS
CURSOS

MATRÍCULA
GRATUÏTA!!!

CURSOS HOMOLOGATS PER L'A.E.C.E.I.

Introducció als ordinadors

MSDOS - Windows 3.11 - Windows 95

OFIMÀTICA: Word - Excel - Access - Powerpoint

PROGRAMACIÓ: C - Pascal - Visual Basic - Basic
C++ - Delphi

DISSENY: AutoCAD - PageMaker - CorelDraw -
3D Studio - Photoshop

MECANOGRAFIA: per ordinador i convencional

Classes particulars i per a empreses: i, a més,
CURS AVANÇAT A LA XARXA INTERNET

BEEP

ORDENADORES

Concessionari oficial:

EPSON COMPAQ TOSHIBA ZENITH RICOH

Tota classe de consumibles
i material d'informàtica

C. de l'Aigua, 14
Tel. 814 12 96
08800 Vilanova i la Geltrú

**LA TEVA PASSIÓ: ELS ESPORTS I L'AVENTURA...
I LA NOSTRA: SATISFER-TE**

Av. Tarragona, 58 - Tel. 890 21 93
La Parellada, 53 - Tel. 892 22 33
Vall del Castell, 16 - Tel. 890 36 51
08720 VILAFRANCA DEL PENEDES

Rambla Principal, 15 - Tel. 814 42 31
08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

FEROPTICA

Professionals de la visió

EL PERQUÈ DE LA QUALITAT
EL PERQUÈ DE LA VARIETAT
EL PERQUÈ DE MOLT MÉS

**PROMOCIÓ DE LENTS
DE CONTACTE TOVES 15.900 ptes.**

Rambla Principal, 55 (Bulevard Diana)

08800 Vilanova i la Geltrú

Bobinatges **i** **R**eparacions **M**otors **E**lèctrics

S.
L.

- Reparació de bombes elevació d'aigua
- Reparació de maquinària electro-portàtil (taladres, esmoladors, martells...)
- Venda de recanvis i accessoris
- Servei oficial Black & Decker
- Servei oficial Makita

c/ Aigua, 4 - Tel. 893 00 11 - VILANOVA I LA GELTRÚ

VIDRES VILANOVA

route

CRISTALLS I VIDRES PLANS
DE TOTA CLASSE
FUSTERIA D'ALUMINI

EXPOSICIÓ
PARE GARRIGAS
TEL. 893 87 07

mampares

bany i dutxa

VENTIKLAR®

2S Cesana spa

MABELUX

d uehban®

ORIGINAL DUSCHOLUX®

c/. **CAPUTXINS, 36**
VILANOVA I LA GELTRÚ

**ELS VOSTRES RODETS
FOTOGRAFICS REVELATS EN 1 H.**

LLOGUER DE CARAVANES
TEMPORADA D'HIVERN I D'ESTIU

Distribuidor oficial:

CARAVANES DE 4/5 PLACES AMB CALEFACCIÓ

Ctra. de l'Arboç, Km. 1

Tel. 814 13 70

VILANOVA I LA GELTRÚ

CARAVANES I REMOLCS, NOUS I D'OCASIÓ
ACCESSORIS I RÈCANVIS
TALLER DE REPARACIÓ I MANTENIMENT

INSTAL·LACIÓ D'ENGANXALLS
PÀRQUING

Carrer Comerç, 4
Tel. 893 12 57
08800 Vilanova i la Geltrú
CIF G-58124702
<http://www.vvirtual.es/talaia/>
talaia@vvirtual.es

Adherida a:
Federació d'Entitats
Excursionistes de Catalunya
Federació Catalana
d'Espeleologia
Federació Catalana
d'Esports d'Hivern
Federació Catalana de
Càmping i Caravàning

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

REVISTA D'EXCURSIONISME

JULIOL-AGOST-SETEMBRE 97

EDITORS

Agrupació Excursionista Talaia

PRESIDENT

Salvador Butí i Papiol

SECRETARI

Lluís Forgas i Serra

REDACCIÓ

Secció de Cultura

DIRECCIÓ

Josep Blanes

EDICIÓ

Blanca Forgas
Joan Raventós

MAQUETA

Josep Blanes

PUBLICITAT

Víctor Castro

Foto portada:
Cresta de Llosars. Un descans a l'agulla
Argarot. Al fons l'Aneto.
Foto: Joan Toledano

COL·LABORADORS

Vicenç Carbonell
Toni Sagarra
Salvador Butí
M. Carme Barceló
Joan Sivil
Antoni Ordovàs
Josep M. Also

IMPRESSIÓ

Gràfiques Llopert
Sant Antoni, 63
Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 891 03 12

DIPÒSIT LEGAL

B-24.619-90

PREU DE VENDA

500 PTA

Els articles publicats en aquesta revista sempre expressen l'opinió dels autors i no reflecteixen la de la Junta Directiva de l'Agrupació ni de la Redacció. En tot cas, l'A.E. Talaia donarà a conèixer el seu parer a través de les editorials o en articles o notes signades per la Junta.

En conveni amb:

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

SUMARI N° 257

- 5 **EDITORIAL**
Equip de Redacció
- 6 **ANETO → CRESTA DE LLOSARS**
Joan Toledano
- 10 **CAMPAMENT D'ESTIU 97**
Ramon Martí
- 13 **PER LA TRAÇA D'ANTICS ESQUIADORS**
Antoni Ordovàs
- 18 **DIABLES O DIMONIS**
Vicenç Carbonell
- 20 **10a CAMINADA POPULAR DE LA VALL DE GÓSOL**
Blanca Forgas
- 22 **CRÒNICA DEL "COTARRO" TALAÏENC**
Equip de Redacció
- 24 **JOAN COROMINES, PATRIOTA, SAVI... I EXCURSIONISTA**
Xavier Garcia
- 28 **PIC DE SALÒRIA**
Josep Blanes
- 32 **LLUÍS ESTASEN I PLA "L'home que tenia ventoses a les puntes dels dits."**
Joan Raventós
- 38 **EL MERCANTOUR Alps marítims**
Blanca Forgas
- 44 **L'entrevista ÀNGEL VEDO I FERNÁNDEZ**
Josep Blanes
- 50 **El hobby d'aquest estiu (29) L'ELECTRICITAT-2**
Joan L. Sivil
- 53 **30a Sortida del Cicle "Coneguem Catalunya" RASOS DE TUBAU**
Joan Raventós
- 57 **EGIPTE. Temples, déus i faraons**
Xavier Galisteo
- 61 **EL CERVÍ... i la reflexió**
Andreu Ferrer
- 64 **NOTÍCIES I COMENTARIS**
Equip de redacció
- 66 **COMPRO, VENC, CANVIO...!**
Jordi Vidal

TECA Estrenem tardor, i en aquesta època la febre del bolet arriba al seu màxim nivell. No tots els excursionistes són boletaires però sí que entre els nostres companys n'hi ha molts que tenen aquesta afició i la nostra entitat cada any organitza una lluita exposició per divulgar el coneixement de les diferents espècies. No tots els boletaires són excursionistes, ja que en la majoria dels casos no els mou altra cosa que la recerca i captura dels millors exemplars o purament interessos econòmics.

Si ho saben fer bé no hi tenim res a dir. El problema ve per aquells que no són ni boletaires ni excursionistes sinó simplement arreplegadors d'allò que veuen i que a vegades no coneixen, sacrificant -per aconseguir-ho- la seva possible reproducció i malmetent l'entorn.

Hi ha moltes activitats que s'han massificat i aquesta dels arreplegadors n'és una. De boletaires sempre n'hi ha hagut i formen part de la nostra cultura micòfila, que també ens diferencia d'altres cultures. Però els arreplegadors sense control són un perill. Per culpa d'ells ara volen fer pagar un peatge (un altre) per anar al bosc. Per culpa d'ells cada vegada hi ha menys bolets i el bosc es degrada.

Ens agrada que molts excursionistes siguin boletaires, ens entristiria que un excursionista fos arreplegador de bolets. Per evitar-ho, cal —com sempre— aprendre, informar-se, conèixer, i -com sempre- respectar el bosc.

Esperem que aquest any se'n facin molts!

editorial

*Grup
d'escalada
i alta
muntanya*

ANETO - CRESTA DE LLOSARS

Se'm presentava l'oportunitat d'accedir per quarta vegada a l'Aneto per una variant no experimentada per mi, la cresta de Llosars, amb l'atractiu de fer sis tresmils d'una "tacada": l'agulla de Txikhatxev, de 3.052 m, l'agulla de Franqueville, de 3.065 m, l'agulla d'Escudier, de 3.315 m, l'agulla de Daviu, de 3.350 m i l'Aneto, de 3.408 m.

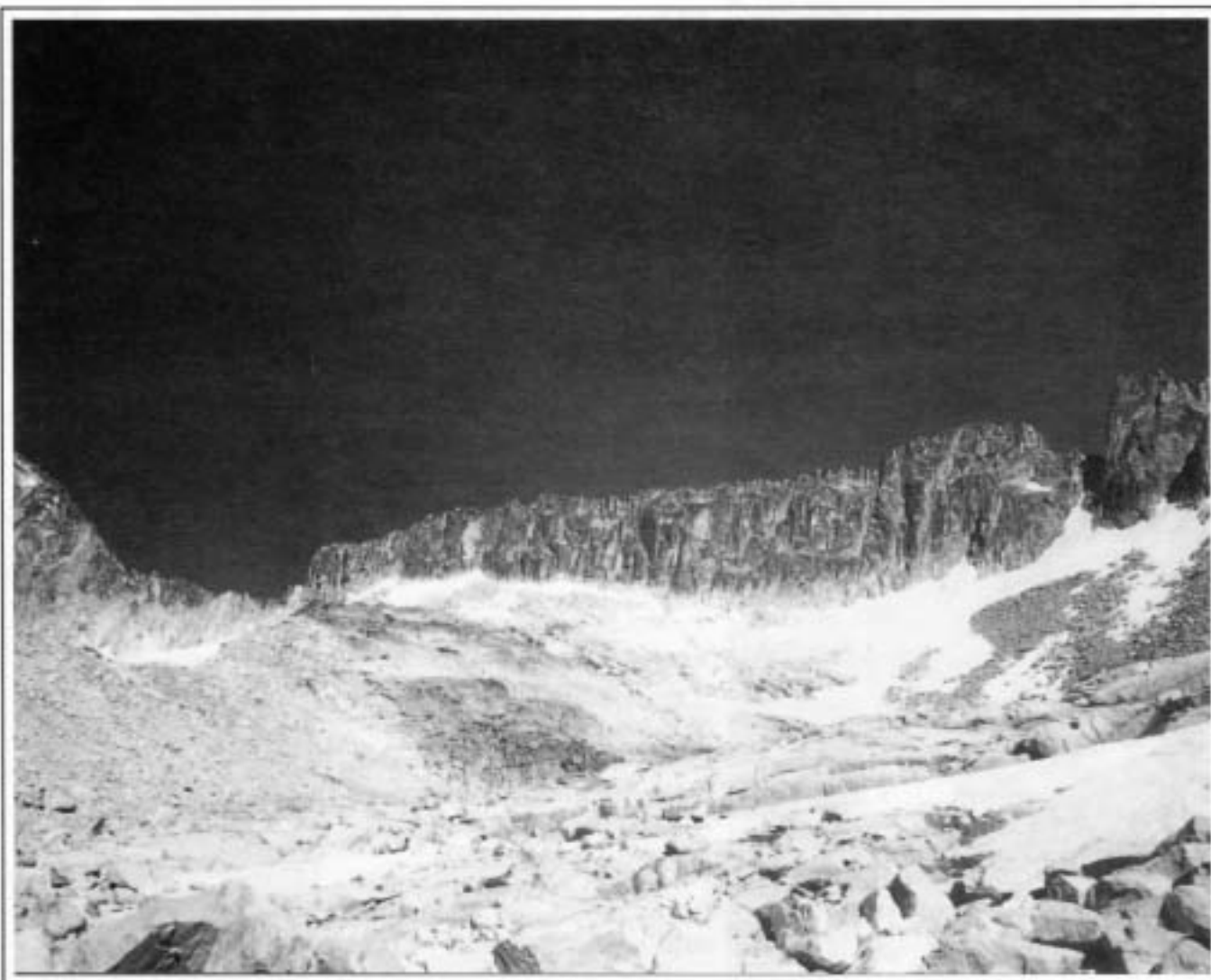
Tot això formava part d'un pro-

grama ja iniciat unes setmanes abans per l'Andreu, la Lourdes i el Robert per anar al setembre a intentar el Cerví i el Mont Blanc.

Amb la intenció d'arribar al refugi de pescadors de Vallhiverna, deixar el vehicle i fer una aproximació tranquil·la, sortim el dissabte 26 de juliol de bon matí. Entre parades tècniques i esmorzars, arribem al pla de Senarta al voltant de les 11 del matí, amb la sor-

presa que no podem accedir amb vehicle fins les 8 del vespre. Atenció a l'estiu si preteneu fer activitat dintre del circ de Vallhiverna; el camí està tancat de pujada des de les 8 del matí fins a les 8 del vespre, durant el cicle de dies que va del 15 de juliol al 31 d'agost. Això ha passat durant l'estiu de 1997.

Després de rumiar, amb quatre renecs decidim pujar amb tota la solellada des del pla de Senarta

Tota la cresta de Llosars recorreguda, amb l'Aneto al fons, a l'esquerra. Foto: Joan Toledano.

Cresta de Llosars. Al lloc del vivac, preparant-se per a la nit "nit del lloro". Al fons, el Margalida. Foto: Joan Toledano.

amb el "consol" que hem de sumar a tota l'activitat 18 km de pista.

A 3/4 d'1, aproximadament, som a la sortida de la zona d'acampada de Senarta, a 1.375 m. Parem a menjar una mica a prop del riu al pla del refugi de pescadors, a 1.950 m; és una patejada que de ben segur que ens passarà factura ja que el programa indicava dormir a la cresta el més a prop possible de l'Aneto. Amb decisió ens dirigim al primer estany de Coronas, a 2.635 m, i fem una forta provisió d'aigua i, carregats, encarem el corriol-tartera que ens porta al coll on iniciarem la travessa de tota la cresta fins al punt culminant. La pujada ja comença a passar factura, i amb recàrrec, perquè quan ja ron-

dem els tres mil, ja dins la cresta, ja tenim ganes de cercar un racó per sopar i dormir. Són quasi les 8 del vespre. El panorama serà i la filera de pedres fins al final no infinita però deu-n'hi-do de llarga, quan el sol també ha fet ulls clucs, tots ja estem situats per passar la nit el més còmoda possible.

Quan ja clareja el dia, ens cruspim els esmorzars estàndards i amb tranquil·litat comencem a recórrer aquesta magnífica espinada. Coronem, al cap de poca estona, la primera agulla, baixem el pendent sense gaires dificultats fins al coll o depressió que separa la segona agulla i, en aquesta, esquivem el pas d'espatlla i en unes "manxades" i algun pas d'equilibri

arribarem al cim de la segona agulla. Iniciem la baixada amb compte, cercant el ràpel que ens deixarà al coll de la tercera agulla. Trobem unes bagues que pel lloc on es troben ja estan bé per penjar-s'hi i volar el ràpel de 35 metres que diuen que té. L'entrada a la tercera agulla semblava còmoda, però no sé si no l'hem pres correctament, però passem per una zona, per accedir de nou a la cresta, molt delicada i descomposta. Aquesta tercera punta trobo que ens cobra preu d'alta muntanya.

A partir d'aquest cim, la cresta sembla més planera fins que passem la bretxa de Llosars, a 3.035 m. Amb alegria, perquè el dia és bo, anem progressant, potser amb

L'Andreu a l'inici del ràpel de l'Agulla Txikhatrev. Foto: Joan Toledano.

La paret rapelada de l'Agulla Txikhatrev. Foto: Joan Toledano.

Des del cim de l'Aneto, el pic de Coronas i el pic de Mig. Foto: Joan Toledano.

En plena cresta de Llösars, a l'agulla Argarot. Foto: Joan Toledano.

massa tranquil·litat, ja que les hores van caient i nosaltres ens anem acostant lentament al final del trajecte.

També vull fer referència a un petit incident, perquè se'n prengui nota. Per no portar casc, una pedra que va ser moguda amb la corda, podria haver donat per acabada una sortida que portava el camí de ser molt bona: a l'alpinisme, part de l'equip és el casc.

Un cop fet el ràpel de cara a la bretxa, ja només queda una dinàmica encadenada de cresta, que s'ha de fer amb compte, que s'adreça decididament de cara a les dues últimes agulles, i també passar per la cresta de neu de l'entrada al corredor Estasen que fa d'accés directe al cim de l'Aneto.

—Curios, no hi ha gent...

—Clar home! És que són 2/4 de 5.

Després de tot el dia crestejant, passar el "fatídic" Pont de Mahoma ens resulta d'una facilitat...

La tornada al cotxe és una carrera contra l'esgotament; unes ànimes caritatives ens baixen poc més de la meitat del camí a Senarta en vehicle. Quina sort!

26 i 27 de juliol de 1997
 Lourdes, Andreu i
 R. Masana

Joan Toledano

L'Aneto, la bretxa de Tempestats i el pic de Tempestats. Foto: Joan Toledano.

Al cim de l'Aneto, la Lourdes, el Robert i el Joan. Foto: Arxiu Toledano.

Xurreria
Trifón ★
 VILANOVA I LA GELTRU

Xurreria
Trifón ★
 VILANOVA I LA GELTRU

Xurreria
Trifón ★
 VILANOVA I LA GELTRU

*Els
Campaments
socials*

CAMPAMENT D'ESTIU'97

Càmping Los Alamos. Serra de Gudar Alcalá de la Selva (Terol)

Enguany hem muntat el campament en un càmping a prop del poblet Virgen de la Vega, on hi ha l'ermita dedicada a la verge del mateix nom. A dos quilòmetres teníem el poble d'Alcalá de la Selva, que és el que ens servia per anar a comprar.

Aquest càmping és situat en un petit pla enmig de la serra de Gudar, el cim més alt de la qual és el Peñarroya, de 2020 m, prop de l'estació d'esquí de Valdelinares.

Com cada any la durada del campament ha estat de vint dies i com cada any, també, uns s'hi van estar una setmana, altres deu dies i d'altres tots els dies. Els actes s'anaven complint segons el programa: excursions per la rodalia, caminades populars, sortides turístiques, sortides amb BTT i tots els concursos previstos de jocs i d'altres.

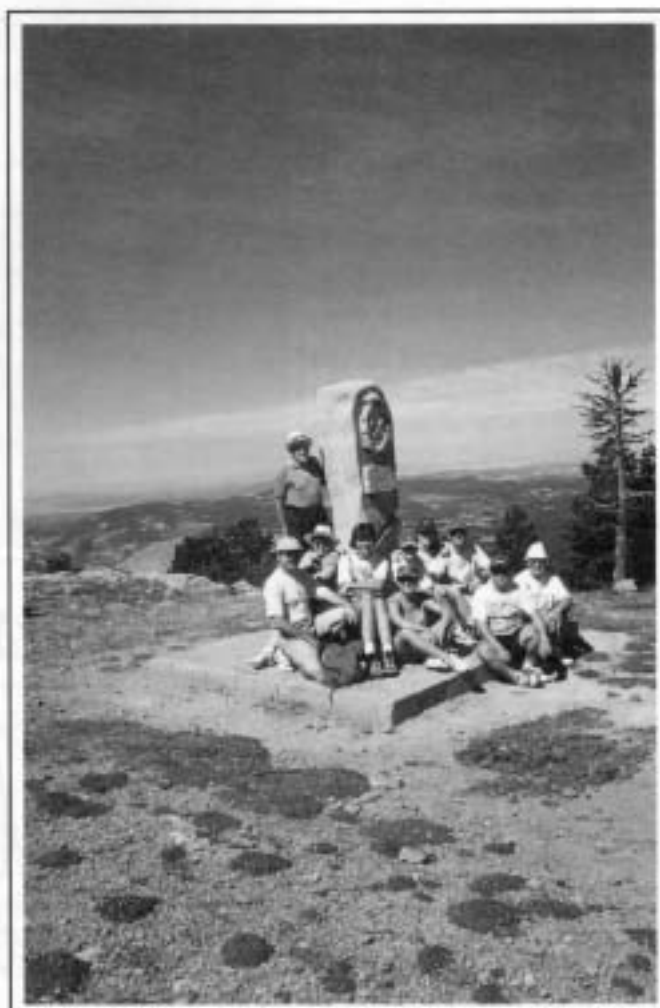
En les excursions per la rodalia es va pujar a l'esmentat Peñarroya,

cim sense cap dificultat on s'hi podia arribar seguint una pista forestal i algun corriol. Després també es van fer excursions pels voltants per veure si trobàvem algun bolet.

En l'apartat de les excursions turístiques es va anar a Teruel a veure el museu i el mausoleu dels cèlebres amants, Juan Diego Martínez i Isabel de Segura, la catedral amb torre quadrada i decoració de ceràmica i la també cèlebre plaça del To-

Passejant per la muntanya de Mora de Rubielos. Foto: Ramon Martí.

Una colla que van pujar al cim del Pico Peñarroya. Foto: Vicenta Penà.

No podia faltar el clàssic concurs de rams de flors. Foto: Vicenta Peral

Ni tampoc falta la nit gastronòmica dels "montaditos". Foto: Ramon Martí

Visita a Mora de Rubielos. Església de Santa Maria. Foto: Vicenta Peral

Una bona mostra de "montaditos". Foto: Vicenta Peral

Grup de caminaires al claustre de l'ermita de la Verge de la Vega. Foto: R. Martí

Panoràmica des del cim del Peñaroya amb la zona d'acampada al mig. Foto: V. Peral

Tota la colla fent-se retratar per la Caminada a la Roca dels Lllops. Foto: Tòtil Fabré.

rico. Al mateix temps es va anar a fer un circuit cap a Mora de Rubielos, on visitarem el castell i la col·legiata.

Després vam anar cap a Rubielos de Mora, poble molt pintoresc, amb les seves cases senyorials i blasonades, Portals de Sant Antoni i del Carme, Palau dels Marquesos de Villasegura, l'església col·legial de Santa Maria la Mayor, ermita dels Desemparats, l'Hospitalico i el Convent de les Carmelites.

Sortint de Rubielos vam agafar el cotxe i la carretera i ens vam arribar a Noguera de Mora i després a Linares de Mora, on vam visitar la seva església barroca de la Inmaculada.

D'aquí altra vegada a la carretera i a veure el pi del "Escobón", un pi molt alt i gran semblant al nostre Pi Gros, però molt més alt. Allà també hi havia una font amb aigua molt bona.

Després vam anar a visitar l'estació d'esquí de Valdelinares i després altra vegada cotxe i al campament.

Els concursos es van anar desenvolupant en els diferents dies, concursos de rams de flors, postres, pedres, dibuix, arròs i jocs de dominó, petanca i parxís.

També com cada any el desè dia es va fer la diada de l'acampador, amb tot un seguit d'actes especials.

Com l'any passat, també vàrem muntar la nit de les "tasques de montaditos", amb les taules plenes de "montaditos", vi, cava i begudes refrescants. S'ha de fer referència que totes les famílies havien de fer deu "montaditos" per unitat familiar.

Les dades del campament d'enguany són: vint-i-una famílies amb la seva corresponent caravana, remolc o tenda. En total vàrem ser seixanta-quatre persones entre adults i petits.

A la lagoria als 40 anys del nostre Butlletí. Dibuix d'Antoni Ordovàs

La durada va ésser de l'1 al 20 d'agost.

El temps en general va ser bo, de dia calor i a la nit fresca, algun dia fred, ruixats de tant en tant però que no ens van privar de res.

I això és tot. Aprofito aquestes

pàgines per donar les gràcies per la vostra assistència a tots, socis i simpatitzants.

Que amb vosaltres i més, poguem tornar-nos a trobar l'any que ve.

Ramon Martí i Salvany

05.716

JA TENIM LA GROSSA DE NADAL!!

Podeu venir a buscar la loteria al nostre local o als principals comerços de la ciutat

Quan els dies tardorencs s'acaben, els practicants dels esports d'hivern esperen impacients que es doni l'anunci (si el temps ha estat propici en nevades) que unes poques o totes les estacions d'esquí han quedat obertes per al seu ús. Si les festivitats que s'escauen a primers de desembre conflueixen en un pont és primordial (ha estat un vigoritzant per a l'economia d'unes comarques) que l'estat de les pistes estigui en òptimes condicions, amb suficients gruixos o amb addicionals de neu artificial. Les superfícies han de ser aplan-

Unes dècades endarrere, quan el nervi fimbrava llançat a la primeria de desembre, si hi havia l'oportunitat estrenàvem les neus de la temporada. Aleshores les ofertes i la publicitat eren inexistents i només algun comentari

Veritablement era una figura ció 'feliniana' en veure l'entranya- ble gent, els bons col·legues d'an- tany que s'arriscaven a pujar a Núria o a la Molina encabits 'stop complet' en l'anomenat tren 'blanc' a l'encontre de la preuada neu. Bé es podria dir que la ma- joria d'aquella estoica afecció pertanyia a alguna de les entitats excursionistes: desafiant un fart de fosc, fred i de moltes menes de fam donant fet les restrictives normes que assetiaven el viatger.

Cim del Puigmal. D'esquerra a dreta: Antoni Penna, Josep Blanes, Marcel·l Ferrer i Antoni Ordovàs. Darrera, un dels helicòpters que feien maniobres per la zona. Foto: Anxí Blanes

Pujant al tossal del Puig dels Lladres. D'esquerra a dreta: Isidre Marín, Raimon Ollé, Antoni Penna, Marcel·l Ferrer, Antoni Ordovàs, Casimir Massana i Argimír Granell en una foto de Josep Blanes. Darrera, la carena del Puigmal.

I de la densa reguitxada encara en provàrem un bon mos.

Al reduït grup que llavors fèiem esquí a Vilanova no ens amoïnava gens la manca de propaganda; la decisió la teníem prou clara. Per aquelles dates no havia nevat gaire pel fons de les valls i per això decidírem fer una sortida per cotes que excedien sobrerament els dos mil metres, i el lloc proposat fou la travessada Núria-la Molina.

Per la vigília de la Immaculada que s'esqueia un dijous de

1961, després de compaginar horaris, els amics de l'Agrupació, en Raimon Ollé, l'Isidre Marín, el Casimir Massana, l'Antoni Penna i el que ho descriu pujàrem amb l'últim cremallera a la vall de Núria ja entrada la nit. En no ser plena temporada esquiable es trobà allotjament disponible i ens disposàrem a descansar en una de les cel·les de l'albergueria. Algunes vegades aquest plantejament havia estat difícil de resoldre i se solucionava fent servir el sac i el sòl d'una mansarda que amb bona

sort et donava entrada qualche company conegut d'altres corre-gudes. Això sí, la calefacció costava d'arribar a aquelles altures...

La vall de Núria ha estat en- sems amb el de la Molina els centres d'esquí capdavaners (no els primers en esquiar) on primer van tenir els accessos mecanitzats. La trilogia dels Rasos de Peguera, Núria i la Molina fornien les nostres aspiracions, i bé podria ser la vall del santuari pirinenc una base ideal per emprendre una sèrie d'excursions pels dos ves-sants fronterers. Ahir, com avui, el tren cremallera continua essent l'únic mitjà de comunicació de la vall i aquest particular accés i l'ab-sència de les anomenades acti-vitats "après-ski" donen a l'esta-ció un caràcter d'especial regust muntanyenc.

L'endemà, en prendre un dejú de motxilla i algun tast calent en l'establiment, a quarts de nou ini-ciàrem l'ascensió al Puigmal. Pels voltants l'escassa neu amb desi-guals gruixos havia estat esven-tegada de feia poc i en principi marxàrem a peu sota un cel co-bert d'una grisor uniforme i la tem-peratura fregant els 0°. Quan ens ficàrem, però, a la coma de l'Em-but, l'espessor del mantell aug-mentà progressivament i seria present en tot el recorregut. Més amunt del pla d'Eugassers algú de nosaltres va posar-se als es-quís un succedani de pells de foca i també es feien servir unes cor-retges lligades que havien de fer la mateixa funció; privar que les fustes llisquessin enrere. Hi ha-gué sectors on, per la duresa de la crosta glaçada, calia alternar duent les fustes al coll o en la motxilla o bé de vegades, uns metres més amunt, tot d'un ple-gat ens enfonsàvem dos pams.

És tan diferent l'esquí de fora pista! El de travessia, sense 'ma-quillatge', en què s'ha d'anar obrint la traça mirant d'encertar els relleus menys penosos (en la pujada) obliquant els pendents sotmesos al caprici del vent i al-

tres factors modificants de la neu que la fan endurida, fonda, molla, ventejada; la neu pols, ideal, no sempre és present en les nostres muntanyes per la mutable acció ambiental. Durant el descens cal donar una llambregada a temps per tal d'evitar un sobtat aterrament o preveure un terreny exposat a una llavassada. Aquests contrastos freqüents en l'alta muntanya poder ser amb provident mesura el preu per escollir la llibertat d'horitzons per obra d'uns solcs immaculats.

Per guanyar el cim del Puigmal s'esmerçà molt de temps. Era migdia i semblà que una ullada de sol s'enduria la grisor, però el blau no aparegué i si cal l'ennuvolat es tornà més tancat amb velades perspectives. L'estada al cim fou breu i en iniciar el descens pel llom de la gran carena prompte s'hagué d'aturar quan la neu es convertí en una brunyida superfície de glaç rebleria d'esquists emergint amenaçadors com a tallants. Canvi de tàc-

tica que suposava perdre temps el lligar-se el grampons que no tothom duia i afegia un sobrecreix de retard al previst. Engegàrem de nou l'esquiada i s'anava tirant sense deixar de reagrupar-se mirant que ningú no quedés reresagat. I amb aquell ritme pausat, a quarts de quatre férem cap al Pas dels Lladres, on prenguérem la determinació que es va creure millor.

En una llarga travessada (aquesta deu tenir una trentena de quilòmetres i més de mil metres pujadors), el bàsic fóra la idoneïtat del grup, però sempre hi ha d'haver una primera ocasió per a tothom per agafar expertesa. Mai no havíem fet aquella distància. No obstant sabíem que podia tenir una durada de set o vuit hores segons les circumstàncies que es presentessin. Alehosres no estàvem segurs d'arribar amb claror a la Molina i d'allí estant a la collada veiérem, a la dreta, a uns tres-cents metres davall en la naixent vall d'Er de la Catalunya Nord

(ara de l'estat francès) un retall de bosc. En divisar els arbres relativament propers vam decidir davallar per mirar de trobar algun recer natural i ho vam fer per un pendent que feia el seu malveure en un descens sobre una neu que llenegava sota els peus. Així atenyèrem els primers replans i el contacte del bosc esclarissat, advertint la proximitat d'una barraca, un tipus de mulassa construïda amb pedra seca. La troballa ens va animar pel que significava i al fet d'acostar-nos es va detectar un tuf insistent, desagradós, que pujava de to a cada pas donat. La neu era espargida segons el relleu del terreny i claps d'herbei marcit obligaven a fer el desplaçament a peu. Arribats a la rústega construcció quedàrem estranyats en no veure cap mena d'entrada en el seu arrodonit perímetre. Era un cas ben anòmal i la fortor presumia recelar d'un quelcom misteriós. Hi havia d'haver algun detall que delatés la manera d'entrar-hi i ho vam trobar. La

Caçant els esquis al Puig de Dòria per al llarg descens. Veiem Josep Blanes, Casimir Masana, Argemir Granell, Marcel·l Ferrer, Raimon Olivé, Antoni Pansa i Isidre Marín. Foto: Blanes

grisor que ens va acompanyar tot el dia era més patent en declinar la tarda, però fixant-s'hi bé, en la banda encarada al fons de la vall es descobrí la situació de l'entrada; una fissura resseguia les pedres ajustades que dissimulaven el perfil del portalet. Una raresa que no enteníem, però... Deixàrem al terra la motxilla i els esquís i provàrem d'extreure un dels blocs grollers; treta la peça el repulsiu baf s'intensificà i ans de bellugar altres llambordes i fent servir una llanterna, per sortir de dubtes esbrinàrem amb escrúpol reprimit l'interior del reduït habitacle. La visió ens deixà desconcertats en veure a dins la insòlita presència d'un bou (per la gran cornamenta) ajagut com si descansés emmotllant la pell en la preeminent ossada. Amb nerviosa pressa tapàrem de nou el forat i un tant esbalaïts marxàrem a l'altre voral d'un torrentol glaçat, una mica allunyats d'aquell xopluc que tan bona impressió ens havia causat d'antuvi. Hi havia una prominença amb un redol de pins i magre gespa envoltada de neu i el lloc fou escollit per passar-hi la nit. A una cota entre els 2200 i 2300 metres la temperatura era força suportable, però tot i que dúiem fogonets de gas s'aprofità algun branquell sec de llenya per fer-hi un foc. Amb un pot que traïàvem va servir per fer-ne una cuinada, un ranxo comú a base de sèmole, i entre els diversos ingredients que s'afegiren hi havia uns caramels.

L'ambient no era propici per perllongar la vetlla, i amb uns plàstics i uns matolls de pinassa es condicionà un jaç a redós d'uns pins. Ficats a dins els sacs (al 'Miro' calgué introduir-lo sacsejant-lo a dintre per l'evident estretor de l'embotcall) abans de les nou del vespre, així arraulits, vam romandre els cinc companys un fent costat a l'altri amb les motxilles als peus i els esquís fent de capçal mirant de buscar la son mentre el fogueró s'anava extingint.

Una aturada al pas dels Lladres. Foto: Antoni Ordovàs

Reagrupament a la Creu de Malima. Foto: Antoni Ordovàs

No volia pensar que es girés una borruçada on aleshores l'única sortida d'emergència hauria

estat el descendir per la vall d'Er amb els problemes que això suposava en el regress en creuar la

frontera ceretana sense passaport, llavors fet punible. Però, fos com fos, conscientment férem el bivac potser per un excés, en aquest cas de prudència, per tal de no quedar 'penjats' en algun tram de l'alta serralada. Jamai se'ns va ocórrer pensar en les sortides que fèiem (van tenir sort) que algú tingués cura de la nostra integritat física en venir a treure'ns d'un destret. En principi perquè no es disposava d'helicòpters per aquests casos i si calia fer-ho, quan l'ocasió convenia, havia estat a càrrec del país d'enllà els Pirineus.

En el present (ja fa una bona tongada) moltes activitats esportives o unes dites d'aventura han evolucionat de manera sorprenent. Ja sigui pel poder adquisitiu com per l'aparició de sofisticats materials i tècniques noves, publicitat i eslògans d'anar a totes. Dóna la sensació que es va pel món amb una seguretat garantida fent esment al fet dels rescats, lloable servei de protecció civil que benvingut sigui i és seny d'un país civilitzat. Més d'un, però, fóra innecessari si aquell que exercita un esport o actuació tingués coneixements elementals o cura en no sobreexcedir la pròpia aptesa; assessorament i pràctica que només es pot adquirir a través de pertànyer a l'associació o entitat escaient. Davant de tants mitjans suggeridors que posen a la mà projectes i aventures és lògic d'anar per 'lliure,' una opció prou respectable tot i que hi pugui mancar un rebre o un desprendre's del sentit solidari.

L'estar plegats en un erm isolat a hores de recorregut dificultós fins a un lloc habitat es presta a considerar la prea d'un grup d'amics congregats per la mateixa inclinació i volença vers la muntanya. El sol fet de prendre part en una excursió per qualsevol sendera i nombre de participants ja presuposa adaptar-se a unes situacions, el gaudir d'uns ambients, l'assumir col·labora-

cions en l'espera de nous retrobaments. Si l'entorn s'estableix en circumstàncies precàries, les companyonies s'acrexen i esdevenen persistents en el decurs dels anys.

Retornant al fil de la travessia i l'endemà del bivac, després d'una nit calmada ens posàrem en actiu a quarts de vuit. El carés seguí essent el mateix del dia anterior; un tapat melangiós i compacte en compàs d'espera. En recuperar forces i els estris escampats remuntàrem la pujada per retrobar la superba carena i la legalitat de la nostra situació. Enrere quedà la barraca que ens va decebre i prompte hi hagué el contacte amb la pròdiga capa de neu molt consistent en aquella hora del matí. En abordar l'alte-rosa divisòria ens posàrem definitivament els esquís per fer via ara vers el tossal del puig dels Lladres, ara el coll de Queralbs, el puig de Dòrria. La panoràmica era esvaïda a l'envolt circumveí. Blancors d'estora màgica i geladora ran els peus et duïen sota embromats vels del cobricel; un aliatge -semblava- engaviant sentits trencat per l'apagat ressó d'uns passants, cinc puntets movent-se a cor què vols en plenitud muntanyenca. A continuació

vingué l'ondulada serra de Gorabanc i amb neu força bona encetàrem el plaent descens pel folgat pla de les Salines. Perdent altitud en franca davallada s'atenyia el coll de la Creu de Maïans i l'emotiva creueta en recordança a Jordi Prats, ardit esquiador que fou del C.M.B. Aquí començà a escassejar la neu i amb les fustes enllestin l'última lliscada férem cap a la propera collada de Toses i la topant vall de la Molina.

L'any següent, en les mateixes dates i amb un jorn magnífic, es repetiria la travessada invertint unes vuit hores en el recorregut (que es faria d'una tirada) i, a més dels esmentats companys, s'hi agregaren el Marcel·lí Ferrer, Josep Blanes i Argimir Granell.

Fent memòria en els afers que són història excursionista vers aquesta Travessia d'alta muntanya la primera es dugué a terme el gener de 1921 pels esquiadors del Centre Excursionista de Catalunya, J.M. Aguilera, L. Estasen, J. Giménez i L. Cirera. L'any 1947 el Club Muntanyenc Barcelonès la va instituir en una edició anual com a prova de gran fons per a equips de tres esquiadors.

Antoni Ordovàs

8 de desembre de 1962. La colla d'esquiadors dalt del cim del Puigmal en una foto de Josep Blanes.

DIABLES O DIMONIS

Mesos enrere, en parlar de nous inferns, vam apuntar de posar-nos amb els diables, i en altra ocasió, amb els frares i els dracs.

Enguany es dona la circumstància de la celebració dels cinquanta anys de la recuperació dels diables i la mulassa. Ambdós entremesos van sortir pels

carrers i rambles per rememorar aquella data de 1947. L'espectacle oferí moments de foc apoteòsics i la cinquena trobada de mulasses de Catalunya hi contribuï omplint la festa amb gran animació, en una cercavila digne de record.

Es dona el cas que ens han

demanat dades de noms de lloc penedesencs relacionats amb el diable. Aprofitarem la petició per encetar la llista dedicada a aquest maligne personatge, que també pot anomenar-se dimoni, esperit infernal o mal esperit, àngel dolent o rebel i banyeta, que porta els noms de Llucifer,

"Aqüeducte de Tarragona" o Pont del Diable. Foto: Vicenç Carbonell

Satanàs, Belzebú i Pere Botero, entre altres denominacions. No cal fer molta presentació d'aquest senyor de l'infern, ja que tothom sap que és la personificació de l'esperit del mal. El nom de Satanàs el rep a l'Antic Testament, vist com un àngel caigut per un pecat que hom interpreta de rebel·lia i que té per missió de presentar-se davant Déu i d'acusar l'home. Per tant, el diable és conegut per totes les religions que parteixen de les Sagrades Escripures, és a dir, judaisme, cristianisme i islamisme. Tampoc no cal explicar el seu aspecte, ja que normalment se'l mostra amb figura humana però lleig i pelut, amb banyes i cua, de color negre, verd o vermell, allunyant-lo el senyal de la creu dels cristians. El diable apareix sovint en dites populars, rondalles i llegendes. La paraula "diable" és de procedència greco-latina, 'diabolus', que vol dir "l'acusador, el calumniador". I el mot "dimoni" també té orígens semblants, 'daemonium', equivalent a "geni, divinitat inferior". Però, a més de totes les coses atribuïdes al diable, hi haurem d'afegir la de "gran constructor", ja que com a mínim existeixen tres ponts antics que porten el seu nom. Són els següents:

1. **Pont del Diable** de Martorell, damunt el Llobregat, d'origen romà i d'estil gòtic, conservant un arc triomfal romà en una de les entrades, refet totalment l'any 1283. És una magnífica obra "diabòlica" de l'antiga Via Augusta, camí de Roma a Cadis. Fou construït vuit a deu anys abans de Crist. També és conegut per "pont de Sant Bartomeu".
2. **Pont del Diable** o de les Ferreres, aqüeducte romà

de Tarragona, començat en el segle I dC i acabat en temps d'Adrià (76-138), es documenta amb el nom del Diable l'any 1572. Restaurat en època islàmica, encara fou utilitzat durant l'edat mitjana.

3. **Pont del Diable** de Cardona, "pretensions i inacabat", és una construcció gòtica del segle XV sobre el riu Cardener.

Ens consta que n'hi ha més, d'aquestes construccions diableres, però hem dit que havíem de parlar ans de tot de toponímia diabòlica propera a casa. La representació demoníaca més pròxima la tenim a la parròquia de La Geltrú, en el camí vell de Vilanoveta. És la sínia Batedet o Trillas, també coneguda per

4. **Sínia del Diabló.** En algun mapa hi llegíreu "del Diable", però no és així. Deuria ser un "diable petit" i quedà en diminutiu. La sínia, l'any 1725, era de Joan Montserrat "Diabló". Més tard, el 1739, la "sínia del Diabló" era posseïda per l'hortelà Miquel Carbonell, que vivia en el carrer de Santa Madrona. Es tenen indicis que l'indret antigament era conegut per mas Bertran, però per ara no ho podem assegurar. Del Diabló ha quedat una llegenda: Una vegada, un captaire demanà acolliment a la masia i desaparegué sense deixar rastre. Aleshores es va dir que era el diable. Punt i final.

Passem a la veïna població de Sitges. En aquest lloc existia una casa situada a uns 2 km del centre urbà, que portava el nom de

5. **Cal Diable**, això al segle XIX (MUNTANER 1986, n.533). De moment no en tenim més dades.

Anem més lluny, fins a Albinyana, més amunt del Vendrell, el renom d'una casa del carrer de la plaça Major és

6. **Cal Diabló**, abans dita cal Po del Rello, a la segona meitat del segle passat es fa esment del "Nin dit Diabló" i el 1882 el femení "Povilla Diablona". Diuen que un avantpassat faria de dimoni en el Ball de Sant Bartomeu (BOFARULL, 1992, p.48).

Finalment, a Pontons, existeix una masia situada en el camí dels Carbons que és coneguda per

7. **Cal Diable del Comellar.** S'explica que un habitant de la casa feia de diable en una obra de teatre el dia de Santa Magdalena, patrona del poble. Actualment, cal Diable és una casa de colònies de recent construcció inaugurada l'any 1995. Temps enrere, un propietari va intentar posar-li el seu cognom i el feia denominar "mas Almegó", però no se'n va sortir, ja que, com sempre, el nom popular fou superior a la pretesa imposició.

Per avui ho deixem aquí. En una segona oportunitat donarem compte de la universalitat del diable en la toponímia i farem una relació d'aquest infernal personatge en terres catalanes. Tot i que disposem d'abundosa informació, agraiem qualsevol notícia de presència diablera en la geografia del Principat.

Vicenç Carbonell i Virella

*Caminat
per les
Comarques*

10ª CAMINADA POPULAR DE LA VALL DE GÓSOL

Es tractava de la seva 10a edició, una raó de més -entre les moltes- per a no deixar de participar en aquesta caminada que ja ha esdevingut clàssica entre nosaltres als començaments de la canícula. Els seus organitzadors, el Sr. Sindreu el primer, hi havien posat molta il·lusió i ja ens hi havien convidat amb molta antel·lació. Així doncs, qui s'hi podia resistir?

Diumenge 13 de juliol. Una vintena de caminaires ens desplaçem a Gósol per acudir a la nostra cita anual. Alguns ja hi han anat a pas-

sar la nit per aprofitar la fresca que ofereixen aquelles valls i estalviar-se la xafogor de la nostra costa.

Tot just estem aparcant els cotxes en un caminó d'entrada a la vila -vora la placeta tot estava abarrotat de vehicles- quan esclata el coet que dona inici a la caminada. Són les vuit en punt del matí. Una aïllau de caminaires ens envaeix el camí on hem aparcats els cotxes i on encara ens trobem calçant-nos les botes i agafant les motxilles. Ens afanyem a anar a la plaça per pagar la inscripció i a prendre un ca-

fetó abans d'iniciar la caminada. Com gairebé sempre som els darrers en sortir, però de seguida ens unirem a aquella multicolor corrua de gent que com una serpentina cobreix els senderons de la vall en ziga-zaga tot allunyant-se de la petita vila que torna a guanyar, per unes poques hores, la seva tranquil·litat habitual.

El dia és clar i asolellat però de moment l'aire és fresc i es respira a ple pulmó. El Pedraforca i la Serra d'Ensijsa els tenim gairebé a tocar. El Cadí el deixem darrere nostre, es-

Panoràmica de Gósol. Foto: Blanca Forgas

La colla de talaiens aturada a la font de les Abeurades. Foto: Blanca Fargas

plèndid i nítid. El panorama és engrescador. Tot i que ja en portem 10, de caminades, i tots sabem el que costa trobar camins bonics i que no siguin repetitius, avui encara coneixerem algun racó inèdit. Hem sortit en direcció al Cap de la Creu, agafant el camí del Puig, i pujant a un petit collet ens situem a les vistes de la vall del riu Aigua de Valls, amb el molí a primer terme. Prop de les Roges trobem el primer control i amb ell vells coneguts de l'organització i del poble. Com cada any, no hi podia faltar la col·laboració del simpàtic rector, mossèn Ramon (el mossèn Tronxo de l'altre mossèn afincat a Gósol, Josep M. Ballarín).

Passat el control baixem de dret cap al riu Aigua de Valls i un cop travessat anem pujant suaument cap al Tossalet de Sant Genís. Ens anem adreçant a la Plana en sentit a Torrentsenta, tot recuperant el desnivell que havíem perdut en baixar al riu i gaudint de bones vistes de la vall gosolana i el Pedraforca. Un pujador ens porta al Grauet, on trobem el segon control, i després el camí segueix endavant pel bell mig d'un bosc dens i magnífic, prop del Torrent Forcat.

Ara ens ve el tros més costerut de la caminada i en poca estona es puja força, sempre per camins i senders entre bosc esplèndid. De la Plana, a 1500 m, arribem finalment a

la Font de les Abeurades, indret ben conegut de tots els caminaires, situat a 1865 m. Un esforç, però, que ha valgut la pena. Aquesta font, com d'altres de la contrada, ha estat aranjada també pels Amics de la Caminada Popular de la Vall de Gósol, i al seu redós ens ofereixen un generós esmorzar que enllestim d'un parell de mossegades de la gana que portàvem. Estem envoltats de la serra del Verd. Un llarg reagrupament ens dona ocasió per trobar més coneguts. Xerrades, canvi d'im-

Camí entremig del bosc a la serra del verd. Foto: Blanca Fargas

pressions. El bon temps segueix acompanyant-nos i ara el més fort de la caminada ja ho hem fet.

Després de l'esmorzar, la pista, en constant i suau baixada va resseguint tots els torrents que baixen de la serra del Verd i s'ajunten al torrent Forcat, que és la capçalera del congost de Torrentsenta. Àmplies i esplèndides panoràmiques sobre boscos atapeïts d'avets i l'omnipresent Pedraforca.

Passat el quart control, ja sobre els 1600 m, agafem l'antic camí de Gósol al Verd pels Reguerons. Creuem el torrent que porta el mateix nom i passem prop de l'antiga mina de carbó també dita dels Reguerons, per arribar tot seguit a Torrentsenta, cinquè control, on ens esperen com sempre, els sucosos i frescos préssecs que ens treuen la set.

Després de Torrentsenta el camí transcorre pel mig de la plana gosolana. Com cada any, és el tram potser més pesat perquè el sol ja pica de valent i el cos comença a acusar els quilòmetres que portem caminats. Aviat però arribem a la Plaça Major i l'ombra dels arbres i la font d'aigua fresquíssima ens donen la benvinguda i ens fan recuperar de seguida. Tots arribem a la conclusió que el petit esforç ha valgut sobradament la pena.

Ha estat una caminada de 18,7 quilòmetres en la qual hi han participat, segons dades dels organitzadors, 1007 caminaires, arribats de diversos punts de la geografia catalana. Déu n'hi do, oi que sí? Tot un èxit per als seus organitzadors i els en felicitem. A part del medalló que com cada any ofereixen als participants, per a aquesta ocasió s'ha editat un llibret recordant les 10 caminades, molt i molt ben presentat, i el Sr. Sindreu, ànima de l'organització, ens en fa obsequi d'un per a l'Entitat, gest que agraïm des d'aquestes pàgines.

Endavant, doncs, i felicitats, Amics de les Caminades Populares de la Vall de Gósol! Quina ens en prepareu per a l'any vinent? Perquè segur que ja hi esteu treballant... i nosaltres, si Déu vol, hi tornarem.

Blanca

Crònica del "cotarro" talaienc

PROPOSTA D'INTERCANVI INTERNACIONAL DE GRUPS DE JOVENT QUE TINDRÀ LA BASE A LA NOSTRA ENTITAT

Diversos membres de la nostra agrupació han participat aquest estiu en un intercanvi cultural que ha agrupat les diferents poblacions de la comarca del Garraf amb el poble de Gefyra (Grècia).

Dins del marc d'aquest projecte els nostres socis van viatjar a Gefyra (població situada a 25 km de Thessalonica) durant la primera quinzena d'agost. Allà van poder conèixer la manera de viure i les tradicions de la cultura grega; i també, ja que som gent de muntanya, van visitar el Mont Olímpus i la impressionant zona d'escalada de Meteora, entre altres coses.

D'altra banda, durant l'última quinzena de setembre, els joves grecs han visitat la nostra comarca. En el transcurs de la seva visita, els hem portat a escalar a la Facu, a caminar pels colls, als museus més importants de la comarca, un dia a Barcelona i un altre a Sitges, entre altres coses importants de les quals també podem destacar un concert de música amb el grup vilanoví Ubing.

Han participat en aquest intercanvi quinze joves grecs i catorze de la comarca, i ha estat possible gràcies a la subvenció rebuda del "Programa Joventut amb Europa III" que pertany a la Comunitat Euro-

pea, sense oblidar també ajuts rebuts per part d'organismes de la comarca, entitats, empreses privades i persones que hi han col·laborat desinteressadament.

Us avançem que per al proper any n'estem preparant una de grossa, és a dir, un altre intercanvi cultural, i aquesta vegada des de la nostra entitat. Així doncs, recordem a tots els joves, d'entre 18 i 25 anys, que hi estiguin interessats que es posin en contacte amb el Jordi Vidal del GEAM. Els que passeu dels 25 també hi podeu participar de diverses maneres.

Informe-vos-en.

L'APLEC A LA MASIA CABANYES

Ja està tot a punt perquè el proper dia 19 d'octubre se celebri l'Aplec de Tardor al recinte de la Masia Cabanyes. Després de molts anys celebrant-la a l'ermita de Lurdes, la trobada festiva i lúdica va arrelant cada vegada més en el seu nou escenari.

Bàsicament es faran els mateixos actes de l'edició anterior amb alguns canvis, com ara l'exhibició de tennis de taula (ping-pong) i l'actuació de la Coral Moixaina, de Can Colapi.

L'Aplec està organitzat directament per la Talaia en col·laboració amb els Amics de la Sardana i amb el suport de l'Ajuntament de Vilanova.

NOTÍCIES DEL LOCAL

Si bé podem dir que després del parèntesi de les vacances no hi ha novetats, ja que les obres -tant les pròpies com les comunitàries- estan aturades, s'han començat a demanar els pressupostos necessaris per realitzar la 3a fase de les obres de consolidació. Aquestes obres consistiran en la renovació del terrat que cobreix el segon pis, que s'haurà d'impermeabilitzar, i en la reunificació dels baixants de desguàs, la qual cosa és urgent perquè les goteres ja han malmès el cel ras nou de la sala d'actes.

Segurament, paral·lelament es podrà realitzar el passadís per independitzar l'entrada al segon pis, que com recordareu ja vam batejar com "el tramvia". Mentrestant, es van fent les gestions necessàries per reunir els diners que aporten proporcionalment tots els propietaris de l'edifici, qüestió que comporta alguns entrebancs i que no permet que les obres vagin tan de pressa com tots voldríem.

TRES ESPELEÒLEGS DEL G.E.T. A L'EXPEDICIÓ QUE LA F.C.E. ORGANITZA A HONDURAS

Amb motiu del centenari de l'espeleologia a Catalunya, la Federació Catalana d'Espeleologia ha organitzat una expedició d'unes 20 persones, tres de les quals són joves vilanovins i membres del G.E.T.

Crònica del "cotarro" talaienc

Laura Garcia, Xavi Rosell i David de Diago han estat seleccionats per participar-hi.

L'objectiu d'aquesta expedició ha estat la llunyana Honduras, desconeguda en el camp de l'activitat espeleològica, per la qual cosa se suposa que encara té cavitats inexplorades. En el moment de confeccionar aquesta revista, encara no tenim notícies de la tornada: van començar el dia 3 de setembre i el dia 30 ja haurien de ser entre nosaltres.

Esperem que tot hagi sortit segons el previst i hagin pogut explorar les coves i els avencs de la zona del Rosario, on havien fixat el campament base, i on pensaven realitzar tots els estudis d'aquell sistema càrstic.

En tot cas, esperem que ben aviat podrem oferir-vos, des d'aquestes pàgines, la seva versió directa de l'expedició, dels resultats de les exploracions i de les múltiples peripècies i anècdotes que van succeir. Com que estem segurs que han reeixit en l'empresa, també creiem que aquest serà un bon homenatge a mossèn Norbert Font i Sagué, el pare de l'espeleologia catalana, en el centenari de la seva primera exploració.

EL MATERIAL DE LA SECCIÓ DE MUNTANYA PASSA A SER GESTIONAT PEL GEAM

Amb el vistiplau de la Junta Directiva i el previ acord amb

els responsables de la Secció de Muntanya i del GEAM, el material tècnic que fins ara tenia la Secció esmentada, disponible per llogar a tots els socis -com ara tendes, crampons, piolets i altres materials-, passarà a ser gestionat pel GEAM.

El GEAM s'ha compromès a portar un control rigorós sobre aquest material —per motius de seguretat— i segurament a partir del Nadal pròxim ja estarà disponible en règim de lloguer.

PROPOSTA GENERACIONAL PER A L'AE TALAIA

En els últims mesos, s'han iniciat gestions encaminades a estudiar la possibilitat de projectar una secció de Joventut a la nostra entitat excursionista. Aquestes gestions, aturades per diversos motius durant l'estiu, es reanudaràn en el transcurs de l'últim trimestre d'aquest any.

L'objectiu més important d'aquest projecte és un objectiu a llarg termini que es basa en el relleu generacional de la Talaia. Actualment, la mitjana d'edat dels associats actius de la Talaia és prou alta com per no poder assegurar un relleu còmode i un funcionament de l'entitat a ple rendiment durant els pròxims anys, i pensem que hem de fer alguna cosa per capgirar aquesta situació.

No obstant això, cal tenir en compte que aquest no és

un fet aïllat; és una problemàtica que existeix a tot el món associatiu en general, i creiem que cal buscar mecanismes de suport que tinguin en compte les nostres necessitats i les nostres ofertes i que recuperin el flux d'entrada de personal, sobretot novell, a la nostra entitat a través de la seva estructura organitzativa.

Com ja hem dit, aquest no és un fet aïllat i per aquest motiu es van celebrar, el novembre de 1992, les *I Jornades Pedagògiques sobre Excursionisme Infantil i Juvenil* que van servir, bàsicament, per reflexionar sobre el futur de les entitats i la formació que calia donar al jovent de les seccions infantils i juvenils dels clubs. Poc després, es va constituir el Moviment Educatiu d'Excursionisme en el Temps Lliure per donar suport a les entitats que decidissin fomentar el col·lectiu jove en el seu àmbit i la seva formació. A partir d'aquell moment, moltes entitats van fer passes en ferm i van apostar pel treball en aquest camp amb més o menys fortuna.

Ara, uns anys després, caldria que la Talaia prengués nota de totes les experiències anteriors, tant internes com d'altres clubs, i que se n'aprofités per tal de treballar en aquest sentit. No serà un camí fàcil, però intentarem avançar en aquest projecte amb constància. En pròxims números del butlletí us n'informarem puntualment.

JOAN COROMINES, PATRIOTA, SAVI... I EXCURSIONISTA

La missió de la nostra Agrupació és precisament l'excursionisme, el que practiquen els seus socis i el que es viu arreu del món, i, en concret, el que es manifesta a Catalunya. Amb el permís dels dirigents de l'entitat avui tinc la necessitat de parlar del gran savi Coromines que hem tingut fins fa poc entre nosaltres.

Coromines agombola un gruix tan enorme de coneixements, d'actituds, de fidelitats, que en un article com aquest és impossible d'encabir-hi tot el que d'ell es pot dir. Estic convençut que les persones adultes que puguin llegir això saben amb escreix tot el que aquest nom representa en els annals de la nostra nació, en la seva literatura, en la seva llengua. Però també penso que si alguns dels joves ho llegeixen en poden treure algun profit. Penseu que per a tots els qui hem viscut en aquests últims cent anys d'història, mai, ni nosaltres ni els ho-

mes d'arreu del món, havien tingut la presència d'una persona de l'amplària, extensió i profunditat d'aquest home Coromines que hem tingut al costat. Però precisament perquè la vida en aquests darrers seixanta anys s'ha produït de la manera que no ho hauriem volgut que hagués tingut els caïres tan negatius per al nostre poble, el resultat ha estat que tot d'estols de joves, fins del més dotats i emprenedors, fins i tot dintre el mateix món excursionista, careixen de la formació, de la informació i de la deducció que són indispensables per veure les realitats que ens envolten, i, per tant, no poden valorar aquells signes més positius que han passat al nostre redós.

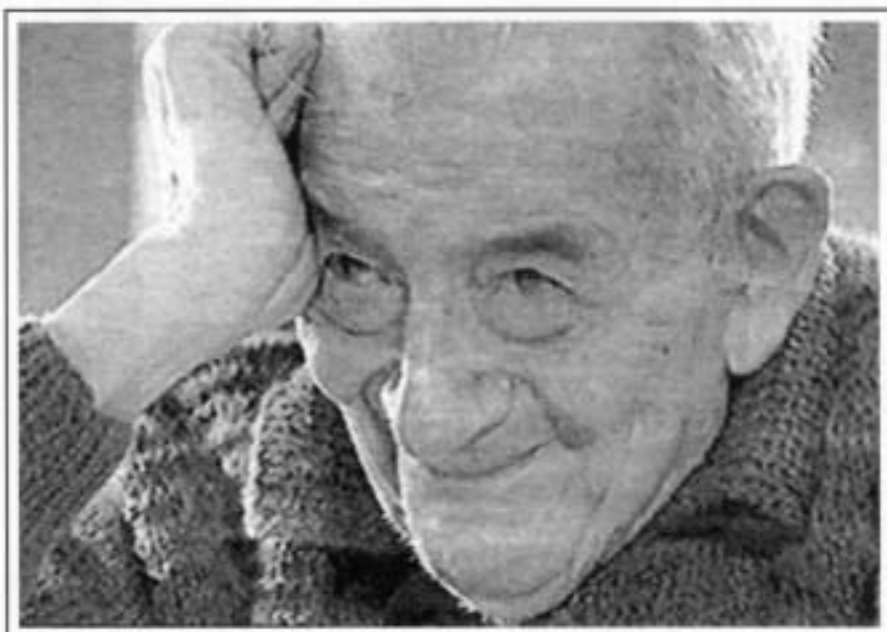
Si ara en parlem, doncs, és perquè és de tota certesa que en els annals patris la figura de Joan Coromines és de les més grosses que ens han acompanyat en el viure de cada dia. Aquest escrit,

tan circumscribit, no ho pot posar de manifest. Uns d'entre els molts que l'han conegut, l'han ajudat i l'han donat a conèixer han estat l'exconseller de la Generalitat Max Cahner, Josep Ferrer i Costa i Joan Pujadas i Marquès. D'aquests dos últims ens refiem en moltes dades. Qui ho vulgui aprofundir té tanta matèria a l'abast que ni en deu vides hi podria donar coll. De personalitats com la seva, en l'aspecte idiomàtic, de primeríssima fila, només en veig tres en tot el que va de l'existència del nostre poble: Ramon Llull, Josep Pla i Joan Coromines. Així, tal com sona. Al voltant d'ells, sortosament, hi ha tota una plèiade de noms que són tota una glòria per a un poble com el nostre.

Ara, però, com que escric per a uns homes i dones, nois i noies, que estimen el món excursionista, em dedicaré a explicar tot allò que fou fonamental en la vida de Coromines, que fou precisament l'excursionisme. Fou l'excursionisme el que va permetre a ell tota la tasca que es va emprendre. Sense ell, la seva tasca, si s'hagués limitat al laboratori d'un despatx, per més llibres que hagués tingut a l'abast, no hauria assolit la volada que va tenir.

Coromines va néixer a Barcelona el 21 de març de 1905, fill d'aquell il·lustre home que fou el seu pare Pere Coromines. Morí el 2 de gener d'enguany, per tant als 92 anys d'edat.

Ell mateix diu que als cinc anys ja acompanyava un oncle seu en les primeres excursions per les muntanyes catalanes. De mica en mica, adelerat com era per totes les qüestions de la llengua, va veure clar que si havia de

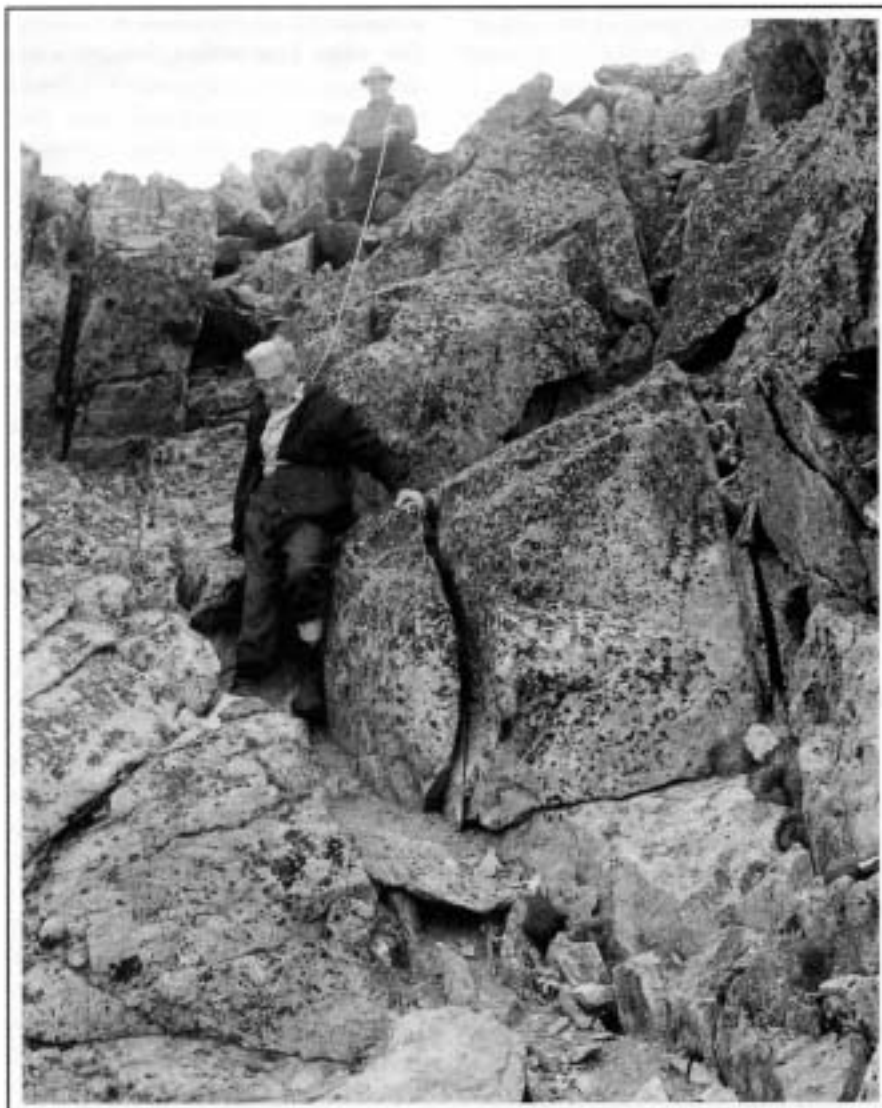
Joan Coromines en l'entrevista que TV3 va emetre abans que complís els 90 anys. Imatge de TVC.

dir paraules noves en tot l'intricat assumpte de la llengua, havia de seguir, pam a pam, tots els racons del domini lingüístic, arreu on la llengua era emprada i res tan parlador i convincent com tots els racons, viles, afraus, valls, on la llengua havia arrelat i on gaudia del gran senyoratge dels qui la vivien en l'ús de cada dia, testimonis vius de l'essència al llarg dels segles. I per això va anar al tras dels muntanyencs, dels pagesos, dels pescadors, des de la sorra de les nostres platges fins als cims més enlairats dels nostres turons per tal de masegar, auscultar i pair i desxifrar la saviesa dels qui en són verament doctors, que són els qui no han tingut estudis universitaris però que són els exponents màxims de la netedat i de la frescor de la millor parla.

Una prova de tot això fou el seu calçat. No en va usar altre fins a la mort, que les seves xiruques, amb les quals va trepinar tot el territori de les terres catalanes, de la Catalunya estricta, del País Valencià, de les Illes Balears, de les comarques sota domini francès que ens robaren el 1659, de la franja aragonesa, de l'Aran, de l'Alguer.

Això és el que li podia donar tota l'autoritat, seguint l'actitud i l'exemple de mossèn Cinto i de Pompeu Fabra. Si el primer no ho hagués fet no ens hauria pogut donar el "Canigó" ni tantes pàgines brillants de les seves vivències, i el segon no hauria pogut ésser el seny ordenador de la llengua. Són els millors estudis, el millor heretatge que poden posseir els qui tenen la gran sort de penetrar en les càtedres autèntiques del saber, que són els homes del poble, que s'han sentit amos de totes les autèntiques arrels. Els homes del saber, si no es fan uns amb ells sempre aniran coixos, sempre seran uns es-nobs.

Als quatre anys, amb motiu de la Setmana Tràgica, en la seva estada a Cabriels, ja puja, amb la seva mare, al puig Montcabur per veure l'espectacle de la Barcelona que està cremant. Als set anys

Coromines baixant del cim del Subenuik, encordat amb P. Gabarró i R. Vila: Foto: Arxiu del CEC.
Autor: Dr. Pere Gabarró

inicia la tirada a l'excursionisme de la mà d'aquell oncle que deïem, després amb els companys de l'escola. Al cap d'un parell d'anys puja a les muntanyes de la Serra Litoral i al Montnegre.

Als quinze anys fa una carta al mestre Fabra presentant-li alguns problemes, que serviren perquè li prestés atenció. Als setze anys un muntanyenc aranès l'ensinistra en les escalades alpinistes. Se'n va a les Fonts del Llobregat, a Puigllançada, a Font Romeu.

Als dinou anys ja comença a recollir materials toponímics sobre pobles de la Vall d'Aran. Això, al llarg de tota la vida, ho farà de tots i cadascun dels vilatges catalans. Puja, sol, al Montardo. Als vint-i-cinc anys es fa soci del Centre Excursionista de Catalunya. Des d'aquest moment inicia estu-

dis seriosos sobre sànscrit i els altres idiomes que coneixerà en profunditat, castellà, provençal, aranès, italià, alemany, francès, anglès, àrab, rus, basc, llatí, grec.

Intervé en la redacció del nomenclàtor dels municipis catalans.

Des de 1931 inicia ja els treballs preliminars de la que serà la seva gran obra "Onomasticon Cataloniae".

El 1935 escala el pic del Montteixo.

El 1936 pren part, a Madrid, en la reducció dels revoltats que s'havien fet forts al Cuartel de la Montaña. A finals d'any s'incorpora, com a voluntari, a les milícies alpines, al Regiment Pirinenc, on va morir el seu cap, Andreu Xandri, aquell jove tan valent, que es deia que tenia tots els trumfos per

esdevenir en un demà el President de Catalunya. Per aquells dies jo era, al costat, al cim del Valadredo, en aquella afosa nit del 24 de juliol de 1938, la més tràgica que he passat.

L'endemà, les tropes republicanes passaven l'Ebre. Allí, amb el mosquetó al costat, a punt d'entrar en combat, vaig fer la meua primera classe de català a un company del Batalló, que li deïem "el negre", de tan bru que era.

El 1939, havent-se acabat la guerra, el 7 de febrer passa la frontera. Jo ho vaig fer el 8. Aquells dies, poc després, Pompeu Fabra, en visita a Pere Coromines li diu: "L'alumne ha superat el mestre". El juliol ja era a l'Argentina. Té una càtedra a la Universitat de Cuyo.

El 1942 inicia els treballs preparatoris del "Diccionario Crítico de la lengua castellana". És l'únic diccionari etimològic espanyol de caràcter científic que existeix. Hi ha estat treballant durant un feix d'anys. Sempre se'n va doldre. Perquè això no li va permetre de fer-ho per a l'altra, la seva.

Dirigeix l'escalada al Cerro Blanco Olomquímica (5000 m). És la primera escalada que s'hi fa.

El 1944 surt la "Miscel·lània Fabra", amb motiu dels setanta-cinc anys del mestre, que ha anat

a càrrec de Coromines. Ell mateix confessa que tots aquests anys "ha treballat ferotgement. A casa meua no he pronunciat mai una paraula que no sigui en català".

El 30 de desembre ascendeix, amb membres del Club Andinista de Mendoza, al cim de la Loma Amarilla (5200 m). El 1945 puja, amb gent del mateix club, al Cerro San Bernardo (4400 m). Aconsegueix pujar al cim en menys de dues hores. Aquesta entitat li concedeix el diploma d'andinista de primera categoria. Després, com a representant, entre altres, del Centre Excursionista de Catalunya, puja, com a guia, al Cerro El Plata (6300 m).

Al final d'any, cansat de la modèstia de mitjans de què disposa a l'Argentina, pot traslladar-se a la Universitat de Xicagó, una de les més importants dels Estats Units. Una de les primeres accions que hi fa és organitzar cursos de llengua catalana. En treu uns grans alumnes que al cap de poc es convertiran en valuosos col·laboradors en la seva tasca a favor de la llengua catalana. A més, té la càtedra de francès, castellà, anglès i provençal. Tot i que ho desitjava tant, ací se sent encara més estranger, lluny de "la gent que són com jo". És que la vida entre els habitants dels Estats Units és asfixiant. També

aporta la seva col·laboració a diverses universitats.

El 1950 escriu, en anglès, el llibre "El que s'ha de saber de la llengua catalana", que al cap de pocs anys publica en català. El govern espanyol el va segrestar però va haver de rectificar perquè Coromines tenia la nacionalitat nord-americana. L'agost fa una excursió a una de les carenes de Devil's Lake.

El 1952 arriba a Barcelona. A partir de llavors cada any farà una estada a Catalunya de sis mesos, que aprofitarà per realitzar en diversos indrets enquestes orals per a l'"Onomastic" i per al "Diccionari etimològic de la llengua". Junt amb nou professors internacionals fa una denúncia a la Unesco per la persecució a què és sotmesa la llengua.

Li fan propostes per donar-li càtedres a les Universitats de Sala manca i de Madrid. Però ell, veient la jugada, diu que o la de Barcelona o res. Perquè el seu únic objectiu en el retorn a Espanya seria influir en el jovent català. A més, per anar a Madrid exigia l'autorització per a una revista en català, l'alçament de la prohibició d'ensenyar en català a l'escola primària o almenys la creació d'una càtedra de català a Barcelona.

L'abril pren part a Barcelona en un Congrés Internacional de Lingüística Romànica. A la clausura pronuncia en anglès un discurs polèmic amb crítiques al règim franquista.

El 1958 escriu la presentació del "Primer Diccionari Català d'Excursionisme". El setembre signa, amb Josep M. Batista i Roca, Pere Bosch i Gimpera, Josep Carner, Pau Casals, Lluís Nicolau d'Olwer, Rafael Patxot i Manuel Serra i Moret, una carta a la Unesco, denunciant de nou el govern espanyol per la seva persecució a la llengua. Llavors la censura només permetia la publicació d'uns vuitanta llibres a l'any. (Ara en surten uns cinc mil). El novembre comença la revisió de la "Geografia de Catalunya".

El president Josep Tarradellas lliura a Joan Coromines la Medalla d'Or de la Generalitat l'any 1980.
Foto: Europa Press/Avui

El 1960, junt amb cent personalitats catalanes signa una carta a professors i a persones interessades en la difusió de la cultura on denuncia de nou la persecució a la cultura catalana.

El 1967 hi ha un homenatge públic al doctor Jordi Rubió i Balaguer, president de l'Institut d'Estudis Catalans, amb motiu dels seus vuitanta anys, organitzat a la Universitat de Barcelona. La policia deté dinou dels intel·lectuals que hi assisteixen. Coromines, per tenir passaport de ciutadà nord-americà, és conduït a la frontera francesa i expulsat per "indesejable". El 16 de juliol, però, retorna a Barcelona. És la fi definitiva del seu exili. És un total de vint anys.

El 1970, *Omnium Cultural* finança la retribució d'una persona que l'ajudi en l'elaboració de l'"Onomastic", que durarà vint-i-cinc anys. El 1973, el literat Antonio Tovar li comunica la intenció de la Real Academia Española de proposar-lo com acadèmic honorari. Coromines li manifesta l'agraïment, però li afegeix: "Por una decisión temeraria y alocada -tomada hace un par de siglos por imitación extranjera —existe una guerra sin cuartel entre las lenguas de España... Yo no tengo más que una lengua, no quiero más que a una... ¿Aceptaría yo una parte en la misión de dar lustre y esplendor a la otra?... Créame, amigo Tovar, no habrá en España paz moral ni cohesión nacional mientras no pongamos fin a esa guerra entre las lenguas... Honores, viniendo de la lengua castellana, no quiero ninguno".

El 1974, en canvi, accepta la proposta que li fa la Real Academia Gallega de formar-ne part.

El 1976, per celebrar el cinquantè aniversari de l'ascensió en solitari al Montardo, hi puja de nou, acompanyat d'un guia. Una tempesta els obliga a passar la nit en una cova. Es pot dir que és el seu adéu a l'alpinisme.

El 1977 es fa una casa a Pineta de Mar, on té el taller i laboratori per a la tasca lexicogràfica.

L'Onze de Setembre pren part en la gran manifestació amb motiu de la Diada Nacional.

El 1978 és investit doctor Honoris Causa per la Universitat de la Sorbona.

El 1981 rep el premi d'Honor Jaume I. En el seu parlament destaca la importància que havia tingut per a ell l'excursionisme gràcies al qual ha pogut tenir l'entusiasme que li inspirà el país... Això és el que m'ha permès de parlar de Catalunya... Jo voldria que el Centre Excursionista de Catalunya no fos solament un club alpí més... Jo era un pobre esportiu; però arribava a les puntes altes i coneixia el país, i corria, els meus peus el coneixien, el coneixien.

Joan Coromines al cim del Subenxir el juliol de 1969. Foto: Anxú CEC. Autor: Dr. Pere Gabarró.

xien els meus ulls, el coneixia la memòria, el meu amor. No abandoneu la muntanya, noves generacions! Escriviu les vostres impressions... Proveïu-vos de magnífics equips: us ajudaran, però res no us ajudarà com la voluntat. Sense l'excursionisme no hi hauria hagut "Onomasticon Cataloniae"...

El mes de juny el govern proposa la concessió de la Gran Cruz de la Orden Civil de Alfonso X el Sabio. El setembre escriu al rei. Agraïeix la intenció d'honorar-lo. "No puc acceptar, i retorno un premi enviat per un govern que redueix al mínim els drets de la meua pàtria, esquarterada en províncies, nega els recursos neces-

saris a la Universitat de Barcelona i a totes les nostres, i subvenciona els petits grups que ataquen la unitat del català, llengua única dels tres països que la parlen".

El 1988 surt el vuitè volum del "Diccionari". Dedica el volum a la memòria dels mestres i amics màrtirs de Catalunya, en el cinquantè aniversari de la Batalla de l'Ebre. President Companys, Bertran Tàpies, Carrasco i Formiguera, Carreras i Costajussà, Amadeu Coldeforns, Emili Darder, Enric Fontbernat, Domènec Latorre, Joan Peset, Puig Antic, Carles Rahola, Sunyol i Garriga, Andreu Xandri, i als qui, innombrables, 1936-1939, BEGUEREN, D'UN SOL GLOP, TOTES LES PRIMAVERES.

El 1989, el juny, li és concedit el Premio Nacional de las Letras. Accepta la designació, i l'import de cinc milions, que destina als amics que l'ajuden a l'acabament de l'"Onomasticon". Però ho aprofita per fer una extensa carta al govern on, una vegada més, posa de manifest els atropells que es continuen produint a Catalunya.

Així encara continua la seva vida fins a l'any present. No m'he estès més en tantes coses importants que hi ha a dir, que allargarien aquest resum. Un altre dia, si se'm permet, podria continuar parlant de la seva tècnica excursionista, que va portar a cap al llarg de les 1332 excursions que féu a l'ample de la nostra terra.

Tot això és el que he escrit aquest passat estiu en el silenci de les muntanyes i dels boscos i de les fonts que estimo. Vosaltres, els joves i no tan joves, heu pogut gaudir de les vostres acampades i excursions. No ho deixeu mai. Però intoxicueu-vos fins a l'esgotament de tot allò de sa i de noble que us parla el nostre poble. Us ho envejo. A mitges, però, mentre sigueu fidels i entusiastes dels valors que ella, la terra, us pot dictar. Feu vostre el lema de Coromines: TORNEM-HI! Que ha d'ésser amb les cames i amb l'esperit.

Xavier Garcia

PIC DE SALÒRIA

A cavall d'Andorra, l'Alt Urgell i el Pallars Sobirà

Sembla que estiguem abonats per anar a fer muntanyes andorranes, encara que aquesta vegada només farem servir Andorra com a base de sortida. Així doncs, quan se'ns acut cloure el curs abans del període vacacional, s'ha de fer com cal: assolint un cim d'alta muntanya que, si pot ser, pugui pujar com més gent millor. Llavors, el que tenim més a mà i que podem tirar de beta és Andorra i de pas els iaies i els menys arrauxats que ens acompanyen a l'autocar podien anar a comprar.

Tot plegat, que el dissabte 5 de juliol ja tenim un autocar carregat de caminaires, endinsant-se des de la Farga de Moles, frontera enllà per Sant Julià de Lòria, per aturar-se un parell de quilòmetres més amunt, just a la desviació d'Aixovall. Un cop creuat el Valira, la carretera continua cap a Bixessarri i enllaça, passant un altre cop la frontera, amb Os de Civis, a la vall de Setúria, on era previst que l'endemà vinguessin a recollir el gruix de l'expedició. Bé, no us ho havia dit, però pel títol ja ho deureu haver deduït, havíem fixat com a objectiu assolir el pic de Salòria, de 2.789 m, la més important elevació d'una carena que té, per un costat, la ben definida coma de Setúria i, per l'altre vessant, un garbuix de torrents es reuneixen en un sol riu: la Noguera de Tor. Segueix la carena davallant fins a tributar completament a la Vall Ferrera, de la qual es constitueix en el seu contrafort oriental. Per la qual cosa, el Salòria es considera un lloc de guaita immillorable sobre aquesta regió.

Ens havíem quedat, doncs, hostatjats just al punt clau d'Aixovall. Sopats i dormits, l'endemà, després del desdèjuni, tots dalt l'autocar travessaríem Andorra quasi deserta a aquella hora del matí, enfilant-nos

en direcció a la Massana, per desviar-nos més amunt cap a Pal. Just passariem pel costat del càmping Xixerella, lloc on l'any 86 havíem parat tendes la gent del GR, en una de les etapes per Andorra i cap a la Vall Ferrera, i tot seguint per la mateixa

carretera passariem pel coll de la Botella, on també els gristes recorden aquell indret, ara transformat per un telecadira de l'estació d'esquí. Però una estreta carretera continuava amunt contornejant la vall de Setúria per arribar finalment al punt

Turistes i muntanyencs fent-se retratar al port de Cabús. Foto: J. Blanes

Inici de la pujada cap a la carena que ens portaria finalment a Salòria. Foto: J. Blanes

Una part del grup travessant una congesta per enfilar-se al pic dels llacs. Foto: J. Blanes

Panoràmica de la carena baixant del pic de Setúria o Torre Cabús, de 2.518 m. De dreta a esquerra, el pic dels Llacs, la Torre de Cabús, els Bassiells i el Salória, de 2.789 m. Foto: J. Blanes

Reagrupament al Senyal de Cabús, primera elevació de la carena. Foto: J. Blanes.

Vista del Sotillo i la Pica d'Estats des de la segona Torre de Cabús. Foto: J. Blanes.

Baixant del Bassiats, divISEM els capdavanters que s'enfilen cap al pic de Salòria. Foto: J. Blanes.

de partença d'aquesta sortida: el port de Cabús, a la considerable alçada de 2.301 m. O sigui, que només haviem de guanyar un desnivell de 488 m. Algú assegurava que allò era un cim "de vaques", però, ai las!, la realitat fou un altre. De mica en mica ho anirem explicant.

Abans de sortir, no podíem oblidar-nos de la foto de conjunt al port de Cabús, recordant als que es quedaven que no baixessin cap a Tor, puix tot i que el lloc és bonic, després dels últims merders ocorreguts al poble, la visita, encara que pugui tenir el seu morbo, no es feia recomanable. Rieu! Dieu trenta-tres! Clic! Ja està. Uns motxilla al coll i amunt, i els altres, autocar i avall.

La cosa comença bé, puix un corriol amb senyals grocs ens indica el bon camí, que pràcticament no deixarà de ser carener durant tot l'itinerari, encara que amb els seus corresponents "sifons". Trobarem una primera elevació en un gran pedró anomenat Senyal de Cabús i més tard, la Torre de Cabús, de 2.518 m. Segons el mapa comarcal, aquest nom idèntic es torna a repetir a la mateixa carena, encara que si fins ara veníem a cavall de la frontera estatal entre Andorra i Espanya, la Torre repetida la trobem ja a la divisòria entre el Pallars Sobirà i l'Alt Urgell, una bona estona després d'haver assolit el pic dels Llacs o de la Bassera, de 2.692 m, punt culminant de fronteres i divisòries. Prèviament a aquest darrer cim, trepitjaríem la neu de les darreres congestes que encara es conservaven en aquell itinerari i que donaren una mica d'al·licient en aquell desolat paisatge. Per sort, i donat l'aeri trajecte, el paisatge llunyà que divisàvem sí que era magnífic, presidit per la Pica d'Estats que oferia un aspecte emblanquinat per alguna calamarsada, conjuntament amb el seu cim veí, el Sotillo, i més a prop el Monteixo, eix central de la Vall Ferrera. Mentre ascendíem per la neu, ens adonàvem que l'excursió s'havia allargassat excessivament i s'havia esmicolat en diversos grups, la qual cosa volia dir que els qui encapçalaven el recorregut corrien massa i no esperaven ningú o que els darrers grups s'havien adormit o les seves

Cim de Salòria, de 2.789 m. Foto col·lectiva dels muntanyencs de la Talaia per a la posteritat. Foto: Blanes.

facultats no eren a l'alçada que calia per una sortida d'alta muntanya. Només faltava complicar la qüestió amb un sector de grimpada, en especial en vorejar el pic de Bassi-ets, i trobar-se enmig de plaques de pissarra per on s'havia de circular amb precaució i que va esparverar a més de quatre.

Amb la imatge de l'objectiu final al nostre davant, el pic de Salòria, baixàrem cap a una àmplia esplanada que alhora feia de coll entre el Bassi-ets i el Salòria, i on ens entre-tindríem fent fotos de flors i de la colla, tot guaitant per on passaven els davanters, abans de seguir-los en la darrera pujada cap al cim. Faltava, doncs, la botifarra final.

Quan assolírem els 2.789 m del pic de Salòria, ja trobàrem allí una bona colla que gairebé feia mitja hora que havia arribat. Per sort, un dia totalment assolellat ens va permetre contemplar una extraordinària panoràmica de cims i valls que ja hem referit anteriorment i que en aquell moment, i des d'aquell mirador incomparable, feia que ens oblidéssim de les fatigues de la llarga pujada. No trigàrem gens a captar fotogràficament aquell paisatge superb, i de pas fèiem

temps perquè anessin arribant els més endarrerits. Tot plegat hauríem ben bé sobrepassat amb escreix les 3.05 h que marcava la guia de l'itinerari, i ara de propina ens quedava una llarga davallada. A una hora i escaig dels primers, ens reunírem tots dalt del cim amb sucosos comentaris, rondinades i bastant de conya. Feina hi hagué a retenir els més impacients que volien marxar, per fer-nos la foto col·lectiva que immortalitzaria aquella "gesta". Però tot va ser fer "clic!" amb les màquines, que l'avançada ja havia salpat carena avall, rumb al coll de Conflent.

Baixant la carena cap al coll de Conflent i Os de Civis. Foto: J. Blanes

Al fons de la vall intuïem Os de Civis, si bé era previst que l'autocar ens vingués a trobar més amunt, just a la borda de la Plana. Però no us penséssiu pas que la baixada seria bufar i fer ampolles, res d'això. A alguns genolls cansats de la pujada o a algun peu llagat, només els faltava castigar-los amb aquell fort pendent, amanit amb trossos de pissarra cantelluda. I la comitiva es va tornar a allargar, i fins i tot traspassàrem un complicat prat inclinat amb totes les mates cremades per un incendi. Fins al pla de la Cabana ens anàvem veient els uns als altres, però tot va ser entrar dins el bosc que cadascú va agafar el camí que li va semblar, alguns d'ells difícils senderons aptes només per a la ramaderia. Per sort, la intuïció ens féu desembocar a la pista de baixada. Així doncs, amb llargues intermitències, arribàrem a la borda de la Plana, un lloc que sobre el plànol semblava que seria una borda, però que en realitat havien convertit en un complex turístic on establiments de restauració i lleure es trobaven gairebé curulls de turistes procedents d'Andorra. Amb un endarreriment més que considerable, pujàrem al pacient autocar després de recollir els més tocatardans. El vehicle ens tornaria a l'andorrana Aixovall, on prendríem gairebé a l'assalt el menjador de l'hotel, impel·lits per una gana de més de dues hores de retard sobre l'horari previst.

Caldrà, si més no, treure'n alguna conclusió, d'aquesta sortida, o al menys aplicar les reflexions que posteriorment es van realitzar. Sobretot, alguns i algunes haurien de repassar l'editorial de la darrera revista Talaia (abril-maig-juny). I si no, imagineu-vos per un moment que a mitja sortida s'hagués produït una tempesta. Per sort, no va passar res important, ni tampoc hi van haver plantejaments que no es puguin reconduir. Tot i aquests inconvenients, d'una excursió col·lectiva d'alta muntanya, cal qualificar la sortida d'excel·lent. La tornada, no cal relatar-la, ja us la podeu imaginar vosaltres.

Josep Blanes
Aixovall, juliol de 1997

Lluís Estasen i Pla

"L'home que tenia ventoses a les puntes dels dits"

Lluís Estasen va morir, ara fa 50 anys, quan es dirigia a la Jaça dels Prats per assistir a la cerimònia de benedicció i col·locació de la primera pedra del refugi que s'hi aixecà i que porta el seu nom. Fou el 22 de juny de 1947.

Probablement, Estasen sigui més conegut per la seva victòria sobre la paret nord del Pedraforca que no pas per haver estat el realitzador de moltes primeres escalades a tot el Pirineu i a Montserrat, per haver fomentat decisivament a Catalunya l'expansió de l'esquí de muntanya o per haver impulsat el canvi de concepció de l'excursionisme aplicant a les crestes i agulles pirinenques l'experiència que va obtenir a les altes muntanyes dels Alps.

Però anem a pams. Els que el van conèixer deien d'ell que era un autèntic esperit independent, equilibrat i fet a la seva que confraternitzava ràpidament amb els habitants de muntanya i amb els companys excursionistes quan gaudien de la seva companyia a les bordes, pal·lisses o refugis. Albert Oliveras, company seu en moltes escalades, va escriure arran del 25è aniversari de la seva mort el següent: "Era un home d'acció, eminentment realista. (...) Era un home dur, de mitjana estatura, de proporcions regulars i de musculatura sòlida, governada per una intuïció rapidíssima, que li proporcionava èxits notables. (...) Ni manava ni deixava manar. (...) Formava una gran colla, sorollosa amb discrepàncies que fuetejaven. No hi havia adormits al seu voltant."

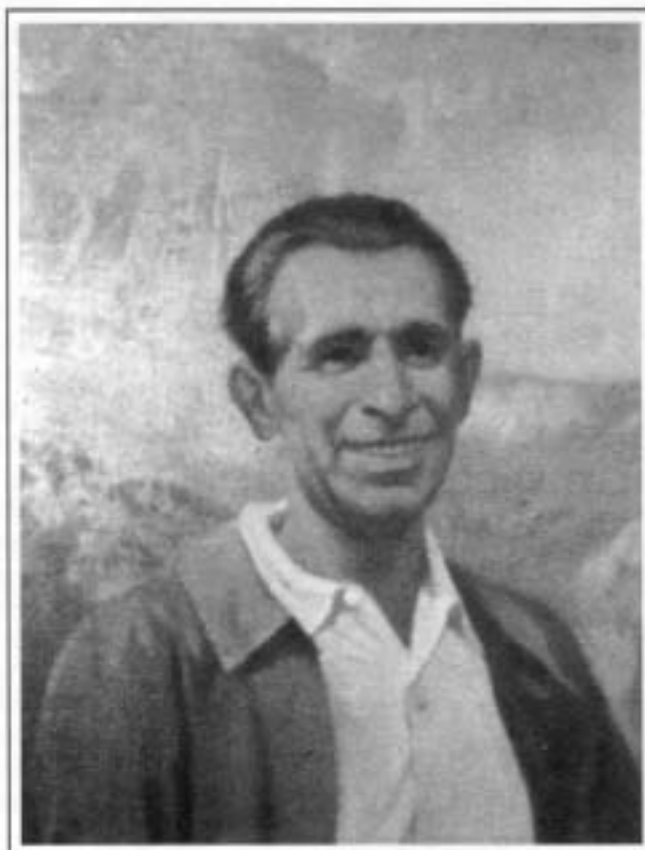
Els inicis en l'excursionisme

De ben jove, Estasen formà part d'un equip de water-polo però als 20 anys va haver de deixar aquest esport per qüestions de salut. Arran d'aquest fet, i per tal de refer-se d'aquests problemes, va passar una temporada a Gósol, a l'ombra del Pedraforca. Va ser en aquell moment que el jove Lluís va ser seduit per la muntanya i pocs mesos després, el 27 de desembre de 1910, ingressava al Centre Excursionista de Catalunya. Des d'aleshores, va anar realitzant les seves primeres excursions per les serres secundàries del país i ben aviat va començar a fer les seves primeres incursions al Pirineu. L'any 1915, per exemple, hi ha

constància que va pujar al Posets, i el juliol de 1917 féu la primera ascensió peninsular al pic occidental del Bassiero i la primera absoluta a les dues puntes.

L'esquí de competició

L'hivern de 1917, amb 27 anys d'edat, va prendre part per primera vegada en els concursos d'esports de neu que s'organitzaven a Ribes de Freser i va obtenir el 2n lloc en la cursa nacional d'esquí de fons, el 8è en la cursa de velocitat i el 10è en la de luges. Aquest primer èxit l'impulsava a preparar-se a fons en la tècnica de l'esquí i l'any següent, l'hivern del 1918, aconseguí el 2n lloc en la cursa internacional d'esquí de fons, darrera d'August Herzog, i el 1r lloc en la cursa nacional i guanyà la copa Prats. A partir d'aquella temporada participà cada hivern en les proves esmentades i aconseguí èxits destacats: el 1919 féu el 3r lloc en la cursa nacional; el 1921, va tornar a guanyar la copa Ribes i es classificà en 4t lloc en la cursa de fons internacional, darrera de tres noruecs; el 1922, arribà en 2n lloc en la cursa internacional i fou novament el 1r en la nacional; el 1923, el seu germà guanyà la cursa d'esquí a Núria i ell arribà en segon lloc; el 1924, en la cursa de fons del campionat de Catalunya que guanyà Josep M. Guillerà, Estasen quedà en 2n lloc; finalment, el 1925 s'adjudicà definitivament la copa Ribes després de guanyar el campionat de Catalunya

Retrat de Lluís Estasen instal·lat a la galeria d'excursionistes il·lustrats del CEC l'any 1949.

d'esquí de fons i donà per finalitzada la seva carrera com a corredor de competició.

L'expedició instructora d'esquí a la Vall d'Aran

La presència del president de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch -vinculat a l'excursionisme des de feia anys-, als concursos d'esquí de Ribes de Freser de l'any 1919, va fer sorgir la idea de donar a conèixer i popularitzar els esquís entre els habitants de les comarques catalanes pirinenques. Al cap de poc temps, el CEC va rebre l'encàrrec de la Mancomunitat d'organitzar una expedició a la Vall d'Aran per tal de realitzar aquest propòsit i en foren designats membres Lluís Estasen, Josep M. Soler i Pau Badia. A final de febrer, es desplaçaren a terra aranesa amb un fardell d'esquís cedits per la Mancomunitat que trigà 12 dies a arribar a Salardú. Durant uns dies van anar instruint veïns de Salardú, Montgarri, Bagargue, Tredós, Arties, Gausac, Viella i Les Bordes; en total, van aprendre a usar els esquís 125 aranesos. Al finalitzar aquesta tasca, deixaren a mans dels alcaldes corresponents els esquís i raquetes que havien fet servir en la instrucció i, pel port de la Picada, van fer cap a Benasc on també van fer una demostració d'esquí als seus habitants.

La seva implicació en el món excursionista

Lluís Estasen portà una vida social intensa dins el CEC. Va ser vocal de la junta directiva de la Secció d'Esports de Muntanya des de l'any 1918 i ocupà el mateix càrrec a la junta del govern general de l'entitat a partir de 1923. A més, Estasen fou el primer president del fecund Centre Acadèmic d'Escalada (CADE).

A final del 1919, la Mancomunitat de Catalunya va aprovar un projecte presentat pel CEC que proposava la senyalització del camí que va de Setcases a la Portella de Mantet. Estasen es va prendre aquest projecte com a propi i va treballar-hi juntament amb Joaquim Rubió. Van instal·lar 23 pals de ferro cilíndrics

Travessa amb esquís. Al fons, el Montseny de Pallars i el Montorroló. Foto: Lluís Estasen. Font: Del llibre Lluís Estasen, de Josep Iglésies

coronats per plaques rectangulars amb el nom de llocs propers. Les fites van quedar tan sòlides que durant els anys de repressió espanyola els militars no van poder destruir-les i es van haver de limitar a tòrcer els pals i malmetre les plaques a trets de màuser.

L'any 1920, el CEC fou invitat a prendre part al Congrés de la Federació de Societats Pirineïstes franceses que es dedicava a l'estudi de la millora i l'establiment de vies de muntanya i la construcció de refugis. A Catalunya es va constituir una comissió integrada per Lluís Estasen, entre d'altres, que redactà una extensa i documentada memòria que remarcava els abrics, refugis i nous camins que calia bastir en el fragment de Pirineu català. Estasen hi treballà amb molt d'entusiasme però la veritat fou que a l'hora de la veritat cap membre del congrés francès en féu gairebé cap cas.

Cinc anys després, Estasen impulsà la construcció d'un refugi a la serra del Cadí que volgué dedicar a Cèsar August Torras i es va esmerçar, juntament amb altres companys, a recórrer de cap a cap la muralla nord del Cadí per triar el lloc adient per a edificar-hi la construcció. Dos anys més tard, una gran comitiva pujava al Cadí per inaugurar el refugi instal·lat enmig de la verdor dels prats d'Aguiló.

Sensibilitzat per aquest tema,

Estasen va publicar, l'any 1928, un article on afirmava que calia agrupar les entitats excursionistes catalanes, que vivien disgregades en més de 240 entitats, per poder arribar a mantenir una xarxa de refugis com feien els clubs alpins d'Itàlia, Suïssa o Alemanya. Apostava per l'agrupació de tots els clubs en una sola entitat i assegurava que si es feia realitat es podria construir un refugi cada any, traçar nous camins de muntanya, publicar guies i mapes i atendre esplèndidament tots els serveis excursionistes. L'article va produir actituds a favor i en contra i poc després es va publicar el pla de refugis que s'havia redactat l'any 1920 en ocasió del congrés francès i es va consultar a les entitats si els seus membres estaven disposats a satisfer un suplement de deu cèntims mensuals a favor dels refugis. Això darrer féu fallir la consulta i la minúscula recapta no va prosperar. Amb tot, algunes d'aquestes entitats van fusionar-se i arran d'això va néixer la Unió Excursionista de Catalunya.

L'any 1929, el CEC va decidir concedir a Lluís Estasen la Medalla d'Or de l'entitat, però ho van tenir difícil per fer-li acceptar perquè s'hi va oposar aferrissadament. Quan va rebre l'honor, va demanar als seus companys d'excursions que el compartissin amb ell perquè hi tenien el mateix dret que ell i així ho feren amb emoció.

Estasen no era gaire aficionat a ressenyar les seves sortides en les publicacions de muntanya de l'època, i va deixar alguns escrits que més aviat s'han classificat com a sòbries síntesis. Tot i això, l'any 1933 es publicà la revisió de la guia de la Vall d'Aran de Juli Soler efectuada per Estasen i Oliveras, si bé sembla que fou aquest últim l'autèntic artífex de la revisió del text.

Estasen es féu la il·lusió de redactar diverses guies itineràries i de revisar-ne altres d'esgotades, però els propòsits van quedar en no res.

Les acampades mòbils

L'any 1918 va ser un moment important per al nostre excursionisme per dues raons. D'una banda, s'iniciaren les acampades mòbils que facilitaven l'ascensió a nombrosos pics bàsicament, en aquest cas, amb l'objecte de dipositar als seus cims les llibretes registre del CEC-, i de l'altra, arribaren a Catalunya, al final de la 1a Guerra Mundial, alguns alpinistes alemanys i austríacs que, en general, van confraternitzar amb els excursionistes del país. L'aparició d'aquests alpinistes creà escola entre els excursionistes catalans i Estasen es va anar introduint en la nova forma d'encarar-se amb l'alta muntanya dels nouvinguts, una manera de fer i situar-se davant del risc fredament i amb estil.

En el transcurs de les acampades mòbils, Lluís Estasen, juntament amb August Herzog, Josep Pauss, Pau Badia, Walter Illges, Ignasi Canals, Josep M. Guilerà, el fotògraf A. Zerkowitz, Josep Puntès i altres companys, pugen a innombrables cims del Pirineu, i aconseguen un bon nombre de primeres ascensions. L'any 1918, acampen a Gerber i pugen el Puig de Saboredó i crestejant pel pic de la Bonaigua fan el Bassiero oriental i occidental. Després es traslladen a Sant Maurici i fan la primera ascensió absoluta a les Puntetes de Mar i la primera ascensió nacional al Peguera. L'estiu de 1919, acampen a l'estany de Sant Maurici i Estasen, juntament amb Herzog i Illges, fa la primera ascensió absoluta al pic oriental dels

Encantats —que no s'havia trepitjat des que Mn. Jaume Oliveres hi havia ascendit el 1910— per la via de la paret i cresta NE, avui coneguda per via Estasen. L'endemà, amb Canals i Giró, fa la primera ascensió al pic central de Saboredó, conegut avui per Punta Estasen. Traslladen el campament a l'estany Llong i efectuen la primera ascensió nacional a la Punta Alta de Coma-les-Bienes i, l'endemà, fan la primera ascensió peninsular registrada al Besiberri Sud. També assoleixen el Coma-lo-Forno, el Tuc del

Lluís Estasen escalant el pic oriental dels Encantats. Foto: J. Canals. Font: Del llibre Lluís Estasen, de Josep Iglésies

Port de la Ribera, el pic de la Ribera, el Montardo, fan la cresta que uneix el Besiberri amb el Tumeia i fan la setena escalada absoluta del Besiberri Nord. Dos dies després, pugen el Tuc de Mulleres i van fins a la Renclosa des d'on ataquen i coronen l'Aneto. L'any següent, el 1920, tornen a les crestes del Pallars i pugen el Montseny de Pallars i el Montorrio, el pic de Mainera, el Fontgueró -1a ascensió nacional coneguda-, fan la cresta de la serra de les Agudes fins al Saliente -1a absoluta-, el Gran Tuc de Saboredó -1a ascensió per la cara SE-, el pic d'Amitges -on troben registrada només 1 pujada anterior-, els Encantats, el Subenuix, el Gran Tuc de Colomers, el Coma-lo-Forno, el pic d'Avellaners i el Besiberri Sud, el pic Harlé -només escalat 1 vegada per Pierre Harlé-, el Montardo i la Maladeta. L'any 1921, s'instal·len al llac de Respumoso i fan el pic de

Pallars, el Balaitús i el Garmo Respumoso. Es traslladen després als estanys de Bachimaña i pugen al pic de la Facha de Marcadau, la Quijada de Pondiellós i, des del refugi de Baysellance, pugen el Petit Vignemale, el Gran Vignemale i, des de Gavarnie, el Marboré, el Cilindre i el Mont Perdut.

Els Alps

A partir de l'any 1922 -i durant cinc anys- Estasen i alguns dels seus companys de muntanya canvien el tauler de joc i durant l'estiu es dirigeixen als Alps. L'any 1922, només arribar a Suïssa, pugen a l'estació terminal de Jungfrau i per primer cop pateixen tots ells el mal de muntanya. L'endemà, però, ja recuperats, pugen l'Sphinx i més endavant la Jungfrau i l'Altschhorn. Al cap de pocs dies es desplacen a Zermatt i intenten sense èxit el Cerví i, dies més tard, el Mont Blanc, amb la mateixa sort. Havien volgut vèncer en una sola campanya resmenys que la Jungfrau, el Cerví i el Mont Blanc, els tres cims de més anomenada, però tot i el fracàs, aquest primer contacte amb els Alps els va ser molt profitós. Van aprendre-hi d'una manera pràctica la tècnica de progressió en gel que els era pràcticament desconeguda i que els seria molt profitosa en ascensions futures. L'any següent, el 1923, Estasen i Jofre Vila coronen els Ecrins i la Meije. L'any 1924 tornen als Alps i intenten novament el Mont Blanc que novament els expulsa de la muntanya. Fan una travessia entre refugis i pugen a l'agulla de l'Argentièr. L'any 1925 van al Tirol i a les Dolomites i ascendeixen a nombrosos cims de dos i tres mil metres. L'any 1926 pugen a nombrosos tresmils dels Alps i des de Chamonix aconseguen ascendir fins a tres metres sota el cim de l'agulla del Gegant.

El repte de les ascensions hivernals

Durant aquests anys d'ascensions estivals en els Alps -i ja abans- Estasen continua movent-se pel Pirineu durant els mesos d'hivern i fa

nombroses ascensions i travesses hivernals amb esquís. Ja l'any 1918, des de l'Hospital de Benasc arriba a l'Hospital de Viella pel coll Alfred, segueix la ribera i el coll de Ferrany per anar a Caldes de Boí i fa el retorn per Capdella i el coll Rus. El primer dia de 1921, amb Joan Giménez, Lluís Cirera i Josep M. Guilera, duu a terme per primera vegada la travessia hivernal Núria-Puigmal-Coll de Toses-La Molina que, més tard, a partir del 1947, fou instituïda com a prova de gran fons per a equips d'esquiadors. L'any 1920, Estasen falla en el 1r intent de coronar l'Aneto amb esquís, però aconsegueix per primera vegada fer un descens per la canal sud del massís. Més endavant, l'any 1922, sembla que aconsegueix fer la 1a ascensió nacional d'hivern a l'Aneto i ascendeix al Carlit, la Pica d'Estats i fa la travessa Salardú-Espot pel port de Ratera. L'any 1924, fa amb altres un intent al Vignemale que el torb i el fred no deixa materialitzar. Ho tornen a intentar la Setmana Santa de 1925 i novament el mal temps els ho impedeix, però per aprofitar el temps esquien pels voltants del refugi de Baysellance i fan un igloo valent-se de les arestes dels esquís per tallar blocs de neu compacta i sense ser-ne conscients fan la primera construcció d'aquest tipus al Pirineu. Finalment, aconsegueixen coronar el Vignemale en un dia no gaire bo. A final de 1925, fan la primera ascensió hivernal al pic d'Escobes, l'any 1926, la primera ascensió hivernal al Peguera, i l'any 1927, la primera ascensió hivernal al Coma-lo-Forno.

L'experiència dels Alps

Habitualment, Lluís Estasen feia escarní de la corda dient que només servia per presumir lligant-se-la al coll i que era un veritable destorb en els moments d'enfilear les muntanyes. Fins per allà el 1926 l'utilitzava solament en el cas d'absoluta necessitat, tot i que anteriorment ja havia fet assajos d'escalada a Montserrat en els quals només feia servir la corda en el descens a base d'una doblada. La corda era sempre el darrer recurs i en la majoria de les excursions realitzades havia

estat un autèntic destorb que no havia servit per a res en tot el trajecte. En la síntesi de l'ascensió a l'Aletschhorn, Estasen és prou explícit en escriure: "*Aviat trepitgem la roca, i baixem l'aresta sense dificultat; únicament els nostres moviments es troben cohibits per la corda, puix en les excursions pel Pirineu mai no havíem anat lligats per la roca i ens falta el costum.*".

De la mateixa manera, abans d'anar als Alps, Estasen no veia prou clar l'interès d'escalar agulles per l'estricta interès de temptar el perill, i malgrat les seves escalades a Montserrat i al Pedraforca, no es considerava el que ell en deia "un virtuos de muralles i crestes que anés cercant obstacles i perills". Però les excursions alpines esmentades portaren Lluís Estasen a una major comprensió del perill deliberadament cercat en l'alpinisme i es començà a preguntar si als Pirineus podria fer escalades meritòries com les que allí es feien.

El retorn al Pirineu

Quan tornà al Pirineu, després de cinc temporades recorrent els Alps, tenia por que el Pirineu estival no oferís l'interès que li havia trobat anys endarrera i que les ascensions no li resultessin prou atractives. Estasen escriu l'any 1927: "*Totes les meves temences quedaren esvaïdes quan vaig trepitjar de nou l'herba de les prades, i quan en les aigües transparents dels estanys vaig veure reflectit aquell cel tan blau i tan nostre. Records, ja llunyans, tornaren a despertar-se i es barrejaren amb les il·lusions de les futures ascensions per les noves vies que anàvem a provar. L'interès s'havia despertat tan viu com abans.*". A partir d'aquell moment, arraconà els itineraris fàcils i les vies normals i es convertiria en el virtuos de l'escalada a Catalunya. Fou tan conscient d'això que escrigué: "*En fer el nostre programa d'enguany tinguérem ben en compte l'experiència adquirida darrera els guies alpins, la qual ens permetia llançar-nos a la lluita amb la muntanya amb més valentia i cercar amb més delit les dificultats. És per això que en ell figuraven cims encara verges, dretes*

parets i crestes agudes...". S'havia proposat no deixar verge ni una sola paret i agulla i refer les ascensions als indrets culminants de les grans i petites serres cercant una varietat de vies i sobretot el camí més exposat, el més difícil. Callia, a més, pujar-hi al bon temps i tornar-hi a l'hivern, perquè les dificultats variaven d'una estació a l'altra i eren aquestes dificultats allò que es tenia el propòsit de temptar.

El Pedraforca

Com ja he esmentat al principi, Lluís Estasen té els seus primers contactes amb la muntanya quan passa una temporada a Gósol, al peu del Pedraforca, i és des de llavors fins a l'últim alè de la seva vida que tindrà una relació íntima amb aquesta muntanya emblemàtica. Ja l'any 1919, juntament amb Josep M. Guilera, Pau Badia i J. Puntas, Estasen fa la 1a ascensió hivernal al Pedraforca per la ruta normal de Gósol. Durant la Pasqua de l'any 1921, amb Josep M. Guilera, estableix la nova via al Pollegó Inferior per la canal de la bretxa oest des de l'Enforcadura. L'any 1922, Estasen aconsegueix la 1a ascensió al punt culminant per la Canal Roja i el dia 4 de juny del mateix any, amb Puntès, Giménez, Feliu, Domènech i Navarro, fa la 1a ascensió per la muralla nord del Pedraforca, considerada fins aleshores com a inaccessible, per la via de la Grallera. La nova de l'escalada fou publicada al butlletí del CEC amb el títol "Vençuda la muralla del Gresolet per la Grallera, resta ara fer-la pel lloc més difícil: la canal de Riambau.". No cal dir que l'any 1924, Estasen, Josep M. Guilera i altres eren al peu de la muralla nord del Pedraforca per intentar l'ascensió per la temuda canal, però l'ús obligat de la corda i l'excessiva dificultat del terreny va fer recular els escaladors. A pocs dies de tornar dels Alps, el setembre de 1926, Estasen i altres tornen a la paret nord per, aquesta vegada, intentar la mateixa via de l'any 1924 però de baixada, despenjant-se des del pic central. Pugen per la via de la Grallera, que emprenien per segona vegada, i a mitja ascensió s'aturen per estudiar la muralla. Tot seguit, tracen imaginativament un projecte de via que sembla infalible

i segueixen amunt. A les 11 del matí són al pollegó superior i d'allí baixen per unes canals i es comencen a despenjar amb doblades de corda de 40 metres. A mitja paret, un cop ben estudiada, reculen cap amunt i escalen la paret rapelada amb no poques dificultats. A les set de la tarda arriben novament al cim. L'any següent, Estasen deixa de banda el Pedraforca i enceta una gran campanya d'escalades a Montserrat amb la qual descobreix un Montserrat nou amb infinites possibilitats d'ascensions i itineraris d'escalada. Estasen fa diverses primeres ascensions als Frares Encantats, l'Eco Gran, la Roca Plana, els Plecs del Llibre, Santa Magdalena, els Flautats, etc. Des d'aquest moment, Montserrat es converteix en el lloc predilecte d'aprenentatge en els exercicis d'escalada i esdevé l'escola d'escalada per excel·lència.

El 30 de juny de 1928, sens dubte ben preparat per l'ocasió, acompanyat per Josep Puntès, Josep Rovira i Jofre Vila, aconse-

gueix finalment, després de dotze hores d'escalada, completar la totalitat de la famosa paret del Pedraforca per la via que havia traçat parcialment entre els anys 1924 i 1926: la via Estasen. L'intent d'ascendir i descendir d'aquests anys havien deixat sense practicar només uns 200 m que, d'altra banda, foren els més difícils d'escalar i per als quals van haver de menester 6 hores. Aquesta seria la gesta per la qual seria més recordat Lluís Estasen. Aquell dia es tancava el capítol del descobriment i la conquesta de la paret nord, però obria l'època de la plena exploració i conquesta de tota la muralla nord i la paret sud.

El dia 7 de setembre de 1930 es féu la segona ascensió per aquesta via capitanejada per Estasen i amb dues cordades: Estasen-Guilera i Oliveras-Roig. Més tard, el 17 de juny de 1934, puja per la balma del Calderer i fa el 1r descens per la via de la Grallera amb els companys Bofill, Broggi, Novellas, Plans i Rovira del CEC.

La maduresa d'Estaten

L'any 1927, amb 37 anys, Estasen veu com els seus companys d'edat es distancien de la muntanya o espaien les sortides i es troba acompanyat per joves que irrompen en l'excursionisme i comparteixen els nous ideals d'un Estasen que en aquests moments s'havia proposat alts projectes. Aquesta generació de joves el veuen com el seu mestre, sobretot Albert Oliveras i Josep Rovira que compartiran amb ell molts dels èxits que encara tindrà.

Durant l'estiu de l'any 1927, ascendeixen a l'afilada cresta granítica de les Agudes i fan la 1a ascensió del cim culminant de la serra de les Agudes d'Espot. En aquella cresta de llastres inclinades i agulles verticals constata com és possible el seu propòsit d'aplicar al Pirineu tot el que havia vist fer als Alps. L'endemà, fan la 1a ascensió al Bassiero per la canal de la bretxa sud i la 1a davallada per la cresta oest fins al coll est d'Amitges. Un altre dia

Ascensió hivernal amb esquís. Al fons, el massís de la Maladeta. Foto: Lluís Estasen. Font: Del llibre Lluís Estasen, de Josep Iglésies

Baixant la canal del coll Maleit. Foto: Josep M. Guàrdia.
Font: Del llibre Lluís Estasen, de Josep Iglésies

pugen a l'enforcadura dels Encantats i allà es canvien les sabates ferrades per les espadanyes de roca i, degudament encordats, la cordada Estasen-Oliveras-Rovira emprèn l'escalada al pic inferior, considerat en aquells moments un dels pics més difícils del Pirineu, i assoleixen el cim en una gesta excepcional en el seu temps: realitzen la primera escalada per la paret de la bretxa. Tot seguit, baixen a la bretxa i pugen al cim culminant: la cordada havia coronat la primera travessa nacional als dos pics. Al cap d'uns dies, aconseguixen el Tumeneia Nord per la cara sud-oest -1a absoluta- i més tard petgen el cim de l'agulla central: és la primera ascensió nacional a l'impressionant Pic Rodó que avui coneixem per Pa de Sucre. Uns quants dies més tard, després de coronar el cim meridional de Tumeneia i el Tuc de Mulleres, aconseguixen completar la cresta que era estimada la més difícil de la Maladeta i que únicament havia estat feta dues vegades per Jean Arlaud: la cresta de les Salenques.

L'agost de l'any 1928, Estasen torna a Suïssa amb Oliveras, Badia i Puntas i puja al Breithorn, al Weisshorn, al Dufourspitze, a l'Agulla del Triolet i a altres cims de més de tres

mil metres. L'estiu següent assisteix a un campament a la vall d'Estós i corona nombrosos cims de la zona entre els quals destaquen el Perdiguero, els Gourgs Blancs, el Mont Perdut, el Marboré i la Punta Suelza. L'estiu de 1930, trobem Estasen a l'acampada de la vall de Llosàs on puja amb diversos companys als pics de Vallibierna, Russell, Margalida, Aneto, Tempestats i Salvaguarda, entre d'altres. Fou aleshores que amb Josep Rovira efectuà la 1a ascensió absoluta a l'Aneto per la canal oest, de la qual Jean Escudier diu 27 anys més tard en el seu llibre *L'Aneto i els seus homes*: "Que jo sàpiga, és l'única ascensió que mai s'hagi intentat i que hagi reeixit per aquell vessant, un dels més amplis i més imposants de la nostra muntanya". El febrer de 1934 efectua la 1a ascensió hivernal a la Pica d'Estats per la banda del Pallars i amb Oliveras i Giró realitza la 1a escalada hivernal a la cresta del Mig de l'Aneto per la cara est.

El començament de la fi

L'any 1936 Estasen va a Blanes amb uns quants amics i s'engresquen a pujar l'Agulla, una roca dreta ran de mar que moltes altres vegades havien pujat. Quan Estasen arriba a la part més alta de la pedra, ferit per un col·lapse cerebral, cau al mar i topa amb una roca submergida. La caiguda no va tenir conseqüències greus però va significar un primer avís. A partir d'aquest fet, Estasen va abandonar els alts riscos i, més endavant, fins i tot va abandonar les primeres files de l'excursionisme actiu. Amb tot, amb 56 anys, el trobem amb Agustí Faus, Estanislau Pellicer i Agustí Jolis enfilant-se per les costes d'en Dou fins al Pollegó Inferior del Pedraforca. Aquesta havia de ser la seva darrera ascensió a aquella muntanya que li havia despertat de ben jove el plaer per l'excursionisme.

L'estiu de 1947, Lluís Estasen va morir quan es dirigia a la Jaça dels Prats per assistir a la cerimò-

nia de la col·locació de la primera pedra del refugi que avui porta el seu nom. La roca blanca del Pedraforca fou el testimoni de la vida d'Estaten des de ben jove fins a la seva mort. Als peus del Pedraforca naixia i moria un home cridat per la muntanya que va acabar tenint un paper decisiu en la concepció de l'excursionisme de l'època i una gran influència en les generacions posteriors d'excursionistes que ha arribat fins als nostres dies.

Estaten escrigué en una de les poques ressenyes de les seves excursions: "És a la muntanya on he trobat les més fondes emocions, tant en els moments de vèncer els obstacles, com en els de trepitjar els més alts cims que permeten gaudir els immensos horitzons". I afegia que el fer excursions no havia estat mai per a ell un sacrifici: "Sóc jo qui estic en deute amb la muntanya i amb l'excursionisme."

Joan Raventós

BIBLIOGRAFIA:

El massís del Pedraforca
Agustí Jolis i M. Antònia Simó
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Febrer de 1979 (2a edició)

L'Aneto i els seus homes
Jean Escudier
Editorial Montblanc - CEC
Any 1972

El Pirineu
Estanislau Torres i Francesc Català
Roca
Edicions Destino
Juliol de 1975 (3a edició)

Lluís Estasen
Josep Iglésies
Vol 6. de la Biblioteca Excursionista
Editorial Montblanc
Any 1966

Los Pirineos. Del cabo de Creus a Jaca
David Aloy i Agustí Jolis
Biblioteca de La Vanguardia

Pedraforca
Agustí Jolis i M. Antònia Simó
Editorial Montblanc - CEC

EL MERCANTOUR

Alps Marítims - Els Alps d'Atzur

Buscàvem un lloc muntanyós inèdit i no massa lluny de casa, i les nostres preferències es van anar concretant en dos punts: els Pics d'Europa o els Alps de la veïna Provença. Al final ens vam decantar per la Provença, aniríem a fer uns quants dies de senderisme als Alps de més al Sud. La nostra amiga Montserrat de la llibreria Montcau ens havia parlat amb molt d'entusiasme del Parc Nacional del Mercantour i ens en va facilitar algunes bones guies. Sabíem que no ens havia de decebre, anàvem convençuts que allò ens agradaria molt i així va ser.

El **Parc Nacional del Mercantour** ofereix la grandiositat i la diversitat dels paisatges de l'alta muntanya dins la llum inimitable dels Alps d'Atzur. Aquest Parc va ser creat el 1979 i és un dels set parcs nacionals francesos. Des del Coll de Tende a l'Ubaye, aquest territori protegit s'estén en més de 120 quilòmetres i cobreix una superfície de 68.500 ha. I no ens pensàssim que perquè són els Alps situats més al Sud no tinguin alçades considerables. Sis pics del departament dels Alps Marítims culminen a més de 3000 metres, dins les valls de la Tinée i la Vesubie. El senderisme és l'activitat reina dels Alps Marítims, la diversitat dels paisatges i la meteorologia excepcional (una mitjana de 320 dies de bon temps l'any) fan que sigui un lloc privilegiat per a tots els

enamorats de la naturalesa.

Vam escollir Valberg per fer-hi estada d'una setmana en dos apartaments, i hi vam arribar en cotxe. L'accés és fàcil: autopista

fins a Niça, sortida Niça-Sant Isidore, agafar la RN 202 direcció Digne i a Touët-sur-Var la D 28 per les Gorges del Cians o la D 2202 per les Gorges de Daluis

Llac de la Petite Cayolle. Foto: Manel Vidal

Llac d'Allos i "torres" que l'envolten. Foto: Manel Vidal

Ascendint al Pas de Tesira. Al fons, uns dels llacs de Santa Anna d'Vinadio.
Foto: M. Vidal

Congost rocós després del Pas de Lansler. Foto: Manel Vidal

i Guillaumes. Nosaltres vam optar per la primera, i el primer contacte amb les Gorges del Cians, d'esquist rogenc i profunditats vertiginoses, ja va ser el preludi del que ens esperava aquella setmana als Alps de Provença, una constant descoberta de paratges magnífics, un relleu torturat i trencat per uns desnivells sobtats, valls delicioses, pobles aïllats i penjats com veritables nius d'àliga, boscos exuberants i ports de muntanya d'una altitud i precarietat que feien posar els pèls de punta. Tot això a poc més de 85 quilòmetres de Niça, a ran de mar...

Valverg, a 1700 m alt, és una de les grans estacions dels Alps del sud situada al nord-oest del departament dels Alps Marítims, a 80 km de Niça, a l'alta vall del Var. Rodejada de sumptuosos boscos d'avets i prats verdíssims,

estació d'esports d'hivern, és un indret privilegiat per a practicar-hi multitud d'activitats. Per a nosaltres de fet va servir més que res per a fer-hi estada per sopar i dormir, excepció feta del primer dia d'arribada que el vam destinar a conèixer els voltants, ben tonificants, per cert: l'Adrech de Forche i el cim de Raton (2066 m) foren els nostres primers contactes amb els senders provençals. Vàrem tenir la gran sort de fruit d'un temps fresc i assolat, amb uns cels d'un blau puríssim i una lluminositat difícil de descriure, i els set dies de la nostra estada allà els vam aprofitar ben bé.

Dues valls condueixen a la part sud del massís del Mercantour: la de Roya i la de Vésubie. Pel que fa a la part nord, són les valls de la Tinée, del Cians, de l'Haut-Var, del Verdon, d'una

part, i de l'Ubaye de l'altra. Conscients que no podíem abarcar-ho tot vam escollir alguns itineraris que per la descripció prèvia ens van semblar més adients a les nostres possibilitats i que podien oferir atractius paisatgístics. Per temps que passi no oblidarem mai la impressió que ens va fer la primera visió del llac d'Allos, una veritable joia de la natura, fronterer amb els Alps de l'Alta Provença, a l'alta vall de Var. Del Coll de la Cayolle, situat davant un refugi del Centre Alpi Francès, a uns 14 km al nord de Sant Martí d'Entraunes, un senderó et porta al Coll de la Petite Cayolle seguint el GR-56. Els senders són impecablement senyalitzats amb tota classe de detalls: direcció, horari... Dalt del coll la vista àmplia sobre el llac de la Petite Cayolle i cap a la dreta el magnífic Mont Pelat (3050

Cami que va des del pas de Tesina al col de Saboulé. Foto: Manel Vidal

Cami del col de Prals i darrera línia del mateix nom. Foto: Manel Vidal.

Coll de la Petite Cayolle. Foto: Manel Vidal

Refugi i santuari de Madona des Fenestres, a prop de Saint Martin Vésuble. Foto: Manel Vidal

A dalt del coll de Barn, al costat del cim de Pâpouri. Els rètols no hi manquen. Foto: Manel Vidal

m alt), punt culminant d'aquesta contrada, la vista de qual ens acompanyarà ja la resta de l'itinerari, i al cap de poc més de dues hores de caminada una vista excepcional sobre el Llac d'Allos i les "Torres" que l'envolten, cadena de roques molt pintoresques: la torre Plana, la bretxa, la torre Quadrada, l'altra bretxa, la torre Tallada o Truncada, la gran Torre, la petita Torre... A 2230 m alt, s'estén sobre 62 ha i ateny una profunditat de 50 m, és el llac natural més gran d'Europa en aquesta altitud i es va originar, fa uns 9000 anys, quan els grans glaciers de l'era quaternària inicien la seva inexorable retirada. Un senderó horitzontal en fa el tomb en 6 km de llargada, en uns tres quarts d'hora, i no cal dir que és tota una delícia per als sentits. Es diu que sobre una pedra que reposa al fons del llac hi ha gravada aquesta dita o sentència en llengua provençal: "Quoro mi veiras, plouraras"... 'Quan em veuràs, ploraràs', donant testimoniatge de l'enorme importància que aquesta reserva o dipòsit d'aigua (54 milions de m³) ha tingut al llarg dels anys. A través de 13 taules d'interpretació, el visitant descobreix la història d'aquest indret grandios, de la nit dels temps als nostres dies, així com la història de les espècies vegetals i animals que l'animen. Un lloc digne d'ésser conegut. Sense discussió!

Si aquella ruta havia estat magnífica la del dia següent, tot i que molt diferent en molts aspectes (paisatge, duresa), no va ser menys plaent per a nosaltres. De Valberg una carretera a prova de mareigs per als estómacs més potents ens va situar a Saint-Sauveur-sur-Tinée, cruïlla entre les vies nord-sud i est-oest (del coll de la Bonnette al mar i de la Vésúbie al Cians). Una carretera impressionant que salva-

va uns desnivells de més de mil metres en poca estona a través d'uns enyorjats esfereïdors, magnífics. Una hora de cotxe per recórrer tan sols 29 km... Ens vam prometre que no tornariem en aquella direcció perquè, tot i que molt i molt bonic, era el temps que s'hi esmerçava... La vam repetir dues i tres vegades més! Calia fer-ho si volíem anar als llocs escollits. Calia conèixer altres valls properes i forçosament s'hi havia de passar. Aquest dia, després de Sant Salvador de Tinée i de deixar Isola, ens vam situar al coll de la Lombarde, a la línia de frontera entre Itàlia i França. Volíem seguir un itinerari que passava pels llacs de Santa Anna di Vinadio i els llacs de Lausfer. El coll de la Lombarde es troba a 13 km 700 al nord-est de St. Sauveur, a 2350 m alt. El temps de circuit estava senyalat en 5h 40 però nosaltres en vam fer més de 7. Un itinerari més dur que el del dia anterior, més àrid, però sorprenent i meravellós, amb un peu a França i l'altra a Itàlia, seguint per alguna estona les sigles de la G.T.A. (Gran Travessia dels Alps) i passant a ran de restes de retorçades i rovellades filferades i derruïts punts de guaita de les guerres passades. Llacs de Santa Anna i santuari, llarga ascensió al Pas de Tesina (emocionant!), restes de construccions militars, coll de Saboulé i descens al primer llac de Lausfer. Pasturatge alpí sota d'un cel intensament blau, sense un núvol, bucolisme ratllant el deliri... Una quantitat de cabres mansísimes ens fan passar una estona deliciosa. Bany refrescant al llac de Lausfer, una meravella. Després de dinar continuem la ruta cap al segon llac de Lausfer i nova ascensió, ara al Pas també dit de Lausfer, fita fronterera, ruïnes d'antigues casernes i per una via militar ben traçada el camí travessa un petit congost

rocós. Veiem un antic refugi amb penjolls i inscripcions sobre la guerra que fan esborronar. Portem hores caminant i arribem al Pas de Santa Anna marcat per una creu plantada sobre una roca i un oratori. I continuem ja baixant de dret fins a retrobar el primer llac de Santa Anna i finalment encalcem el Coll de la Lombarde, el cos lleugerament cansat però l'esperit plenament satisfet.

L'endemà una part de la colla va anar a fer una visita a la costa de Niça i Mònaco, aprofitant-ne la proximitat, i la resta vam voler fer una sortideta que en principi havia de ser curta però que va resultar també un xic llarga, això sí, més a prop de casa. Passat Guillaumes, a 1 km 700 al sud, ens situàrem a nivell del Var, al costat del Pont des Roberts, i per un senderó molt ombrívol vam anar ascendint fins al poblet de Sauze Vell, penjat per damunt del Var i que oferia un bell punt de vista sobre el massís del mont Mounier (2817 m), punt culminant d'aquella zona, i sobre les gorges de Daluis cavades per les rogenques roques esquistes del Barrot. El Sauze Vieux, un poble pintoresc on s'hi accedia per una tanca que protegia la fugida de l'aviram. Una entrada ben simpàtica! Quatre cases velles, mitja dotzena d'habitants, entre ells un home gros que imposava, tipus Obélix, amb qui vam encetar conversa i que ens féu saber que allà hi anava a vegades un gallec i que els feia 'pops a la gallega'...

Vam voler conèixer la Haute Vésubie, coneguda per "la Suisse niçoise" i per això vam anar en cotxe direcció a Saint-Martin-Vésubie, lloc molt freqüentat sobretot pels habitants de la propera Niça tant a l'estiu com a l'hivern, època en què es practica l'esquí de fons o alpí. De Sant Martí una carretera pujadora en-

tremig de boscos majestuosos ens trasllada a la Madone des Fenestres, on s'inicia el nostre itinerari. Hi ha un santuari i un bon refugi i és el lloc on veiem més moguda, caminaires amb motxilles i bastons enfilant els senderons més diversos. És un lloc idoni per a practicar també l'escalada. El dia també ens acompanya amb un sol esplèndid. Muntanya amunt, aviat arribem a la zona dels Cinc Llacs, llacs de Prals, i després d'ascendir a un coll al peu del cim de la Valette retornem al lloc d'inici havent resseguit una bona estona l'exuberant vall de Prals, amb boscos immensos i aigua per tot arreu. A la vista de tot allò comprenem perquè en diuen "la Suisse de Niça".

S'acostava el cap de setmana i calia rematar-la com cal. Després de parlar i parlar vam decidir deixar de banda la Vall de les Meravelles (cap a l'Haute Roya), un dels objectius que ens havíem marcat en principi, perquè resultava massa lluny i calia fer-ho en dos dies. Així que les darreres activitats les dedicàrem a llocs més propers: Gorges de Saucha Nègra, passejada insòlita al llarg d'un antic canal que alimentava fa una cinquantena d'anys el poble de Châteauneuf-d'Entraunes i molts camps dels voltants. La presa d'aigua del canal, objectiu de l'excursió, es basa en una espectacular obra feta de troncs d'arbres entre les parets rocoses de l'estret enyorjat, presa que desafiant el temps ha sabut resistir les terribles crescudes del riu, donant testimoni de la destresa de les generacions passades.

I després de Saucha Nègra, alguna incursió turística cap a Roubion, un poble penjat en uns espadats, un poble d'encanteri, Vignols, Beuil, Guillaumes... Un intent de darrera hora ens va portar a Valdeblore, a la Moyen-

ne Tinée. Volíem fer -per acomiadar-nos dels senders provençals- la travessa del Mont Pépouli (2674 m) i després de St-Dalmas-Valdeblanque vàrem arribar en cotxe fins al coll de Veillos, situat a 2040 m alt. La suor freda i els cucs que vàrem passar pujant fins al coll -i després quan tornàrem avall- només ho poden explicar, sobretot el conductor i els qui l'acompanyaven. La carretera, estreta, estreta, s'enfilava i s'enfilava mitjançant retorçats 'llacets' i sense cap mena de protecció, només unes herbes, molt altes, això sí, et separaven de la vista cap al pla que cada vegada se't feia més petit i llunyà. Del coll, ja caminant, seguirem el GR-52 i per un senderó arribàrem als llacs de les Milfontes (llac Rodó, Llarg, Gros, Petit... i remuntàrem fins al coll de Barn (2452 m). Només calia encetar el fil de la carena i culminar al cim del Pépouli però una espessa boira i nuvolada negra que s'acostava i cobria el cim ens feren desistir de l'intent. Tots pensàvem que si es posava a ploure, que semblava imminent, feina hi hauria per davallar en cotxe del coll al poble més proper, i ens faltaren cames per baixar a tot gas fins a retrobar el coll. Ja arribàvem al primer poble de la vall quan la pluja ens saludà. Ens havia anat per pèls i ara ja respiràvem més tranquils!

Era el nostre comiat als senders de muntanya. L'endemà, diumenge, alguns de la colla ja tornaven a casa i d'altres canviàvem de decorat. Ens traslladàrem a La Palud sur Verdon on ens havíem de reunir amb dos nous companys per acabar de passar junts els pocs dies de vacances que ens quedaven. Allà aprofitàrem per visitar Moustiers i Notre Dame de Beauvoir, capella encastada en un massís de roques monumentals i que ja

Gorges del Verdon. Espectacular paret i algú que l'escala. Foto: Manel Vidal.

va ser objecte d'un article d'en Salvador Butí, qui és el que ens la féu conèixer, així com les properes i molt famoses Gorges del Verdon, que, no cal dir, vam anar a contemplar de seguida, un autèntic Gran Canyon, sense parangó a Europa, impressionants de debó i sense exagerar. Cal veure-les encara que sigui una sola vegada a la vida.

Amb la visita a les Gorges i alguna petita excursió pels vol-

tants donàvem per finalitzades les nostres curtes però profitoses vacances. Ara, a més del record, ens queda el compromís formal de seguir un dia l'itinerari al llarg de l'impressionant engorjat i conèixer, amb prou temps, els gravats prehistòrics de la misteriosa Vall de les Meravelles, dos temes que ens han quedat pendents. Una excusa per tornar-hi algun dia!

Blanca

L'entrevista ÀNGEL VEDO I FERNÁNDEZ

Haviem concertat la cita telefònicament. El trobo a casa seva amanyagant criatures, i amb l'Àgata vigilant que no es "desmarxin" mentre prepara el sopar. El nou pis, en el qual viu des de no fa gaire, ja denota que li agraden les altures —un sobreàtic amb una terrassa on hi fa un bon sol— i si bé no trobem detalls de refugi d'un intel·lectual, sí que copsem l'ambient d'un *self-made-man* que ha dedicat la seva vida a l'alpinisme, profundament enamorat de la muntanya. Ens aïllem de les encuriosides mirades de la sorollosa canalla i comencem a fer repàs d'aquest més que notable talaienc. En tot cas, les paraules li brollen espontàniament, potser amb els records desordenats, però de forma molt sincera i amanits continuament amb pinzellades anecdòtiques, sempre, sobretot, parlant de les seves gestes en plural, que evidentment ha compartit amb nombrosos companys de cordada. Assaboriu, doncs, la múltiples experiències d'aquest bon amic: l'Àngel.

Àngel, fes un repàs de la teva fitxa personal.

Vaig néixer el 22 de març del 1953 estic ajuntat, tinc dos crios i treballo d'ajustador.

Estàs d'acord que et fem aquesta entrevista?

A mi, tot el que sigui col·laborar amb l'entitat, no em sap greu, i parlar de muntanya és una de les coses que m'agrada més.

Com veus ara la nostra revista, en la qual sovint col·labores; creus que val la pena mantenir la seva publicació?

Penso que la revista costa diners però val la pena. Al menys, jo, que estic molt apartat de la Talaia per qüestions de feina i per la canalla, sempre espero que arribi la revista per saber què és el que es fa a l'entitat, què fa la gent, els meus amics.

Quins són els teus primers records, la teva primera època d'activitat a la muntanya, que potser és la que marca més a un muntanyenc, perquè et considerem dels antics de la Talaia.

Jo vaig entrar a la Talaia el gener del 1969. Abans de la Talaia ja

m'agradava la muntanya. Vaig començar amb la tieta, que era la tieta del Carlos Batuecas; aquesta dona ja ens va portar a Solers, al racó de Santa Llúcia, a Jafre... Llavors ja m'agradava caminar i anar per la muntanya. Després, recordo que el meu germà va entrar a la Pirelli a treballar i va conèixer el Xavier Carrasco que ja era de la Talaia. Nosaltres ens iniciàrem gràcies a ell i el coneixíem com al *tècnic alpi*, vèiem el material que te-

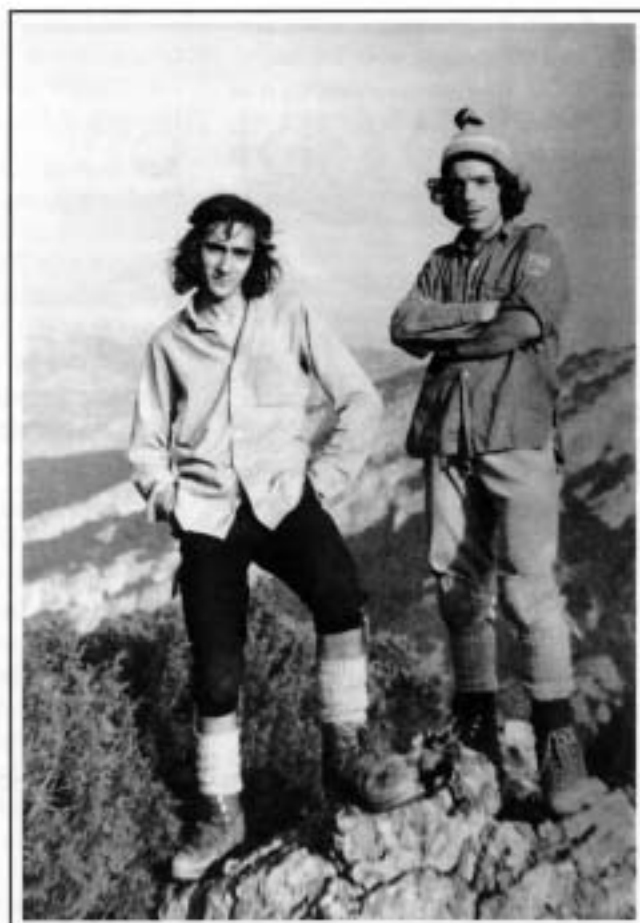
nia i al·lucinàvem. Amb aquell noi vam començar a sortir amb el meu germà i recordo que a les primeres sortides fèiem la travessa del Garraf. Vam començar una miqueta a veure els avenços, a conèixer el massís. Quan nosaltres vam entrar a la Talaia, tant d'espeleo com d'escalada no es feia gran cosa. No hi havia ningú que ens hi portés. Amb el Xavier, vam anar a fer l'avenc Emili Sabater, a la Pleta, i vam anar-hi amb cascos de

L'Àngel Vedo, protagonista de la nostra entrevista. Foto: Rosa Farriol

L'Àngel dalt del Cavall Bernat, a Montserrat, l'any 70. Foto: Anxíu Àngel Vedo

L'Àngel i el Joan Chaparro "Chapi" al capdamunt de la paret de Terradets, l'any 1971. Foto: Anxíu Àngel Vedo.

moto, i en lloc de frontal portàvem un pilot d'una bicicleta. Així començarem a fer espeleo, ens vam ajuntar una bona colla; penso que va sortir una bona generació, en aquella època. Hi havia el Blanco, el Batuecas, el germà del Carrasco -l'Isidre-, i va ser el nostre començament. Vam ingressar al GET, a l'època del Tonet, i cada cap de setmana pujàvem a la serra dels Pins i fèiem espeleo. Ens va agafar fort i vam fer molta activitat al Garraf.

Explica'ns breument els inicis de la teva principal activitat.

Quan fèiem espeleo ja ho combinàvem una mica amb l'escalada. Recordo que es va muntar un campament d'escalada a les Penyes de Can Marcet; m'hi va portar l'Archilla que, ben mirat, ha sigut el meu mestre. Allà vam conèixer el Chapi i, d'allà, a la segona sortida, ja ens van portar al petit Pedraforca i aquell dia, per nosaltres mateixos, ja vam obrir una via. Després, vam anar obrint vies a les Penyes de Can Marcet i després ens vam en-

grescar una miqueta -va ser quan encara no s'havia format el GEAM, que llavors es deia WKC-, i vam començar a anar a Montserrat. Recordo que vaig fer la Mompert amb el Pau Montaner. A la segona escalada vaig fer el Cavall Bernat per la Normal, amb el Chapi, i recordo que al·lucinàvem perquè des del coll es veia una cordada que escalava la CADE de Diables. I amb això, ens va agafar fort i quasi tots els caps de setmana marxàvem a Montserrat amb el tren, i amb poc temps, al 1970, ja havíem fet la Santacana de la Mòmia -em sembla que vam fer la 4a repetició- la Haus-Extrems, de l'aresta GAM del Bisbe; vies d'aquelles mitològiques.

Amb un any vam evolucionar molt i vam acabar fent l'Anglada-Cerdà de la paret de l'Aeri, una via mitològica en aquell temps; la TIM de Diables; la TIM de la paret de l'Aeri, que en aquella època encara no tenien ni segona repetició.

Ja l'any 1972, vam conèixer una gent de Terrassa que es feia

dir Diablos Azules. Ens va agafar fort, la muntanya i vam muntar una sortida per anar a fer la cara oest del Naranjo de Bulnes a l'hivern. Hi vam anar amb un cotxe llogat i no vam poder-hi pujar perquè hi havia molta neu i molt mal temps. En aquella època ja començarem a picar la via dels Vilanovins, a la paret dels Diables, que es va fer molt famosa pel salt que va fer el Vicenç, de 120 m, el rècord de Montserrat d'una caiguda. També vàrem fer la 2a escalada a la via Galí Molero, a Roca Regina; la 5a escalada a la Miranda dels Ossos, que en aquella època tenia molt de nom; la 2a a la Cobos Pamplona de Patriarques, i aquell mateix estiu vam fer el Mont-Blanc, la via Rébuffat de l'Aiguille du Midi, i així vam anar pujant.

L'any 1973 li volíem dedicar una via al Roger, al fill de l'Archilla, i vam començar a picar una via a la Regina que actualment és la via Aniversari. Aquell mateix any, vàrem escalar la nord del Pedraforca per la Pokorski-Cerdà.

Al 1974 vam viatjar a les Dolomites i vam fer-hi una 2a nacional, la Comici-Fabian-Pompey a la Punta di Frida. Era la primera escalada i al baixar em va caure una pedra al genoll que no em va permetre escalar més en tot l'agost. A final d'aquell any anava a la mili i recordo que mentrestant vam obrir una via a la Pedriza que dedicàrem al Picas, un noi de Barcelona que s'havia mort a l'Anglada-Cerdà. Estant a la mili, a la COE, vam estar escalant a los Galayos i vam fer el Torreón, i aquell estiu, quan vaig tenir el primer permís, vam fer el Naranjo de Bulnes per la via Rabadà, a la cara oest, amb el Pau Montaner.

Quan vaig acabar la mili, vàrem fer una bona campanya als Pics d'Europa. Hi vam anar al gener, a l'hivern, i vaig fer una 2a repetició a la via Tellería, de la Peña Olvidada, amb dos bivacs. Després vam escalar la via CADE de Diables; la Jordi Matas, de la paret de l'Aeri. I aquest estiu, del 1976, vam anar a intentar la paret nord de l'Eiger.

Al 1977 vaig tornar als Alps per preparar-me per a les expedicions i al mateix any ja vam muntar la primera al Nevado Ausangate.

Ara que ja has fet una bona introducció, explica'ns quin és el teu currículum vitae alpinista. Sabem que has participat en 7 o 8 expedicions, per la qual cosa crec que deus ser el més reconegut de la nostra entitat en aquesta faceta. Fes-nos una relació de les activitats més importants.

La primera expedició a la qual vaig participar va ser al Nevado Ausangate. Vam tenir sort i vam fer l'Ausangate Sud, una 1a nacional. A l'any 1980, vaig anar a l'Aconcagua que, de fet, era una preparació per anar al Nanga Parbat al mateix any. Volíem obrir una via a la cara sud de l'Aconcagua, però aquell any la paret estava molt carregada de neu, ja s'hi havia matat un americà, i vam decidir anar a aclimatar-nos a la cara nord. Allà vam confiar-nos més del compte i vaig patir congelacions. Vam fer la

cara nord en tres dies i, el dia que l'assolírem, vam arribar molt aviat al cim i em vaig glaçar quatre dits. Vaig estar gairebé 8 mesos de baixa. Em va costar molt recuperar-me. En aquell temps no hi havia gaires metges especialitzats en congelacions. Després vaig fer diverses sortides als Alps amb una gent de Madrid i vam preparar una escalada molt important a Alaska, al Mount Hounter a l'hivern, una via que només havia estat feta una vegada per uns americans. Era una paret de quasi 2.000 metres, un objectiu molt ambiciós. Vam arribar-hi i hi havia uns americans que havien fet la 1a hivernal al Mc Kinley i que vam haver de socórrer i ajudar. Nosaltres vam fer l'aproximació i intentàrem la paret, però va començar a nevar i, després de 15 dies en una cova de glaç amb una convivència molt bona, l'avioneta ens va tornar cap a casa.

D'Alaska vam passar al K2, al 1983, en una expedició de Televisión Española, quan començava la sèrie *Al filo de lo imposible*. Va ser tota una experiència de convi-

Escalant a la "Facu" de Canyelles, l'Àngel i el Xavier Rabat (†), l'any 78. Foto: Àngel V.

Terradets. Paret de les Bagasses. L'Àngel en un flaqueig molt descompost, l'any 82. Foto: Jaume Soler

vència. L'expedició va durar 6 mesos i quan ja havíem muntat el camp III, a 7.000 m, va començar el montsó i vam haver d'estar a les tendes més de 25 dies, vinga a nevar. Quan vam fer l'atac final, de seguida que va canviar el temps, dels 13 que anàvem més de la meitat es van tirar enrere. Jo i el Ramon Portilla vam fer l'últim intent i vam muntar el camp IV, a 7.600 m. No vam arribar per poc als 8.000 m. Quan portàvem 12 dies a molta alçada, em va començar a fer mal la cama. Vaig tornar a néixer, perquè vaig tenir una tromboflebitis a la cama i un edema pulmonar. L'edema em va marxar aviat i la tromboflebitis l'he anat superant, però encara tinc problemes. Ara, em volen operar i m'han dit que hi guanyaré una mica. Però jo vaig seguir escalant.

A Vilanova sempre hem hagut de sortir a fora per trobar gent per escalar, i vaig muntar la famosa expedició al Chacraraju, l'any 1987. Vam anar-hi i, pel que sigui, algunes persones no es van aclimatar, altres, quan van veure la paret se'ls va fer massa gran, i van desistir-ne. No hi havia ningú amb ganes de tirar cap a dalt amb mi. Llavors, vam intentar el Nevado Chopicalqui, i vam estar molt a prop de fer cim, però quan ja havíem superat els 6.000 m va començar a bufar el vent i vam haver d'abandonar.

Al 1989 vam muntar, jo i l'Andrés, l'expedició a la Patagonia. Ha sigut una de les experiències més maques que he tingut a la meua vida a la muntanya. Vam estar 42 dies, dues persones soles, a Río Blanco, al peu del Fitz Roy, i només vam tenir dos dies bons que els vam aprofitar per fer l'Aiguille Guillaumet per la via francesa. Vam fer més de 10 intents al Fitz Roy.

L'any 1992 vaig fer, amb el Jaume Soler, la Nose del Capitán. També he estat dues vegades al Todra, al Marroc.

Tens una bona activitat feta als Alps i a altres "tàpies" de casa nostra. Parla'ns d'aquesta activitat.

Vaig estar a les Dolomites on vam fer la Punta di Frida; al Mont Blanc, he escalat el Dru per la Directa Americana; he fet, també, la cara nord del Dru; a les Courtes, he fet l'espòl central; una altra via a la cara nord i una hivernal a la directa dels suïssos, també a la cara nord. He escalat l'Aiguille du Midi, alguna via a la cara sud i l'espòl Frendo de la cara nord. He fet la travessa Aiguille du Midi-Aiguille du Plan. He escalat l'Aiguille du Peigne; he fet la via normal al Mont Blanc; he escalat el Pilar Gervasutti, al Mont Blanc de Tacul,

ha una roca molt bona, vam fer el pilar de l'Embarradere per la via Ravier i a la Punta Jean Santé, vāries vies i alguna travessa. A l'Aneto vam fer la cresta de Salenques fins al cim de Tempestats, amb el Toni Castelló, i la cresta d'Alba. A la Vall d'Ordesa -hi he anat molt sovint-, he escalat al Tozal del Mallo, a la paret del Gallinero i a la Fraucata. També he anat moltes vegades al Peña Telera i un dia vam perdre la via que escalàvem i vam fer el Diedro de la Serenidad, a la cara nord, amb peus de gat i a dalt estava glaçat.

Les escalades últimes que he fet, sobretot al Montsec, han estat amb l'hama i el petate. A la paret de Catalunya he arribat a fer 16 vies. Per a mi, últimament, són les vies més importants que he fet. He obert una via per a l'Andreu Vedo, el meu fill, la via de l'Arnau, també. Llavors hi ha la via Antonio García Picazo que també ens va costar una miqueta. Fa dues setmanes vaig escalar la via Pesadilla de los Dioses, una via de l'Antonio García que és molt maca i, a part, és molt forta.

A la paret d'Aragó he fet 11 vies. A la via Fedra, amb el Jaume i el Marc, vam fer la 2a repetició, després, la 1a integral a la via Alucinosis, la via Existencialisme i la via Jim Beam que vam fer quan m'havia recuperat del peu malalt. També vam obrir-hi la via Cúpula Nocturna.

A Roca Regina, la meua paret predilecte, he fet 25 vies. Només em falta una via que penso acabar el mes que ve. Volem muntar una festa amb tota la colla. Vull recalcar que antigament vam fer la 2a repetició i 1a integral a la via Gali-Mulera i la via Thor, una 2a absoluta que encara no s'ha tornat a repetir. Més modernament he escalat la via Hakuna Matata, la 2a repetició; vam obrir la via Ariadna, dedicada a la filla del Jordi Lozada... Estaria parlant d'aquesta paret molta estona perquè m'agrada molt.

L'Angel a la via Jim Beam, a la paret d'Aragó.

una escalada molt guapa; he fet la normal, l'Aiguille de l'M, l'Aiguille de Batière...

Al Pirineu, he escalat a Gavarrie, he fet la integral de la cara nord del Marboré amb dos bivacs i una tormenta -vam fer la primera hivernal espanyola. Al Vignemale, he fet la cara nord de la Pique Longue i a les Aiguilles d'Ansabere, la Petite Aiguille per la via Bellefont-Despiu. Al Balaitús he fet la cresta del Diable. Al Midi d'Ossau, que és una escalada molt maca del Pirineu, hi

També he estat escalant molt a Terradets, hi he fet més de 30 vies; a Vilanova de Meià he fet 33 vies i d'allà vull destacar la via Princesa Estelar, que és molt maca. Al Pilar del Segre vam fer la via Ferran Olivé, que és una artificial lliure, també molt guapa.

Ara parlaré de les vies que hem obert, així, importants. Al Pedadet vam obrir una via dedicada al fill del Jaume que es diu via Babi Boom, una de les més difícils d'allà, surt 8a. A Montserrat vam obrir la via al Cavall Bernat dedicada al Xavier Rabat; a la paret dels Diables, la via dels Vilanovins, i al Cantí, la via Jofre. Als Ports de Beseit vam obrir una via molt maca a la Roca Dreta de les Valls, la via Manel Muñoz.

I últimament hem obert al Puntal d'Àger -una zona nova d'escalada, pujant al coll d'Ares, on es tiren amb parapent- una via que hem dedicat a la Marta Barrachina.

Això, més o menys, és el més important. He escalat a molts llocs, a moltes escoles, he obert moltes vies...

Has participat en alguna competició o ral-li?

A l'únic que he participat jo, ben mirat, com a competició, va ser al rocòdrom de la Talaia. També em vaig apuntar a una competició d'escalada que van muntar a Vilafranca. I l'última que vaig fer va ser una competició social que es va muntar, a nivell de veterans, al GEAM. Quan començava a la Talaia havia fet marxes, marxes nocturnes, però la competició no ha estat una cosa que m'agradi, ni estic a favor de la competició. Em miro la muntanya d'una altra manera. En tot cas, l'únic que m'agrada és anar a veure alguna competició esportiva quan ve la gent bona en escalada que hi ha al món, per veure com escalen.

Què et sembla la Talaia actualment? Creus que els temps passats van ser millors?

Penso que la Talaia ha tingut totes les seves èpoques. No dic que ara siguin millors o que abans eren millors. El que passa és que abans estava més temps a l'entitat

i veia més els problemes, i ara per qüestions personals hi estic més separat. Però recordo els primers anys, quan la Talaia era a l'Anselm Clavé, per mi van ser els millors anys. Jo era canalla, començava, era quan tenia més l'esperit. Ara ja et tornes més tècnic.

Ara, per mi, la Talaia està passant un lapsus, pel que a mi m'agrada. Sembla que la gent hagués pogut evolucionar més, que hi hagués gent que actualment poguessin anar sortint i anar muntant expedicions. No sé si és culpa dels vells, de la gent actual... Això són coses que, amb el temps...

I la Talaia de les èpoques anteriors? Quina crítica li faries a les capelletes que hi ha hagut?

Nosaltres sempre hem sigut canalla i el que volíem sempre era material, cordes i "ferralla", era l'únic que miràvem. Jo recordo que en temps de l'espeleologia ja volíem fer topografia, volíem fer activitat. Sempre hem lluitat. Hi va haver un moment que volíem fer un "cop d'estat", la nostra generació volia entrar a la junta. Llavors jo era a la mili i s'hi va presentar el meu germà. Recordo que llavors, gràcies al Julià, vam començar a escalar perquè ens va deixar una corda i mosquetons de ferro, també recordo l'època en què va entrar el Marcel·lí, quan es va formar el GEAM. Hi va haver algun embolic però gràcies a aquesta gent i a aquest material es va tirar endavant.

Has dit que abans eren bons temps i que ara la Talaia estava passant un lapsus. Creus en el futur de la Talaia?

Penso que la muntanya, i el que és la natura, cada vegada li agrada més a més gent. Penso que la Talaia és pionera, porta un bagatge i crec que tot són generacions. Sempre he opinat que el que li ha faltat a la Talaia ha sigut un grup d'esplai, que tinguéssim canalla ja joveneta. Em sembla que en una època es va intentar. Penso que és una cosa que li falta a l'entitat, però penso que pot tirar endavant. Ara s'ha posat amb el local, la gent mira les peles, les derrames... Un local és una cosa

que penso que val la pena tenir, però no s'han de deixar les altres activitats. Crec que la Talaia té un futur, el que passa que, pel que a mi m'agrada, la veig apagada. La gent que surt a la muntanya a escalar es dedica més a l'escalada esportiva que no a l'alpinisme perquè també hi ha més mèrit. Pensa que ara totes les escoles les tenim equipades. És una altra forma d'escalar. Però penso que l'excursionisme, l'escalada i tot evoluciona.

Creus que és possible que continuïn convivint l'escalada, l'alta muntanya, el senderisme, els campaments, l'espeleologia, les activitats culturals i l'aventura?

Penso que actualment, el que porteu bé la Junta, triomfa. Penso que els GR i Conèixer Catalunya, per mi, és el que omple més el butlletí. I penso que dintre l'excursionisme és una activitat molt maca. Però també sembla que surt de la pinya de la Junta. Cada Junta té el seu ambient. El que li trobo a faltar a la Junta és un alpinista. Penso que a la joventut li falta l'esperit que teníem abans nosaltres perquè ara hi ha més medis. Actualment, gairebé la gent es munta les expedicions de la seva butxaca. Gent que treballa...

S'ha complert la teva il·lusió principal? Et queda alguna cosa que voldries haver fet i no has aconseguit?

Bé, el que deia l'Ordovàs -m'he llegit moltes vegades els seus escrits- sempre queden coses. Per mi, la muntanya no és només fer coses, és una forma de viure. I ara em noto fort, estic més prim i si pogués sortiria cada cap de setmana, però tinc una família i tot és diferent. Però de ganes de fer coses sí que me'n moro. I coses que m'hauria agradat fer... Mira, el que passa és que jo he tingut mala sort a la muntanya. Sempre m'han coincidit les expedicions amb mal temps.

Què és allò que no has pogut fer?

Actualment, és el que deia abans de l'esperit de l'entitat. Ara s'està muntant una sortida al Paine i no és que la gent passi de l'en-

titat, però abans es feia un projecte... La gent ja no busca coses per cremar-se. A mi m'han dit per anar-hi i si jo tinc temps i tinc els diners doncs hi vaig. Però abans era diferent. Per fer una sortida d'aquestes havies d'esgarrapar i això és una de les coses que sembla que hagi perdut l'entitat. Com que sóc de la vella època em miro les coses d'una altra manera, li busco també un encant. I penso que l'entitat en aquestes coses ha fallat una mica. El que sempre s'ha criticat, que s'han pagat les vacances, no? Però no és perquè jo surti o no surti. Però penso que les subvencions estaven bé per coses especials. Penso que el jovent s'hauria de potenciar, s'hauria d'ajudar una mica la canalla, encara que no fos amb diners, ajudant a fer un projecte, buscant algun espònsor. És una de les coses que em sembla que ha mancat en aquesta entitat. Imaginat que des del 92 que vam anar al Yosemite ja passem al 97. És el que parlo del lapsus de les meves expedicions, per l'entitat, no?, i per altres causes.

Et sents bé, entremig del jovent actual? El comprens?

Jo el comprenc perquè m'ajunto amb gent jove i amb gent gran. Per exemple, la persona amb la qual escalo ara hi porto molts anys i té 22 o 23 anys i jo en tinc 44. Si no convivia jo amb la canalla... Però dintre l'entitat a vegades he vist que el jovent té unes altres idees, puja d'una altra manera i a vegades, quan els dones consells, sembla que se t'enfotin. A vegades sembla que passin de tu.

Què ens sobra i què ens falta a tots plegats? Quines alternatives aportaries tu? Quines series les coses a canviar o quina la política a seguir a la Talaia perquè progressi i es consolidi com a una entitat puntera?

Penso que l'entitat està consolidada, que la junta ja porta uns anys, ha fet un gran esforç i portar una entitat ha de ser una cosa molt difícil. Però, no és el que jo pugui pensar, perquè a vegades són ge-

neracions que surten i la gent dona una empenta. Tampoc es pot criticar la gent d'abans perquè, per exemple, de cursets se n'han fet la tira. Penso que la gent s'ha de motivar. Dins del GEAM hi ha gent que encara pot fer grans coses. No sé si han perdut l'esperit, no es pot dir mai... Jo si tingués temps faria encara moltes coses. Penso que dintre la junta s'hauria de buscar un alpinista. Penso que el local és una cosa molt important però que hi ha gent que està donant voltes per l'entitat que poden fer grans coses i que també hi podrien dir la seva.

I crec que la Talaia tirarà endavant i sortiran generacions, el camp ja el tenen obert de fa molts anys. Hi ha molta experiència. El que jo hi he trobat és una mica d'èlit, potser caldria que es pogués seguir el que havien fet els antecessors, que no vol dir que no es faci.

Gràcies, Àngel, per la teva col·laboració.

Josep Blanes

L'Àngel en plena ascensió per una cascada de gel al Pedraforca.
Foto: Àgata Olegario

L'Andrés Olivier amb l'Àngel al cim de l'Àguila Guillaumet (Patagònia), l'any 1989

El "hobby" d'aquest estiu (29) **L'ELECTRICITAT -2-**

La primera ciència que es va convertir en indústria

LA COMPANYIA FECSA

L'any 1951 es va crear aquesta companyia amb el capital del mallorquí Joan March i amb la finalitat d'absorbir la companyia Riegos y Fuerzas del Ebro en van provocar la fallida, cosa que van aconseguir i en una operació que es va fer al jutjat de Reus per tal que passés més desapercebuda que no pas feta a Barcelona la van adquirir a baix preu tot i la natural oposició de les antigues propietari es, les companyies estrangeres, les quals, durant la guerra i els anys posteriors en què el govern del país no havia deixat pujar els preus de l'electricitat, feia anys que no havien percebut cap benefici.

Actualment FECSA disposa d'una xarxa de centrals hidràuliques situades bàsicament a les comarques dels Pirineus catalans, aprofitant l'abundància d'aigua que hi ha i convertint els seus salts en l'electricitat que envia a les nostres ciutats, encara que d'uns anys ençà, com tots sabem, també té centrals tèrmiques i nuclears.

L'ELECTRICITAT

La paraula ELECTRICITAT, i els seus derivats, tradueixen la seva importància en la descripció que es dona en les 102 paraules que hi ha dins el volum 6 de la G.E.Catalana.

Alguns segles abans de Crist, els grecs sabien que l'àmbar, al qual ells anomenaven "Elektron", tenia el poder d'atreure petits objectes quan se'ls fregava amb llana seca, pell o amb un drap. També es coneixia antigament la pro-

pietat d'atracció que té l'imant. És lògica, doncs, l'atenció que l'home tingué des de temps remots i fins el descobriment de l'electro-

(que fou a finals del segle passat) pels cossos carregats elèctricament o sotmesos a accions magnètiques.

LA IL·LUMINACIÓ CIENTÍFICA

evocia la zona de penombra que sempre produïen les bombetes al na.

No fatiga la vista dels empleats i comporta, per tant, més rendiment en el seu treball.

EL COLOR I EL TEIXIT

no es poden distingir dins una zona de penombra.

Il·luminem la vostra tenda amb clar i bona difusió que faci sobresortir la qualitat i bellesa dels gèneres que oferteu.

IL·LUMINI

il·luminem el taller. Eviti l'enlluernament. Així eliminarà els defectes de fabricació i allargarà el període dels accidents.

LA IL·LUMINACIÓ

en el seu establiment és el factor principal per a les seves vendes. No planyeu la llum, però sobretot aprofitau-la.

Anunci de Riegos y Fuerza del Ebro, S.A. al "Diario de Vilanova y Geltrú"

Cap al segle XVII un investigador alemany de nom Guericke (1602-1686) va descobrir que l'electricitat que es produïa fent rodar una bola de sofre sobre el palmell de la mà feia saltar una espurna amb un soroll tot seguit de més espurnetes, resultant que això corresponia a un llampec i a un tro en miniatura.

HISTORIA DE L'ELECTRICITAT

Els fenòmens d'electrització per fricció ja foren coneguts a l'antiguitat clàssica, però fou quan tingué un nivell purament anecdòtic.

L'any 1600, William Gilbert exposà les seves investigacions i emprà per primera vegada el mot **electricitat**. Després de continuats estudis i proves, el 1800 Alessandro Volta descobria la pila o bateria elèctrica. Les proves amb electricitat, els estudis i les investigacions continuaven i el 1895 es descobriren els raigs X per Wilhem C. Roentgen.

ABANS QUE VILANOVA, L'ELECTRICITAT A BARCELONA

A Barcelona s'inicià la indústria elèctrica com a pionera de tot l'Estat espanyol, i ho va fer oficialment l'any 1873 amb una central elèctrica (fàbrica de llum com es deia popularment) instal·lada en el n. 10 de la Rambla de Canaletes, fundada pels Srs. Tomàs Dalmau i Narcís Xifra, i era distribuïda pels establiments de la rodalia.

Abans, però, el Diario de Barcelona del dia 19 de juny de 1852 donava la següent notícia: "Tenemos conocimiento de que en esta capital se verifican con feliz suceso algunos ensayos de la luz eléctrica". Barcelona era molt gran i donava per a molt.

El 1899 ja hi circulava el primer tramvia elèctric i com molts havien pogut observar, en creuar el "trole" altres línies es produïen espurnes elèctriques que podien arribar al terra. Llavors la publicació "L'esquella de la Torratxa" del dia

17 de febrer de 1899 publicava, en un ambient contrari a aquests progressos, uns dibuixos fent referència a les espurnes elèctriques amb el següent peu: "Pel que es veu, ara el tramvia / fa lo mateix que els mortals; / quan les coses no li marxen, / treu foc pels queixals."

INTERNACIONALMENT

Continuaven els estudis sobre el fenomen elèctric, i l'any 1879, Thomas Alva EDISON inventà la làmpada incandescent, és a dir, la clàssica bombeta que encara avui és força utilitzada. Aquest invent es va guanyar el públic europeu (que per cert n'era molt escèptic) en l'exposició universal de París de l'any 1881.

El primer assaig de moure un tren amb electricitat ja es va portar a terme a Anglaterra l'any 1834 sense que en quallés la continuïtat. Més tard sí que sorgiren amb èxit les proves fetes l'any 1880. L'electricitat anava evolucionant favorablement i àmpliament a l'estranger i amb més timidesa al nostre país.

LA CANADENCA

Més amunt he apuntat el nom de la Canadencia com una de les companyies pioneres en aplicar l'electricitat a Barcelona. Qui era aquesta Cia.? Com el seu nom indica, fou formada al Canadà i era la propietària de la Cia. Riegos y Fuerzas del Ebro, companyia aquesta que -com deia en la primera part d'aquest "hobby"- era una antiga subministradora d'electricitat a Vilanova.

Del que també hem sentit a parlar és de la famosa vaga de la Canadencia i de la seva repercussió dins la història del món treballador de Catalunya.

Aquesta vaga tingué lloc l'any 1919 a Riegos y Fuerzas del Ebro i es va estendre a tot el ram del Gas i de l'Electricitat. Tot seguit s'hi afegiren els obrers de la indústria tèxtil i finalment es transformà en vaga general que va durar del dia 5 de

febrer fins al dia 20 de març i va comportar la declaració de l'estat de guerra per part de les autoritats. La finalització d'aquesta vaga va suposar finalment l'establiment de la jornada de treball oficial de vuit hores diàries a casa nostra.

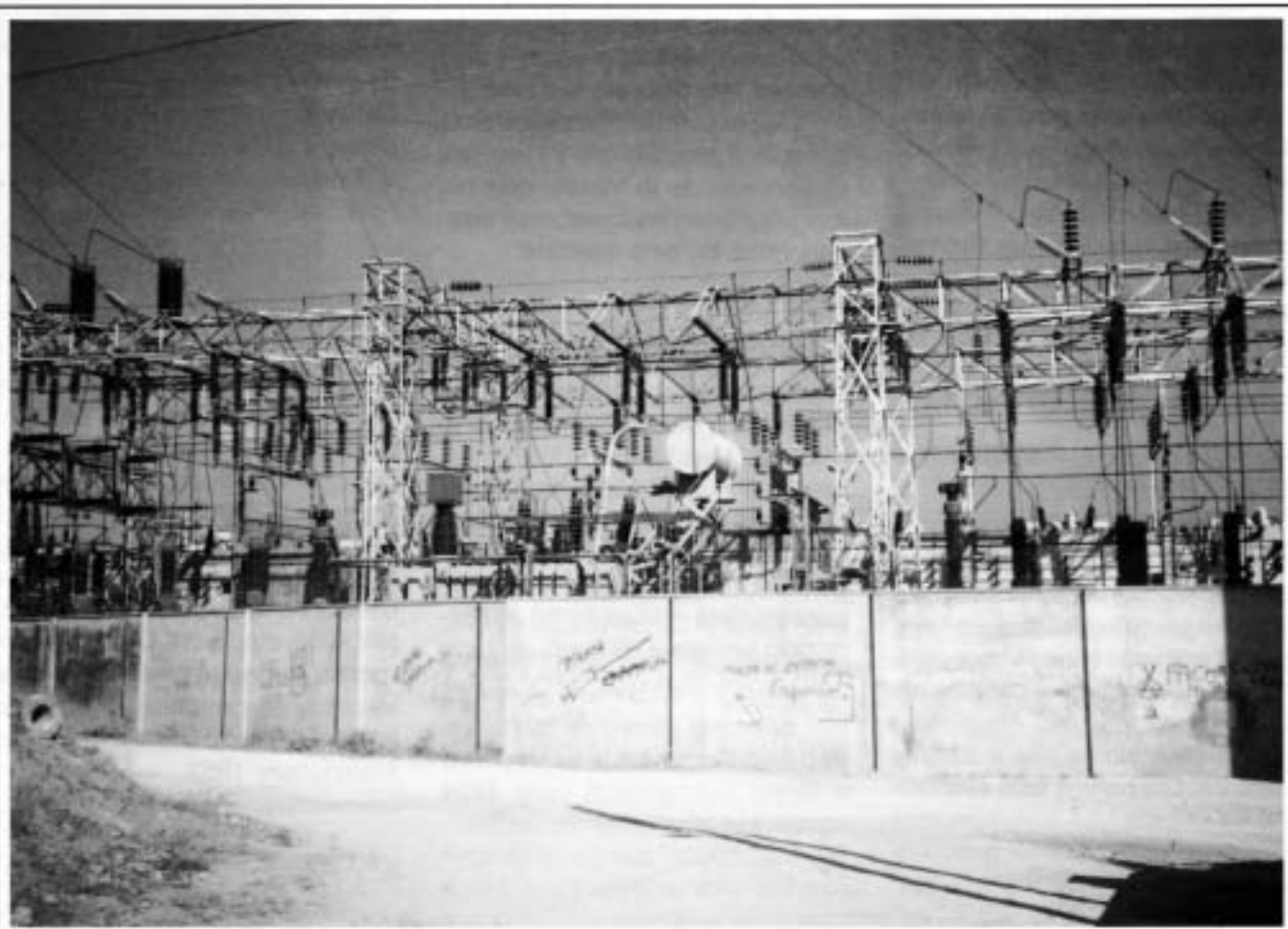
LA BARCELONA TRACTION

Aquesta companyia es va constituir a Toronto (Canadà) l'any 1911 i va ser promoguda per l'enginyer Fred S. Pearson, que creà i desenvolupà la primera xarxa de producció i distribució de l'energia elèctrica a Catalunya. Anys més tard, la Barcelona Traction passà a control de la societat belga SOFINA, que era la propietària quan esclatà la guerra civil i fins que la va comprar en subhasta FECSA de la mà del financer mallorquí Joan March, l'any 1952.

LA TÈCNICA

La xarxa elèctrica que ens envolta i que ens és tan útil també té la seva lletra menuda. Per portar l'electricitat des del punt d'origen ha fet falta instal·lar tot un seguit de pals que tant poden ser de fusta, de ciment o de ferro, com és el cas de les línies d'alta tensió. S'han hagut de travessar les propietats particulars com qui diu sense demanar permís i només exhibint la fórmula de prioritat pública, això sí, indemnitzant pels desperfectes que es feien. Els pals de fusta es banyaven amb quitrà per protegir-los de les humitats i la pluja i eren posats per a línies de poca tensió. A mesura que es necessitava més voltatge es posaven de ciment i amb més alçada i finalment les torres metàl·liques per a subministrar l'electricitat per a tot el país, lliurant-la en un alt voltatge a les estacions receptores que hi ha als afores de les ciutats i d'aquí, en cables soterrats, per a la xarxa urbana, industrial o domèstica.

Els cables de conducció elèctrica han estat durant molts anys de coure, però durant els anys 80, en què aquest mineral va pujar molt de preu, els fils de les línies aèries

Aspecte actual de la central elèctrica de Vilanova de la companyia Fecsa. Foto: Joan Sivill.

existents als pobles van ser substituïts per fils d'alumini però amb una ànima d'acer que els feia més resistents, material igualment bon conductor i de preu més reduït. Actualment aquestes línies de distribució urbanes són en general cables recoberts de goma que els aïllen del medi ambient i per tant eviten la fuga del corrent elèctric. També moltes conduccions estan soterrades.

Les línies de gran voltatge porten, en la seva part superior, un cable de parallamps i les torres d'alt voltatge en porten dos; aquests cables van a descarregar a terra i així s'evita que les descàrregues dels llamps malmetin les conduccions. Tot i així, en tempestes fortes es poden produir avaries i per tant la interrupció del subministrament, llavors s'han de mobilitzar uns operaris de cada poble per resseguir el tros que tenen encomanat fins localitzar l'avaría i veure de restablir-la al poble afectat per la banda oposada ja que en aquestes con-

duccions el corrent elèctric es pot fer viatjar a qualsevol direcció.

Els cables o fils elèctrics perden una part de l'energia que reben a l'origen, i com més lluny van, més. La humitat ambiental o la pluja fa que en els fils de les torres d'alta tensió se senti un xipoteig que no és altra cosa que la fuga d'energia, i entre la gent tècnica en l'electricitat han arribat a detectar de manera molt esporàdica una humitat salada com a causant de talls en l'electricitat.

PERILLOSITAT DEL CORRENT ELÈCTRIC

L'home és molt sensible a la conducció elèctrica encara que alguns en són més resistents que d'altres. Algunes vegades han passat accidents mortals entre els empleats de la companyia en baixar la guàrdia en les mesures de prevenció, així fa anys moria un operari a la fàbrica Griffi i un altre a Vallcarca quan feien una revisió rutinària dels automàtics.

MES COSES REFERENTS A LA COOPERATIVA

Segons referències d'última hora, he sabut que cap al final de la guerra, quan l'aviació franquista venia a Vilanova a bombardejar alguns punts estratègics, la cooperativa de la llum també va ser bombardejada encara que sense precisió ni punteria i no ho van aconseguir.

Joan Lluís Sivill i Vergés

BIBLIOGRAFIA:

Edison, Edició Companyies elèctriques de Catalunya, 1973.

G.E. Catalana, vol. 4-6

Central Vilanova.
Hidroelèctrica de Catalunya, S.A.
1982

*Cicle
d'Excursions
"Coneguem
Catalunya"*

30a Sortida del cicle "Coneguem Catalunya" Rasos de Tubau

-Els què?

-Els Rasos de Tubau... Quan fèiem la travessa a peu entre Ribes de Freser i Berga, gairebé accidentalment, la ruta ens féu passar pels Rasos de Tubau.

-De què?

-De Tubaaaaau!

-Coi! On para, això?

-Per allà Campdevànol, prop de Gombrén. Entre Gombrén i la

Pobla de Lillet.

-Renoi, quines garrotxes! Què fas?

- Desplego al mapa d'aquella zona. Mira, que ho situes? S'hi ha d'anar ben bé expressament. Bé... Això que et deia... Vam recórrer tota la carena dels Rasos i, culleres!, quina voleiada més agradable. De seguida vam pensar: aquí, hi hem de fer venir la

gent de la Talaia; i mira, tal dit, tal fet.

El dia 15 de juny d'enguany ja tens un autocar de dos pisos enllà, cap a Ripoll, i més enllà encara, cap a Campdevànol i, gira que regira, per la carretera que s'enfila cap al coll de Merolla. Sort que a Gombrén vam parar a esmorzar i a omplir una mica els nostres estómacs regirats.

Els tubaus al cim del Pedró de Tubau (1.542 m). Foto: Joan Raventós

La masia de Puigbò i, al fons, els Rasos de Tubau. Foto: Manel Vidal

Després de jugar a arrencar cebes a les cadires dels bars del poble, al campana de la parròquia toquen les 9 i els Tubaus sortim de la plaça del Roser i enllà, que la mitja horeta d'esmorzada ha fet el seu efecte.

Els Lillets, mentrestant, pugen mandrosament a l'autocar i milles!, a fer la ziga-zaga de l'asfalt cap a la Pobla.

Els Tubaus anem a buscar el riu Merdàs i fem un flanqueig de pista amb l'esguard de les primeres escalfors matineres del sol, que ja fa la rialla per llevant i ens pessiga el clatell. Avui ens promet un bon paper. Hi ha qui ja s'enllarda de cremes.

El veïnat dels Cortals de Dalt encara no s'ha llevat, ni tan sols fumeja. A partir d'aquest punt toca enfilar-se, i no pas poc. Sortosament, la vall de Puigbò i l'aroma del bosc de rojalets i roures ens ho fa més agraït.

Amb una puntualitat rigorosa, de canvi de guàrdia anglesa, arribem a les masies de la Canal i de Puigbò. És en aquesta darrera on ens esplaiem una estona aprofitant el reagrupament previst que, de fet, no és tal perquè el grup de Tubaus no s'ha trencat en el que portem de camí.

Com una petita ràtzia, ens escampem al voltant de la torre de guaita i les restes de l'ermita romànica de Puigbò i, clic-clac, fotos a desdir i alguna taronja que hi perd la pell.

Mentrestant, els Lillets, també a peu, van fent via per la ruta de senderisme romànic prevista. Visiten el monestir de Santa Maria de Lillet i la petita i rodona esglésiola de Sant Miquel, també de Lillet, clar!

Els Tubaus, cap allà a 3/4 d'11, deixem el seient de fulles i terra, i fem cap a la masia de Puigbò i, de dret, cap a la forra

d'arbres i rocam que tanca el nostre horitzó més immediat: els Rasos de Tubau.

El camí puja i repuja i la vegetació i la inclinació del terreny es congrien per aïllar-nos una estona de l'astre rei que, reil!, quina coïssor a les orelles!

Piano, piano, arribem a la carena dels Rasos després d'una penosa gimcana per evitar troncs i branques que jauen, estesos per tota la part alta, a mans dels... talladors de boscos...?, no, no..., llenyataires...?, no, no, tampoc..., aclaridors de boscos...? Mira, deixem-ho córrer. En tot cas, motoserres en mans d'algú bramen prop nostre i mengen barroerament fusta antiga de pi i faig.

Com que la colla de Tubaus, tot i que no gaire, s'ha estirat un pèl, fem el segon reagrupament tal com déu mana i ocupem tota la carena que en aquell indret

sembla haver-se encoixinat d'herba blana per acollir els nostres carpons cansats.

Des d'aquest moment, la protagonista de la pujada és la carena i les seves virtuts, i li anem recorrent l'espina sense dilació però amb suavitat i amb motivació. Puntuals fins a la medul·la, anem complint l'horari previst i el company basc que ens acompanya, se sorprèn de tanta puntualitat rigorosa:

-Todo lo hacéis igual, los catalanes?

-Ah, no, no, si això no passa gaire, no...

Quan ja pelem les últimes glevs de festuca, endevinem molt a prop el cim i el pedró i, fent-los companyia, 3 cotxes tot terreny! Mecasun! Ja hi som! Domingueros motoritzats que es passen pel clatell la normativa oficial sobre circulació de vehi-

cles! Ràpidament, traiem les màquines de fotos i, clic-clac, els deixem ben retratats.

Comencen a caure quatre gotes i no sé si per això -ai!, correu, que se us mullen els vestits!-, o perquè tota la tropa de Tubaus fan més presència que una parella de guàrdies civils, els trinxaprats fugen com a esperits condemnats.

Els Lillets, mentrestant, reblen la seva excursió romànica travessant un esplèndid bosc de pi roig i, un cop a la Pobla, visiten els més que fantàstics jardins Artigas dissenyats per Gaudí i construïts per paletes del Parc Güell.

Tornem als Tubaus. El cim dels Rasos, esplèndid, no dona de si tot el que podria per culpa d'un lleuger vel de calitja, però les llambregades sobre les clo-

tades de Gombrén i de Puigbó ens fan quedar parats del desnivell que hem arribat a fer fins aquí.

El punt culminant de l'excursió fa saltar innumbrables pells de taronja, i fins i tot hi ha qui fa el cigarret. Ai, senyor! Que no ens falti alegria! Al cap d'una estona prudent, i encara amb una coincidència sobre l'horari previst sorprenent, ens agrupem com una pinya al punt cimer i, ara tu, ara jo, tota la tropa de *paparazis* fa, alternativament, la foto dels Tubaus que resten com arrelats al cim mentre dura el formidable reportatge col·lectiu.

A partir d'aquí, com que els traçadors de la caminada saben que hi ha indrets perdedors, reiniciem la marxa agrupats i, sempre de cara avall, desfem la carena de ponent, absolutament tallada, a la dreta, per cingles i esvorancs que cauen sobre les

Domingueros motoritzats enganxats in fraganti a dalt del cim. "Si jo tinguera una escoba..." Foto: Joan Raventós

depressions de Puigbò i d'Ara-nyonet.

A les últimes prades de l'esquenall, tota la gentada s'escampa i com un riu de lava imparable s'agrupa novament i, amb una marrada radical, ens situem sota els cingles i els grenys de Mordolar.

-Ves!, no us arrieu avall!

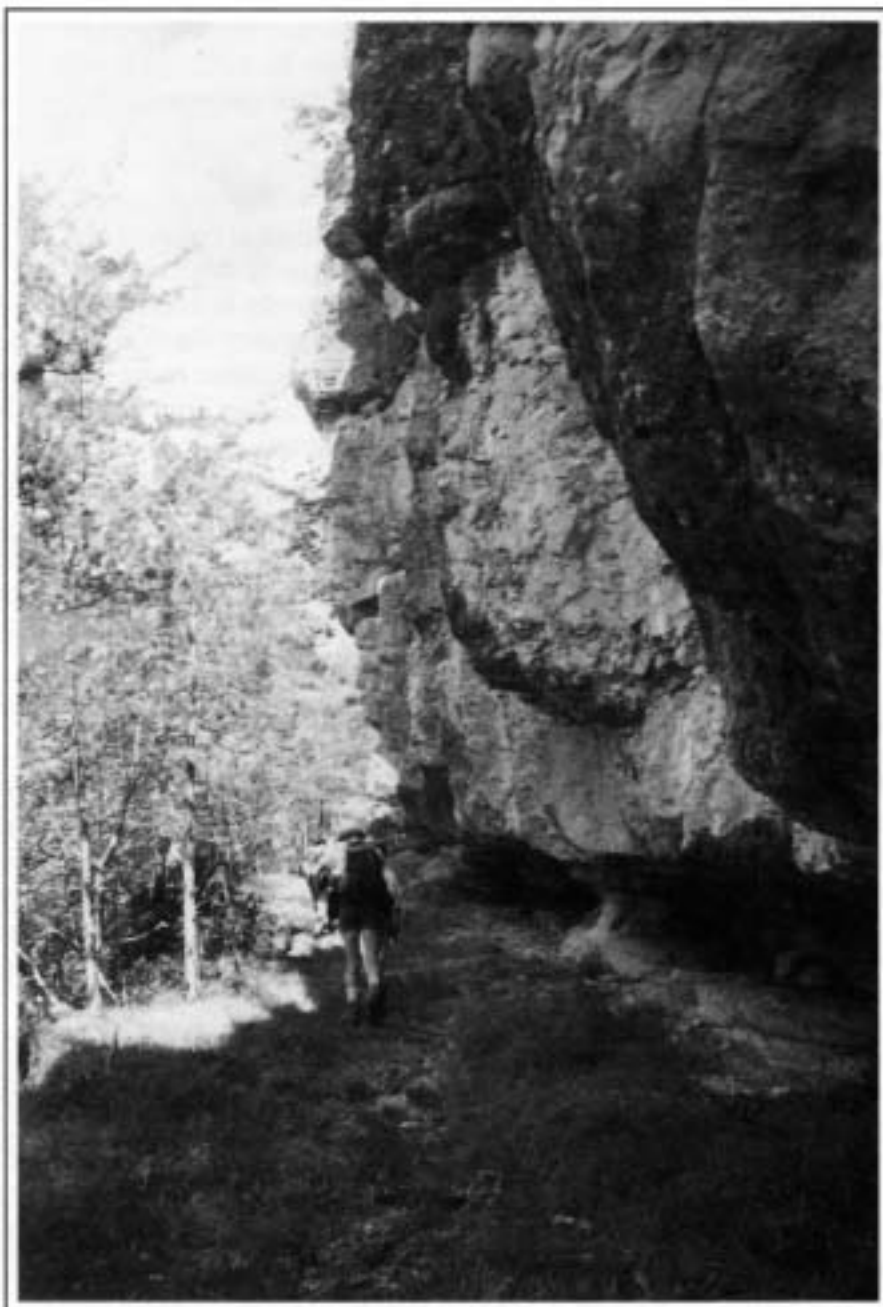
Ens acostem a les Balmes i el badar de boca davant de tal espectacle natural fa que ens oblidem de l'estimball, disfressat per la vegetació, que ens llepa els peus i que ens demana atenció. Sortosament, ens en sortim sense baixes i, a més, l'horari continua sent escrupolosament clavats amb el previst. Quin ull!

El camí, que es fa pista, s'ho repensa una mica abans d'abandonar els peus de Tubau i, immersos en la frondosa baga de Mordolar, recorrem tota la part baixa dels rasos fins que, sense avisar, el camí gira definitivament cap al nord i ens du a la masia de la Palomera. Allí ens reagrupem i pelem taronges i avellanes.

Amb les piles renovades i de cara avall, arribem, ara ja més escampats, als colls de l'Arç i de Merolla, respectivament. En aquest últim, ja ens hi espera l'autocar. Ràpidament la balança dels "encara no han arribat" es decanta a favor dels "ja han arribat" i la pista final va escopint fins a l'últim Tubau d'avui.

Són les 3 en punt i per si algú no té la rata corrent-li per l'estómac, l'autocar ens el gira i ens el regira i els grills de taronja, les avellanes i les galetes menjades hi fan un còctel particular difícil d'expressar. Malgrat això, tothom pensa en el dinar que ens espera als fogons de Cal Marc, a la Pobla de Lillet.

Allà, Tubaus i Lillets ens retrobem amb la forquilla als dits per engolir les viandes que, més o menys cobades, van apareixent

Les Balmes. Foto: Manel Vidal

a glopades i per fer-nos cinc cèntims de com ha anat la jornada.

En acabat, anem a pair la teca a cal mossèn que amablement ens mostra el Crist en Majestat del segle XII que, amb el seu rostre romànic, sembla entendre el rotet païdor que a més d'un se li escapa entre les dents.

Evidentment, a l'hora prevista sortim de la Pobla i puntualment ens descarreguen davant de l'estació vilanovina. A quarts de nou del vespre, amb el cor eixamplat i amb una mica més de color a les galtes que no pas ahir, desfilem per carrers i carreirons i cadascú cap a casa seva.

Aquesta ha estat la ressenya particular d'una excursió que va començar i acabar bé. Què més es pot demanar. Ah! Si voleu saber-ne més coses o hi voleu anar —val prou la pena—, teniu dossiers al local de la Talaia a un preu mòdic. Salut!

Vocabulari tècnic:

Tubaus: membres de l'excursió als Rasos.

Lillets: membres de l'excursió turística.

Joan Raventós

EGIPTE: temples, déus i faraons

Al cap de més d'un any de preparació del viatge dels meus somnis el moment tan esperat va arribar. Qui m'havia de dir que el que havia començat en un simple interès per una de les cultures més antigues del món desembocaria en un afortunat viatge a aquest fantàstic país: Egipte. Això va ser possible gràcies a la generositat i capacitat de convicció que té la meua mare. Després de buscar i rebuscar vaig trobar el meu viatge ideal: un circuit de 15 dies per la vall del riu Nil.

LUXOR I ASWAN: creuers relaxants

Després de dos dies a El Caire, ciutat que comentaré al final, agafem l'avió cap a Luxor, una de les ciutats més importants del país. Embarquem al vaixell amb el qual efectuarem el primer creuer fins a Aswan i després de prendre'ns un karcadé de benvinguda, infusió típica d'aquest país, marxem cap a Karnak. El conjunt monumental de Karnak és dels més importants de tot el país. El temple d'Ammó, el

més important, no només per l'extensió sinó per ser el lloc de culte més gran d'aquesta divinitat, és impressionant tan per les exagerades dimensions, que et fan sentir insignificant, com per l'astoració de només pensar com ho van poder aixecar. I és que en aquesta ciutat templària hi varen participar quasi tots els faraons a partir de l'Imperi Nou (1.500 aC.).

Després d'una llarga i cansada explicació del guia, arriba l'hora de la veritat. Et deixen 45' de temps lliu-

Primer piló del temple de Luxor. Foto: Xavier Galisteo.

re, una autèntica cursa contra el rellotge per descobrir el màxim del temple i poder-ho fotografiar tot. Al cap de 30' la desesperació fa acte de presència perquè m'he encantat molt i no he pogut veure ni una tercera part. Però de sobte entres per una porteta d'un racó del temple i apareixes sol, enmig d'un bosc petrificat, la gran sala hipòstila. Més de 120 columnes de 20 a 25 m d'alçada, que deixen a un garritat sentint la gran felicitat i emoció d'assistir a un espectacle inoblidable. I encara amb la presència de policromia, t'imagines com seria això fa 3.500 anys, amb totes les parets plenes de colors, sentint l'olor d'encens i els sacerdots fent els seus cants d'adoració al déu. És només per això que ja ha valgut la pena haver vingut. S'ha acomplert el meu somni, el de reviure en temps faraònics.

Després de que el grup m'hagi esperat deu minuts, marxem cap al temple de Luxor. Antigament Karnak i Luxor estaven units per un *dromos* o avinguda d'esfinxs. Aquest temple, construït per Ramsés II, un faraó que governà més de 60 anys, en l'hipogeu de la civilització faraònica (Imperi Nou) i que féu construir temples en totes les províncies de l'imperi, és de dimensions més reduïdes, però no deixa de ser imponent. El gran piló que constitueix la façana del temple és precedida per dos colossos del faraó i un obelisc. Antigament n'hi havia dos, però el segon es troba actualment a la Plaça de la Concòrdia, a París. És un temple molt ben conservat que té una mesquita a l'interior, però que no s'aixeca des del terra, sinó des de la meitat en amunt. Això és degut a que al construir-la el temple estava mig sepultat per la sorra, a l'igual que la majoria de temples egipcis.

A la nit tornem a Karnak a veure l'espectacle de llum i so que casualment el feien en castellà. Al·lucinant. La part més emotiva arriba quan et trobes a l'avinguda axial de la sala

hipòstila (25 metres d'alçada), quan estàs a les palpenes i et sorprenen amb una combinació de llums i paraules. Se'm va posar la pell de gallina, i això que feia una calor insuportable.

L'endemà anem a visitar la riba esquerra. Comencem per la vall dels Reis, lloc utilitzat pels faraons de l'Imperi Nou com a necròpolis, on s'han

L'avinguda axial de la sala hipòstila, a Karnak. Foto: Xavier Galisteo

descobert setanta tombes reials. Vam poder contemplar la policromia de les tombes de Ramsés III, VI i IX, en alguns trams en perfecte estat de conservació.

Continuem amb la vall dels Obrers, on podem admirar les pintures quasi intactes de les tombes de Sennedjem i Inherka. Aquí és on eren enterrats els pintors de les tombes reials. A continuació un indret anomenat Deir al-Bahari és conegut per ser el lloc escollit per la reina Hatsepsut per construir el seu temple. Fou la primera feminista de la història i l'única dona que aconseguí ser faraó i

governar durant 20 anys amb els mateixos drets i deures que un home. I segurament la que ho va fer millor. Evidentment eren molt pocs els interessats en que governés una dona, i és d'esperar com va morir. Aquest temple destaca per la seva modernitat, que en part és construït a l'interior de la muntanya tebana i s'aixeca en tres terrasses. Tebes era la capital de l'Imperi Nou, situada a la riba dreta.

Acabem veient els Colossos de Memnó, únics testimonis del que un dia fou el temple d'Amenofis III.

Cap a la tarda salpem. A prop de l'enclusa d'Esna, ens aturem al costat del riu on moltes persones hi acudeixen a vendre d'una manera inusual. Per exemple posen una túnica dins una bossa, criden el preu que volen i te la llancen dalt del vaixell. Aleshores pots regatejar fins a acordar el preu, et quedes la túnica i li tornes la bossa amb els diners dins. Una manera curiosa de vendre. Més tard passem l'enclusa per salvar un nivell de set metres i seguim fins a Edfú, encreuada de camins i rutes comercials, punt de partida de pistes que s'endinsen als deserts i mines d'or. El següent dia ens espera una calessa, un carro més o menys estable, tirat per un cavall i conduït per un paio pesat que vol que li donis "bakchich", propina. Arribem al temple d'Horus, el més ben conservat de tot

Egipte, com ho demostra la façana principal. (Vegeu fotografia). Aquest és d'estil grecoromà, una magnífica obra del sobirà Ptolomeu III (300 aC). Cap a la tarda arribem a Kom Ombo, l'antiga Ombos dels grecs, que vol dir la ciutat de l'or. En aquesta població, que és un punt clau en les rutes de camells procedents del desert, s'hi troba l'únic temple a Egipte dedicat a dues divinitats, el déu cocodril Sobek i a Haroeris. Malgrat aviat fos cobert per la sorra, que els coptes destruïssin alguns relleus, que fos utilitzat de pedrera i que les aigües del riu l'acabessin de rematar emportant-se part

El temple d'Horus, a Edfú. Foto: Xavier Galisteo

El Gran Temple de Ramsés II, a Abu Simbel. Foto: Xavier Galisteo

La Mesquita d'Alabastre, al Caire. Foto: Xavier Galisteo

del temple, encara s'alça majestuós, com contemplant encantat la bellesa del Nil en aquest indret.

El següent matí ens llevem amb una imatge diferent. Som a Aswan, la ciutat més meridional i bonica d'Egipte, tan per l'ambient de poble com pel marc immillorable. Aquí és on et queda per sempre el record de navegar amb falúa a la posta del sol, sentint la brisa de l'aire, el xiuxiueig de l'aigua, el reflex del sol, acompanyat pels cants nubis; és un passeig molt agradable. En aquí hi ha un canvi sobtat de raça. És el lloc on més nubis van haver de refugiar-se quan les aigües del llac Nasser es van empassar els seus poblats en la construcció de la Gran Presa. Els nubis eren els habitants de Núbia, la regió compresa entre Aswan i el Sudan.

De les varies visites fetes, destaquen dues excursions. La primera és sens dubte els temples de Philae. Durant la construcció de la Gran Presa als anys seixanta, els governs egipci i sudanès feren una crida a la Unesco per salvar el màxim de temples de Núbia. Entre ells s'hi trobaven els temples de Philae, mig submergits degut a la construcció de la primera presa (1902) i que amb la nova, amenaçaven de desaparèixer per sempre. Doncs amb penes i treballs foren transportats de l'illa de Philae a la nova illa rehabilitada d'Agilkia. El temple principal, dedicat a la deessa Isis, és també dels temples més ben conservats. La llàstima és que degut al llarg període submergit ha perdut pràcticament tota la policromia. Després anem a la Gran Presa, a prova de bombes atòmiques, i que si malauradament s'esberlés, 6 hores seria el temps de vida d'un país amb un llegat tan important. A la posta del sol, els "falúquers" ens porten al seu poblat i ens conviden a prendre quelcom a casa seva. És molt curiós veure les gallines corrent pel pati, els coloms enfilats per tota la casa, els nens corrent, les iaies assegudes fent-la petar, etc. La segona excursió és la del mercat d'Aswan, un dels típics mercats de poble, que després de la decepció del de Khan el Khalili a El Caire, aquest em va encantar.

Per fi arriba un altre gran dia. De bon matí agafem l'avió per anar a Abu Simbel, on ens espera el segon vaixell que ens tornarà a Aswan. Abu Simbel és l'indret on es troben dos temples, el Gran Temple de Ramsés II i el Temple Petit de la seva esposa Nefertari. No hi han paraules, cal veure-ho per creure-ho. El petit sorprèn per la seva modestia i alhora bellesa. A més que és l'únic temple en tota la història egípcia que un faraó dedica a la Gran Esposa Reial. I el gran parla per si sol. S'alça impertèrrit i majestuós, albirant cada dia i des de fa més de 30 segles les mirades de Ra, com si fos una obra divina i volent desafiar a tot allò que no sigui superior a ell. Ra és el déu suprem egipci, considerat com el creador de totes les altres divinitats, representant el Sol. Sorprèn pels 33 metres de la façana principal, per la egolatria de Ramsés en posar quatre magnífics colossos en memòria seva, per l'excel·lent estat de les pintures murals interiors, i pel fet de pensar de com van poder traslladar-lo. Perquè tots dos foren desmuntats pedra a pedra i reconstruïts novament 60 metres més amunt, no només els temples, sinó amb les muntanyes incloses. La il·luminació nocturna, acompanyada de música, ressalta més la seva bellesa, i no en parlem a la sortida del sol. Precisament em vaig llevar aviat per pujar dalt de la muntanya pels senders traçats a l'efecte, i vaig poder contemplar com els raigs de sol il·luminaven els rostres del gran Ramsés.

El creuer del llac Nasser és destinat a la visita dels altres temples egipcis salvats. Nasser fou el primer president egipci i impulsà les obres de la presa. Són d'importància els temples de: Amada, transportat d'un sol bloc 6 km més amunt, el Derr i Wadi es Seboia (Ramsés II) i Dakka i Kalabsha, d'estil grecorromà.

EL CAIRE: una ciutat de bojós

No sé si és degut a que encara

no he recorregut món, però dubto que hi hagi una ciutat, ja no dic tan, sinó més caòtica que la de El Caire, on com al Marroc, qui té més penques és el qui guanya. Només a la matinada sembla una ciutat dormida on en ple dia pots arribar a la desesperació. Creuar el carrer és una autèntica aventura plena d'obstacles.

La primera excursió a destacar és a Memphis i Sakkara. Memphis fou la primera capital de la civilització egípcia, on actualment en queda ben poc. I Sakkara fou la primera necròpolis. El més important d'allí és la Piràmida Esgronada,

La piràmide de Kefren i l'Esfinx, a Guiza. Foto: Xavier Galisteo

consistent en sis mastabes superposades. Les mastabes són uns dels primers tipus de tombes, excavades sota terra. Fou obra d'Imhotep per al rei Djoser (Imperi Antic). És considerada la primera piràmide de la història (2.700 aC).

La visita a les piràmides de Guiza era per a mi la menys esperada, cosa que féu que em sorprenguessin molt. Guiza és l'altiplà on es troben les tres piràmides més impor-

tants de tot Egipte, la de Keops, Kefren i Micerinos (avi, pare i fill). La piràmide de Keops, la més gran, és l'única meravella del món antic encara en peu. Totes tres tenen ben bé 4.500 anys. Com diuen molts autors: "Abans eren les piràmides les que havien de témer al temps. Ara és el temps el que ha de témer a les piràmides". La maltractada Esfinx, segons una de les varies teories, representa al faraó Kefren com a guardià de la seva piràmide (vegeu fotografia). Me la imaginava més gran.

El Museu Egipci és una de les visites més esperades, sobretot pel meravellós tresor trobat a la tomba de Tutankamó que et deixa embadalit davant de tantes riqueses. I això que va morir amb només 19 anys. Si la tomba descoberta per l'americà Howard Carter, essent quasi intacta, contenia més de 1.700 objectes, doncs és inimaginable com haurien d'haver estat les tombes de faraons com Ramsés II, repletes de riqueses incalculables. La millor peça del museu és sens dubte la màscara d'or massís amb incrustacions de pedres precioses d'aquest faraó. Un moment màgic és també quan entres a la sala de les mòmies i pots contemplar els rostres dels faraons que aixecaren aquest gran imperi.

Per acabar la Mesquita d'Alabastre, una joia de l'arquitectura musulmana, on a l'interior, hi romandries estirat durant hores parlant de qualsevol cosa.

La calor abundant, present a tot arreu, la suportava molt bé perquè el que els meus ulls tenien al davant feia que m'oblidés de qualsevol altra cosa. Així és com he passat de les tantes hores d'espera del viatge a haver-lo finalitzat amb gran felicitat, amb un bon reportatge que me'l farà recordar per sempre. I aquí s'acaba el viatge per la vall del Nil, el riu de la vida d'una de les primeres civilitzacions de la història.

Xavier Galisteo

El Cerví... i la reflexió

El Cerví, Cervino o Matterhorn, un dels símbols dels Alps, o potser millor, el símbol dels Alps. Cim de llegendes i mites; les seves arestes i vessants ja no poden recordar les moltes històries, aventures i tragè-

dies de les quals han estat protagonistes. Qui de nosaltres no la reconeix?, a qui no li sona cap dels seus noms?, algú no ha desitjat mai aconseguir-la?

Els temps canvien, i el que anys

abans, per als meus pares i la seva generació, fins i tot les anteriors, era tota una gran expedició, ara podria ser una excursió de tres dies.

Sortiem de Vilanova quan voltaven les set, i vint-i-quatre hores després ja érem al refugi de la Hörnlihütte, a 3.260 m. Deu hores més (les cinc del matí) i iniciàvem l'atac.

Arribats a la Hörnli, abans de dormir, la muntanya ens dona la benvinguda a la seva manera. Per un cantó, ens obsequia amb un eclipsi total de lluna, just quan aquesta es troba sobre el massís de Monte-Rosa. Som en un emplaçament privilegiat per poder observar aquests tipus de fenòmens, i ho agraïm. Però a la nostra esquena tenim la mare muntanya, la qual no deixem de mirar una i altra vegada, la seva reconeguda silueta retalla sobre els estels i el poc blau del cel que encara queda la forma d'un ogre perillós. A la seva espatlla, s'hi veu un llum... no, un flash. Es dispara repetidament, dona avis del problema d'algú. De fet, feia estona que anava, però si algú ho comentava, no ho feia precisament amb quelcom semblant al llatí. En breus moments, es munta l'espectacle. Arriba un helicòpter, gairebé negra nit, agafa un socorrista i penjat sota seu el puja i el diposita just al costat dels accidentats. El rescat finalitzarà després d'alguns viatges amunt i avall. Anem a dormir sentint encara el soroll de l'aparell, el cos se'ns ha omplert de neguit.

Comencem a caminar quan només fa trenta-quatre hores que hem sortit de casa, i a escalar cinc minuts després. És negra nit i fa fred,

Eclipsi total de lluna sobre el Monte-Rosa, vist des de la Hörnlihütte. Foto: Andreu Ferrer

Inici del descens. Pau del ràpel a la cabana Solvay. Foto: Lurdes Montoliu.

ja portem els cascos posats i sobre d'ells el frontal. En contra de tot el que havíem pensat i previst, a l'aresta Hörnli només ens trobem amb sis cordades, ben estrany en aquesta muntanya.

Poc després de començar, encara de nit, ens perdem per primera vegada, retornar a la bona ruta ens fa perdre molt de temps. Quan tornem a trobar el bon camí, ja no ens calen els frontals. Ens tornem a equivocar, una i una altra vegada. La història es repeteix, la muntanya comença a menjar-se'ns els ànims i les ganes com si s'alimentés d'aquests.

Quan hem superat aquest primer tros embolicat, ja fa una bona estona que ens toca el sol.

El ritme no és bo, gens bo. La moral no és la mateixa.

Tinc pensaments, sensacions, dubtes, reflexions... no puc més?

Què m'estàs fent muntanya,

com t'ho fas per fer-me sentir així, impotent davant teu. He realitzat ascensions força més complicades que la teva. Ens has concedit un temps immillorable, mai t'havia pogut veure amb tanta claredat i llum com avui, i perquè he de sentir que no podré amb tu? No vull deixar de lluitar.

Observo els companys, Joan Toledano, Robert Masana i la meva companya de cordada Lurdes Montoliu. Fa estona que ningú diu res, però seguim pujant sempre, no a poc a poc, el ritme millora una mica, tot i que els moviments d'ells, igual que els meus, no reflecteixen una escalada alegre. I em pregunto què pensen ells, com se senten.

Poc després d'aquestes reflexions, ens aturem a fer un mos. Un moments dels més silenciosos que he viscut mai. Els ulls irradien pensaments interiors que tothom intenta amagar. Som bons companys, ens coneixem i confiem els uns amb

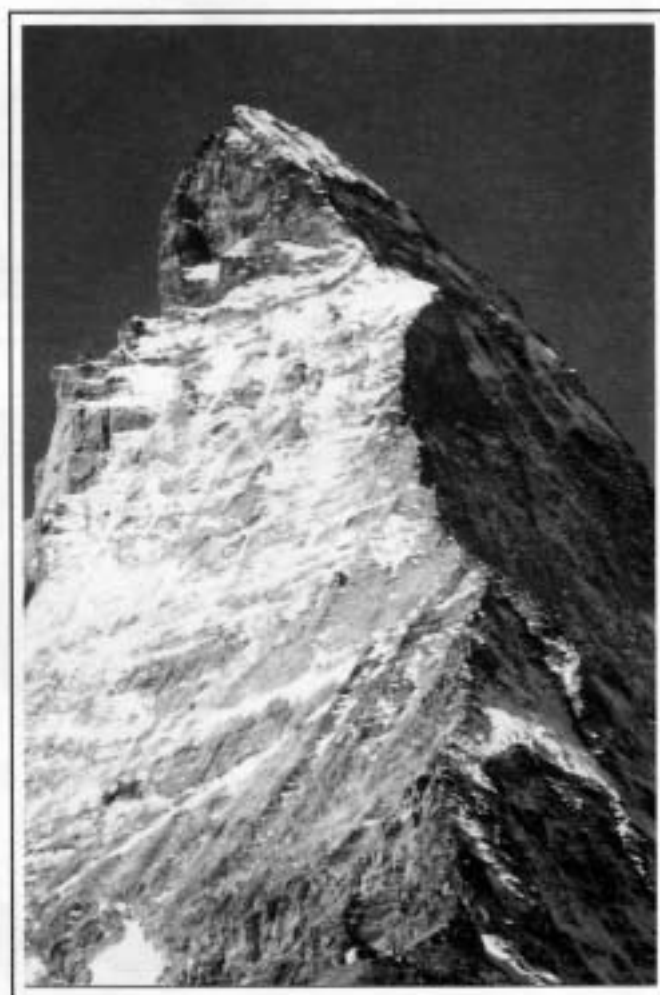
els altres, doncs per què ningú no treu el que té a dins? Cadascú es queda amb els seus pensaments, els quals poden arribar a ser ben diferents a cada moment. I estic convençut que tothom els ha sentit algun cop. I ben segur que no ha dit pas res.

No puc més, el cos no em respon, però què faig? Com puc dir als companys que voldria tornar enre-re? Aquesta muntanya no es pot intentar cada cap de setmana, i menys amb aquest bon temps. Què pensaran de mi si proposo retirar-me aquí. El viatge no és precisament gratuït. I què diran a casa quan tornem, vegin aquest bon temps i sàpiguem que no hem fet cim?

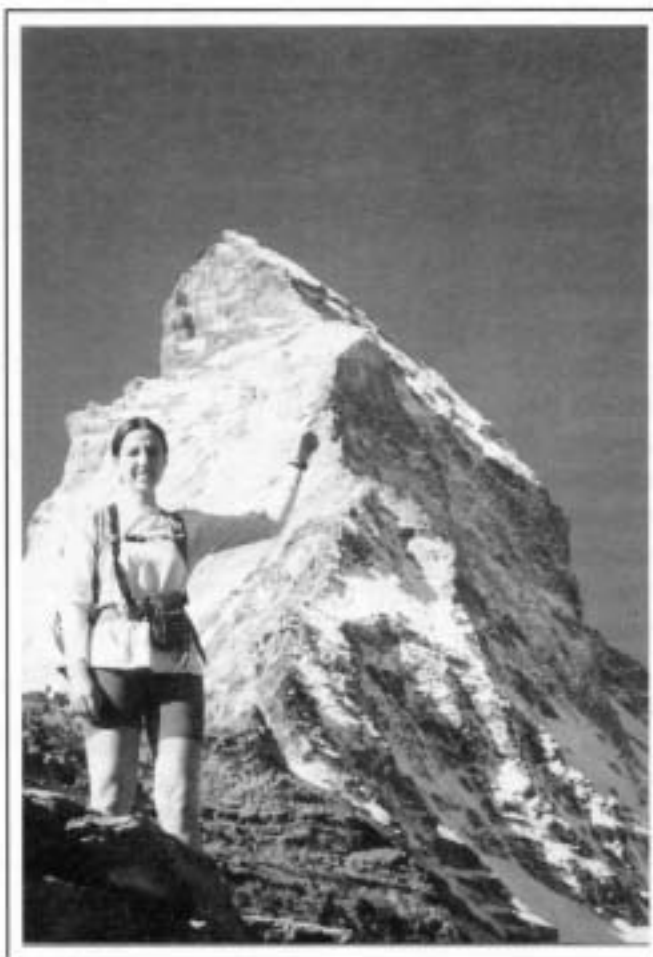
Com pot ser! Però què els passa a aquests; seran renegats, amb aquest ritme no farem pas res. Però no em puc pas empenyar, cal mantenir la calma. D'altra banda, val a dir que estic molt cansat, però encara faria cim jo, segur. Ves què hem

La Lurdes rapelant en el descens del Cerví. Al fons, el Mont-Rosa.
Foto: Andreu Ferrer

El Cerví des del refugi Hörnlihütte.
Foto: Andreu Ferrer

La Lurdes assenyalant el refugi Solvay, damunt l'aresta de Hörnli.
Foto: Andreu Ferrer

Al peu del Cerví, després del descens. El Robert Masana, el Joan Toledano,
l'Andreu Ferrer i la Lurdes Montoliu. Foto: Andreu Ferrer

de fer! Estic fart d'esperar-los cada dos per tres. A veure si s'espavilen...

Això no és pas el que em pensava, estic a punt de petar. I els altres com deuen estar?, ningú no diu res... em farien un gran favor si algú renunciés a seguir, sé que el meu orgull em reté de fer-ho jo mateix, maleït orgull! Que difícil ho fa tot.

Seguim endavant, enfilant ja la barraca Solvay, refugi d'emergència a 4.000 metres. Els meus pensaments segueixen burxant la mateixa història. Observo els companys i intento endevinar de quin tipus són els seus pensaments. La situació canvia a cada pas, cada mirada, cada paraula, tot és una pista evident de quin és el desig de cadascú.

Arribem al refugi, i aquest fet ens anima. Però asseguts al banc i menjant una mica més, els pensaments es fan més clars. És tard, entre les onze i les dotze, molt tard, massa tard.

Dins de cadascú de nosaltres apareix un fort conflicte, hem de se-

guir?, podem seguir? Ningú s'expressa clarament, tots reflexionem i la decisió salta d'una banda a l'altra a un ritme inexplicable. Com és possible que no prenguem cap solució en ferm.

No és que democràticament estiguem empatats, sinó que dins de cadascú de nosaltres existeix una lluita entre el desig, l'orgull, l'esgotament i les possibilitats totalment equilibrats.

Tots sabem que prendre una decisió sigui quina sigui, representarà renunciar a l'altra, per la qual potser després segur que plorarem. Una balança molt equilibrada, d'una banda, l'alegria, la il·lusió, l'èxit, el cim desitjat, en fi; d'altra banda la derrota, la decepció (aquest sentiment que tots intentem amagar-nos, autoconsolant-nos, tot dient: la muntanya no es mou de lloc, ja hi tornarem, cal saber tornar enrere...).

L'agonia és total, aquests pensaments m'enfonsen encara més. No estic gens content, no estic preparat, t'he infravalorat! Muntanya.

Aquest cop no he pogut amb tu. Dins meu, l'orgull se'm desmunta i intento convèncer a mi mateix i que el millor és tornar enrere. Quan ho he aconseguit, l'orgull m'obliga a comunicar suaument als companys factors en contra per continuar endavant.

Entre tots ens autoconvencem que el millor és tornar enrere.

El dubte segueix dins meu. És que els altres estan realment com jo?, pitjor, potser?, o diuen que és així simplement per no fer-me sentir malament. He sigut realment jo el primer a renunciar a seguir... ara tant és, la decisió està presa.

És quan em poso un altre cop la motxilla per començar a baixar quan em penedeixo per primer cop de la decisió presa, i en vindran molts més, de penediments.

Quatre dies després assolíem tots quatre, sense cap problema, el cim del Mont Blanc, un altre cim, una altra història.

Andreu Ferrer

NOTÍCIES I COMENTARIS

ELS INCENDIS D'ENGUANY

Hem estat de sort. Després dels incendis primers del mes de maig —entre els quals hi hagué el calamitós del Montgròs—, que vam comentar en el darrer butlletí, les condicions atmosfèriques de l'estiu han evitat la proliferació del foc en els boscos, i han cremat només una superfície molt inferior a la de les darreres temporades.

Pel que fa a la nostra contrada, durant el període estiuenc sols hem llegit tres incendis. Són els següents:

El 8 de juliol —un altre fatídic dimarts— es va declarar foc a l'indret de can Mitjans d'Olesa de Bonesvalls, vora la carretera de les Cabòries a Begues. Diuen que fou provocat i van tenir la possibilitat d'apagar-lo en poques hores.

El 16 de juliol —en aquest cas dimecres— es va generar un altre incendi prop de l'anterior, a les Gunyoles, que va cremar unes 80 ha properes al cementiri d'aquest poblet. Diuen que el foc s'inicià per una espurna provinent d'uns treballs de soldadura que es feien en un pont, damunt la riera dels Pelagons, a la carretera d'Olesa, i que les flames

van començar no gaire lluny de can Ràfols dels Caus. En aquesta fogarada, els habitants de les Gunyoles van tenir un bon ensurt, que segurament recordaran tota la vida. Tant un incendi com l'altre van cremar un pèl més amunt d'on vam passar en la Marxa de Regularitat d'Olivella. En aquesta ocasió no podem dir que portàvem el foc a la xiruca.

La tercera cremada s'esdevingué el 24 d'agost, dia de Sant Bartomeu, diumenge, i va socarrar uns 1500 metres quadrats de pi i matoll de la urbanització Les Amèriques (darrere els Vinyals), entre els carrers de Pizarro i de Cristòfol Colom, en el terme de Ribes, però ran del límit amb el de Canyelles. L'existència de carrers relativament urbanitzats va permetre la ràpida intervenció dels bombers i va evitar l'expansió del foc.

Un estiu atípic, amb un juliol poc calorós i un agost passat per aigua, ha estat beneficiós per al camp i celestial per als boscos, i ha estalviat molta feina i quantioses despeses. Desgraciadament no hi ha cap any igual.

DE CALDORI A LA "MASIA DECANYELLES" PASSANT PER "CALIFORNIA"

No n'hi ha prou, amb

desgraciar la geografia. Quan es fan urbanitzacions es té tendència a posar-hi noms arbitraris sense cap relació amb el lloc —no cal posar exemples coneguts de tothom—, que transformen la toponímia original. Fa la impressió que pel sol fet d'adquirir una propietat se'n pugui canviar els noms sense encomanar-se a ningú, desmereixent la veu popular i tota la cultura de l'indret. Aquest és el cas de la pretensiosa urbanització canyellenca batejada Califòrnia, veïna de les exagerades Amèriques.

Califòrnia va néixer al voltant de la **masia de Caldori**, així, una sola paraula, i direm per què. **Caldori** és una vella masia que visqué molts segles aïllada de les rutes normals que existien entre la platja i l'interior. Els camins de la costa a Canyelles eren, l'un, el moliner que de Cubelles anava pel mas Ricart i després pujava pel mas de l'Artís i el mas de la Fam, i l'altre, el de Vilanova pel coll de Ferran, el Corral Nou i Llacunalba. Un tercer camí sortia de La Geltrú, passava pel corral de Carro, el pla de Jorba i Caldori. Aquesta casa disposava de tot el necessari per viure, fins el forn de pa. A les seves terres hi tenia un forn

NOTÍCIES I COMENTARIS

de calç, activitat que devia compartir amb les tasques agrícoles. Tampoc no li mancava aigua.

De Caldori n'hi ha més d'un, per exemple el d'Olesa de Bonesvalls, tant o més antic que el de Canyelles. De fet, antigament es deien Caldòria o Casal-dòria. Quan Canyelles encara pertanyia al terme del castell d'Olèrdola ja es té constància de Guillem de **Caldòria** (any 1303) i en el fogatge de 1365/70 es fa menció del **Mas de Casal-dòria**, lloc on l'any 1381 hi vivia Berenguer de **Caldoy**. A partir del capbreu de 1425 llegim **mas de Caldòria**. També a l'Arxiu Municipal de Vilanova hem trobat "**mas de Caldòria** del terme de Canyelles" (1545), però el 1627 ja escrivien **mas Caldori** o heretat de **Caldori** (1726). És durant el segle passat que deformen el nom per "Can Dori" (1860), grafia que es va mantenir fins fa poc. Actualment, ni aquesta darrera versió figura en el nomenclàtor canyellenc. Ara en diuen "Masia de Canyelles". Es poden tolerar aquests capritxos? Què hi diu l'Ajuntament? Es limita a cobrar la contribució? Per cert, "dòria" és una paraula bascoide que vol dir "font" (s/MOREU-REY). Podriem traduir

"caldòria" per "casa de la font". No ho digueu al propietari, que encara agafaria la traducció com exemple.

DE LA BASSA DE CREIXELL A "LA FIGUERA"

És un altre cas semblant al de "Califòrnia". Un vell topònim -**la bassa de Creixell**- documentat des de l'any 1588 i avui encara vigent entre els vilanovins, té totes les possibilitats de quedar oblidat per culpa d'una figuera que s'ha fet massa grossa davant la masia.

La gent que va omplir les urbanitzacions properes al bar de la casa van començar a dir-ne "la Higuera". Passats uns anys, persones de Vilanova i de la Geltrú de poc criteri ho van traduir per "la Figuera". Ara, el senyor que porta el restaurant ha batejat l'establiment amb lletres de motllo. La propaganda que fa en els diaris la llegeix molta gent. Serà molt difícil recuperar el seu nom original, ja que tothom en diu "la Figuera", molt més fàcil que dir "la bassa de Creixell", frase estranya i poc olorosa.

La bassa de Creixell té els dies comptats. Quan li arribi l'hora explicarem la

seva història i li desitjarem un RIP.

XIX TROBADA DEL GRUP CAVALL BERNAT

Per als dies 4 i 5 d'octubre estava prevista la 19a trobada d'aquesta colla d'escaladors que han assolit el Cavall Bernat alguna vegada i que pertanyen al grup, al qual s'ha d'ingressar formalment, incloent medalla honorífica i la cerimònia d'ingrés, i que normalment se celebra en aquesta trobada.

Enguany s'ha fet al monestir de Santa Cecília. El primer dia es féu l'ascensió al Cavall, amb una ofrena floral a la Moreneta de ferro, imatge que celebra el seu desè aniversari, ja que -com recordareu- l'antiga imatge d'alumini va desaparèixer víctima de vés a saber qui. Si no ens falla la memòria, aquella imatge fou fosa amb el metall de plats i cantimplors dels excursionistes de Catalunya que hi volgueren contribuir.

Aquest grup dedica cada any l'ascensió als components que obren alguna de les nombroses vies al Cavall. Aquesta vegada, l'homenatge serà per a Xavier Culler i Koki G. Picotori, que obren la via "Acrhatos".

COMPRO, VENC, CANVIO...!

Tal com us havíem anunciat en la darrera revista, obrim un «mercadillo» de material de muntanya usat a fi i efecte que els/les nostres socis/sòcies es puguin treure de sobre aquelles andròmines que li facin nosa o que les vulgui canviar per unes de més modernes. L'espai de l'anunci és totalment gratuït. Només cal que feu arribar les vostres ofertes o necessitats al Jordi Vidal (Mago), o bé a Secretaria, abans de la darrera setmana de cada trimestre natural. Ep, els negocis aquí són seriosos. Allò que porteu cal que sigui mínimament vendible i que no ho haguem de llençar al drapaire.

VENC PIOLET SALEWA MÀNEC ALUMINI DE 60 CM I FULLA D'ACER

PREU: 5.000 PTES.

Raó: Toni Massana
Tel. 814 74 75

VENC PEUS DE GAT BOREAL «VECTOR» N. 6 U. K.

NOTA: Recautxutat en perfecte estat

Raó: Jordi Chércoles (GEAM)

VENC SAC DE DORMIR BLACKSTONE EXPLOIT 1 KG PLOMA DUVET

*Preu de compra: 35.000 ptes.
Preu de venda: 21.000 ptes.
Antiguitat: 5 anys*

Raó: Ramon Camacho
Tel. 815 90 01

VENC TENDA ISOTÈRMICA 2 PLACES, 2,4 KG (!)

*Preu de compra: 24.000 ptes.
Preu de venda: 18.000 ptes.
Antiguitat: 2 anys*

Raó: Ramon Camacho
Tel. 815 90 01

VENC NEOPRÈ SHORT TALLA M. 3 MM GRUIX

*Preu de compra: 12.000 ptes.
Preu de venda: 5.000 ptes.*

Raó: Ramon Camacho
Tel. 815 90 01

VENC PANTALONS GORETEX MELLOS. TALLA 50

*Preu de compra: 28.000 ptes.
Preu de venda: 19.000 ptes.
Un any d'antiguitat*

Raó: Ramon Camacho
Tel. 815 90 01

LA TALAIA AL CIBERESPAI!!!

Ja tenim pàgina web
Si voleu saber el que fem i qui som, l'adreça és

<http://www.vvirtual.es/talaia/>
talaia@vvirtual.es

Gràcies a la col·laboració de

VILANOVA

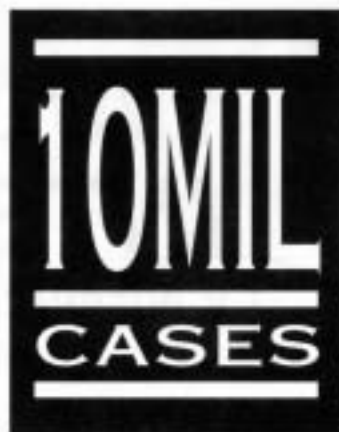
VIRTUAL

Carrer dels Caputxins, 31, 3r - Tel. (93) 811 50 90 - Fax (93) 811 50 91

E-mail/info@vvirtual.es

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

empresa vilanovina que —si voleu— us gestionarà l'entrada a Internet

*Les millors finques
al millor preu*

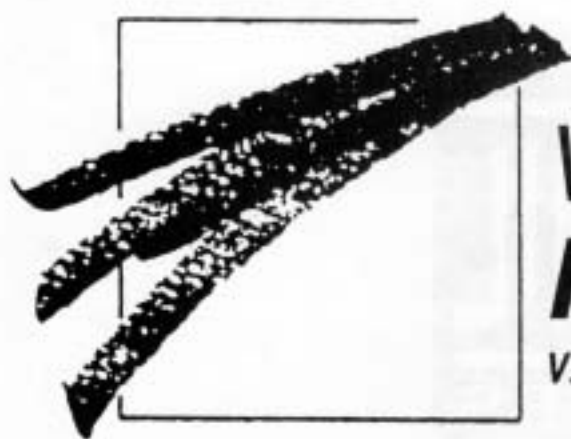
C/ Manuel de Cabanyes, 14 (a 59 m de Correus) - Tel. 814 43 33 - VILANOVA I LA GELTRÚ

la lionesa

PASTISSERIA

Santa Eulàlia, 6 - Tel. 893 02 99
VILANOVA I LA GELTRÚ

VIATGES
INTERGAVA

V. INTERNACIONAL GAVA, S.A. G.C. 129

LA VOSTRA AGENCIA DE CONFIANÇA
US OFERIM TOT TIPUS DE SERVEIS I PRODUCTES
A MES DE LA VENDA DE BITLLETS D'AVIO I TREN

OFERTES ESPECIALS PER ALS SOCIS DE L'A.E.TALAIA
CONSULTEU-NOS... US ESPEREM!

C. Almirall Colom, 6 - Tel. 8144353 - Fax 8142807 - VILANOVA I LA GELTRU

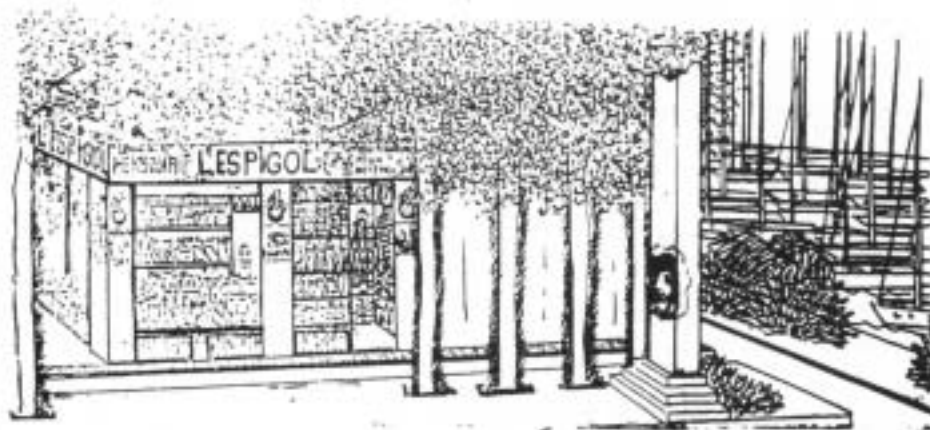
El plaer de comprar

i ara hem obert botiga a Vilanova,
al c/ Dr. Zamenhof, 28 - Tel. 815 92 14

P La compra fàcil
PASSEIG MARÍTIM - SEGUR DE CALAFELL

HERBOLARI L'ESPIGOL

Herbes, dietètica, formatges i especialitats

Rambla de la Pau, 103 - Tel. 815 13 11 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Carta als meus amics i
futurs clients,

*Seguint la trajectòria de
serietat i atenció al client
al llarg de 14 anys, HER-
BOLARI L'ESPIGOL am-
plia els seus serveis amb
el CONSULTORI MÈDIC
NATURISTA, a càrrec del
Dr. Josep Miquel Geli, lli-
cenciat en cirurgia.*

Tractaments de circulació,
rendiment esportiu, reuma,
estrès, asma, al·lèrgies.
Especialitat en pediatria,
alimentació i seguiment
del nen, etc.

Hores convingudes:
Rambla de la Pau, 103,
Tel. 815 13 11

«EL BUEN TAPEO»

junt a la Piscina Municipal

C/. Pelegrí Ballester, 19-21
Tel. 815 62 02

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

INTERSPORT OLARIA

Pl. Soler i Gustems, 5
Francesc Macià, 50
Tel. 8930470 - Fax 8141436

08800 Vilanova i la Geltrú

TOT PER A L'ESPORTISTA

AVIA
HIGH PERFORMANCE SKI EQUIPMENT

LANGE

Reebok

boreal

adidas

KÄSTLE SKI
HIGH TECH - MORE FUN

koflach

NIKE

etirel

KARHU

alpina
MADE IN SWITZERLAND

SALOMON

ROSSIGNOL

BLIZZARD

DYNASTAR

ATOMIC
FOR SPORT

TECNO PRO

NORDICA